

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
VIEŠOJO SAUGUMO AKADEMIJA**

AISTĖ DIRSIENĖ
MAGISTRO IŠTĖSTINĖS STUDIJOS
IKITEISMINIO PROCESO

**SAVARANKIŠKAI DIRBANČIŲ ASMENŲ TEISINIS
REGLAMENTAVIMAS**
Magistro baigiamasis darbas

Vadovas: Prof. hab. dr. Žaneta Simanavičienė

Kaunas, 2026

TURINYS

IVADAS	3
1.SAVARANKIŠKAI DIRBANČIŲ ASMENŲ SAMPRATA	6
1.1Savarankiškai dirbančių asmenų samprata Lietuvoje	6
1.2. Savarankiškos veiklos požymiai	11
1.3.Savarankiškos veiklos formos	14
1.4. Savarankiškai dirbančių asmenų samprata ir reglamentavimas Europos Sąjungoje	15
2.SAVARANKIŠKAI DIRBANČIŲ ASMENŲ TEISINIO REGLAMENTAVIMO	
TYRIMO METODIKA.....	21
2.1. Tyrimo loginė schema	21
2.2. Savarankiškai dirbančių asmenų teisinis reglamentavimas	23
2.1.2. Individuali veikla pagal pažymą teisinis reglamentavimas.....	23
2.2.2.Veilka pagal verslo liudijimą teisinis reglamentavimas.....	29
2.2.3.Mažosios bendrijos teisinis reglamentavimas	32
2.2.4 Individualios įmonės teisinis reglamentavimas.....	35
2.2.5. Ūkininkų ir jų partnerių teisinis reglamentavimas	37
2.3 Savarankiškos veiklos teisinio reguliavimo ypatumai	40
2.3.1.Savarankiškos veiklos vykdymas nepilnamečiams asmenims.....	41
2.3.2. Savarankiškos veiklos vykdymas nesteigiant juridinio asmens	42
2.3.3 Savarankiškos veiklos apmokestinimo ypatumai.....	43
3.SAVARANKIŠKOS VEIKLOS STATISTINE ANALIZĖ IR TEISMU PRAKTIKA.	47
3.1.Savarankiškai dirbančių asmenų statistine analizė	47
3.2 Savarankiškai dirbančių asmenų teismų praktika	53
IŠVADOS	59
PASIŪLYMAI	61
SANTRAUKA.....	62
SUMMARY	63
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	64
PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ.....	71

IVADAS

Temos aktualumas: Šiuolaikinėje visuomenėje asmeniui sudaromos vis platesnės galimybės savarankiškai formuoti savo profesinį kelią, pasirinkti darbo pobūdį bei realizuoti save darbo rinkoje. Didėjanti pasirinkimo laisvė leidžia ne tik dirbti pagal darbo sutartį, bet ir kurti savo darbo vietą, vykdyti savarankišką veiklą bei tapti nepriklausomu darbo rinkos dalyviu. Valstybė vis aktyviau skatina savarankiškos veiklos plėtrą – teikiama parama verslo pradžiai, naudojamos Europos Sąjungos fondų lėšos, sudaromos palankesnės apmokestinimo sąlygos, o viešojo sektoriaus institucijos teikia konsultacijas asmenims, ketinantiems pradėti savarankišką veiklą. Tokios priemonės sudaro prielaidas į darbo rinką integruotis įvairioms socialinėms grupėms, įskaitant jaunimą, vyresnio amžiaus asmenis ar asmenis su negalia. Savarankiška veikla gali būti vykdoma įvairiomis teisinėmis formomis, pavyzdžiui, pagal individualios veiklos pažymą, verslo liudijimą, steigiant mažąją bendriją ar individualią įmonę, taip pat pasirenkant ir kitas juridinio asmens formas. Tokia formų įvairovė suteikia plačias pasirinkimo galimybes, tačiau kartu kelia ir teisinio reglamentavimo aiškumo problemų. Dėl šios priežasties savarankiškai dirbančių asmenų teisinis reglamentavimas tampa ypač aktualus šiuolaikinėje darbo rinkoje. Nors šią sritį reguliuoja keli skirtingi teisės aktai, pasigendama nuoseklaus ir vieningo reglamentavimo, kuris aiškiai apibrėžtų savarankiškai dirbančio asmens teisinį statusą, teises ir pareigas. Taip pat trūksta aiškaus ir vieningo savarankiškai dirbančio asmens apibrėžimo bei konkrečių garantijų, užtikrinančių tokių asmenų teisinę apsaugą darbo rinkoje.

Tyrimo tikslas: Atskleisti savarankiškai dirbančių asmenų teisinio reglamentavimo Lietuvoje turinį, identifikuojant pagrindinius probleminius aspektus bei jų taikymą praktikoje.

Tyrimo objektas: Savarankiškai dirbančių asmenų teisinis reglamentavimas Lietuvoje.

Problema: Lietuvos Respublikoje savarankiškai dirbančių asmenų veiklą reglamentuoja keli skirtingi teisės aktai, tačiau nėra vieningo ir nuoseklaus reguliavimo modelio, kuris aiškiai apibrėžtų šių asmenų teisinį statusą, sampratą, veiklos formas, apmokestinimo bei socialinių garantijų sistemą. Dėl to kyla klausimas, ar esamas teisinis reguliavimas yra pakankamas ir nuoseklus, užtikrinantis aiškų savarankiškai dirbančių asmenų teisinį statusą ir jų veiklos reglamentavimą.

Be to, teisės aktuose nėra vieningo ir aiškaus savarankiškai dirbančio asmens apibrėžimo, todėl trūksta nuoseklaus suvokimo, kas laikytina savarankiškai dirbančiu asmeniu. Atsižvelgiant į tai, kyla klausimas, ar esamas teisinis reguliavimas yra pakankamas ir nuoseklus, užtikrinantis aiškų savarankiškai dirbančių asmenų teisinį statusą ir jų veiklos reglamentavimą.

Probleminiai tyrimo klausimai:

1. Ar esamas savarankiškai dirbančių asmenų teisinis reguliavimas Lietuvoje yra pakankamas ir nuoseklus, užtikrinantis aiškų jų teisinį statusą, socialines garantijas bei tinkamas veiklos sąlygas?

2. Kaip teismų praktikoje aiškinamas savarankiškai dirbančių asmenų teisinis statusas ir kokią reikšmę tai turi teisės taikymui?

Uždaviniai:

1. Atskleisti savarankiškai dirbančių asmenų sampratą, požymius ir veiklos formas Lietuvoje bei Europoje.

2. Išnagrinėti savarankiškai dirbančių asmenų teisinį reglamentavimą Lietuvoje, analizuojant skirtingas veiklos formas.

3. Įvertinti savarankiškos veiklos vykdymo ypatumus, įskaitant nepilnamečių veiklą, veiklą nusteigiant juridinio asmens bei apmokestinimo aspektus.

4. Išanalizuoti savarankiškos veiklos statistinius duomenis ir teismų praktiką, siekiant nustatyti teisinio reguliavimo taikymo problemas.

Tyrimo metodai. Atliekant tyrimą taikomi keli tarpusavyje susiję mokslinio tyrimo metodai, leidžiantys visapusiškai atskleisti savarankiškai dirbančių asmenų teisinio reglamentavimo ypatumus.

1. Mokslinės literatūros analizės metodas naudojamas siekiant išnagrinėti savarankiškai dirbančių asmenų sampratą, požymius bei pagrindines teorines išvagas. Šis metodas leidžia nustatyti, kaip savarankiška veikla aiškinama teisės doktrinoje.

2. Teisės aktų analizės metodas taikomas nagrinėjant Lietuvos Respublikos teisės aktus, reglamentuojančius savarankišką veiklą. Šiuo metodu siekiama įvertinti teisinio reguliavimo turinį, jo nuoseklumą bei identifikuoti galimus reglamentavimo trūkumus.

3. Lyginamasis metodas naudojamas analizuojant skirtingas savarankiškos veiklos formas – individualią veiklą pagal pažymą, veiklą pagal verslo liudijimą, mažąją bendriją, individualią įmonę bei ūkininkų veiklą. Šio metodo tikslas – nustatyti šių formų teisinio reglamentavimo panašumus ir skirtumus.

4. Sisteminis metodas taikomas vertinant savarankiškos veiklos teisinį reglamentavimą kaip vientisą sistemą, analizuojant teisės normų tarpusavio ryšius bei jų suderinamumą.

5. Teismų praktikos analizės metodas naudojamas siekiant įvertinti, kaip teisės normos taikomos praktikoje, bei atskleisti savarankiškos veiklos kvalifikavimo ir atsakomybės problemas. Taip pat darbe taikoma statistinių duomenų analizė, leidžianti įvertinti savarankiškos veiklos formų paplitimą ir jų reikšmę praktikoje.

Darbo struktūra. Magistro darbą sudaro trys pagrindinės dalys, kurie yra suskirstyti į poskyrius. Pirmojoje darbo dalyje nagrinėjama savarankiškai dirbančių asmenų samprata, jų požymiai bei veiklos formos Lietuvoje ir Europoje. Antrojoje darbo dalyje analizuojamas savarankiškai dirbančių asmenų teisinis reglamentavimas, aptariamos skirtingos savarankiškos veiklos formos ir jų teisinio reguliavimo ypatumai, taip pat apmokestinimo ir socialinių garantijų aspektai. Trečiojoje darbo dalyje pateikiama savarankiškos veiklos statistinė analizė ir nagrinėjama teismų praktika, atskleidžianti savarankiškos veiklos kvalifikavimo bei taikymo problemas. Darbo pabaigoje pateikiamas išvados ir naudotos literatūros sąrašas.

Ginamieji teiginiai. Savarankiškai dirbančių asmenų teisinis reglamentavimas Lietuvoje nėra pakankamai nuoseklus ir vientisas, todėl aiškus šių asmenų teisinio statuso, veiklos kvalifikavimo, apmokestinimo ir atsakomybės turinys formuojamas ne tik teisės aktuose, bet ir teismų praktikoje.

1. SAVARANKIŠKAI DIRBANČIŲ ASMENŲ SAMPRATA

Lietuvos Respublikos teisės aktuose nėra įtvirtinta viena universali savarankiškai dirbančio asmens sąvoka. Nors savarankiška veikla yra reglamentuojama ir apibrėžiama, jos teisinis reguliavimas išskaidytas tarp kelių teisės aktų. Dėl to savarankiškai dirbančio asmens sąvoka formuojama sistemiškai, remiantis skirtinguose teisės aktuose pateikiamais apibrėžimais, apibūdinančiais asmenis, vykdančius ekonominę veiklą savarankiškai ir be darbdavio pavaldumo. Atsižvelgiant į tai, siekiant visapusiškai atskleisti savarankiškos veiklos sampratą, būtina analizuoti kelių teisės aktų nuostatas, tokių kaip Lietuvos Respublikos Užimtumo įstatymas, Lietuvos Respublikos Gyventojų pajamų mokesčio įstatymas (toliau- LR GPMĮ), Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymas (toliau- LR VSDĮ), Lietuvos Respublikos socialinio draudimo įstatymas, Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (toliau- LR CK) bei kiti teisės aktai, kurie skirtingais aspektais detalizuoja savarankiškos veiklos sampratą. Šiame skyriuje bus analizuojama išsamiai atskleisti dirbančio asmens sąvoką, nustatyti pagrindines šios veiklos formas bei požymius.

1.1 Savarankiškai dirbančių asmenų samprata Lietuvoje

Savarankiškai dirbančių asmenų samprata Lietuvos teisėje pirmiausia formavosi mokesčių teisės kontekste¹. Kaip pažymi T. Davulis, atkūrus Lietuvos nepriklausomybę savarankiškai dirbantys asmenys tapo nauja dirbančių fizinių asmenų kategorija, kuri iš pradžių buvo reglamentuojama ne per teisinį statusą, bet per jų gaunamų pajamų apmokestinimą. Valstybei pereinant prie rinkos ekonomikos, buvo sukurti specialūs mokestiniai režimai fizinių asmenų individualiai vykdomai komercinei, gamybinei ar profesinei veiklai, tačiau savarankiškai dirbančio asmens sąvoka kaip savarankiškas teisinis institutas nebuvo sistemingai plėtojamas.² Taigi autoriaus teigimu, mokesčių teisėje dėmesys buvo sutelktas į veiklos pobūdį ir pajamų apmokestinimą, o ne į paties asmens teisinį statusą, todėl ilgą laiką savarankiškai dirbančių asmenų samprata buvo reglamentuojama galima sakyti tik dalinai ir priklausė nuo konkretaus mokesčių ar socialinio draudimo reguliavimo. Vėliau savarankiškai dirbančių asmenų įtraukimas į valstybinio socialinio draudimo sistemą buvo grindžiamas ne vien pelno įtraukimu į valstybės biudžetą bet ir siekiu užtikrinti didesnę šių asmenų socialinę apsaugą. Iš pradžių socialinis draudimas buvo taikomas savanoriškai, tačiau vėliau tapo privalomas, apimantis ligos, motinystės ir pensijų draudimo rūšis. Be to, siekiant sumažinti piktnaudžiavimo riziką, kai darbo

¹ Tomas Davulis, „Savarankiškai dirbančių asmenų teisė į kolektyvines derybas ir teisė į streiką“, 2020 m: 42-43, <https://cris.mruni.eu/server/api/core/bitstreams/6cd4bc49-8720-40d9-8a0b-537500830916/content>.

² Ibid., 44.

santykiai maskuojami individualia veikla, kai kuriose srityse savarankiškos veiklos apmokestinimas buvo priartintas prie darbuotojų pajamų apmokestinimo lygio. Pasak T. Davulio teigimu, mokesčių teisės požiūriu savarankiškai dirbantys asmenys Lietuvoje nuo pat pradžių buvo aiškiai atskiriami nuo darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartį³. Nors laikui bėgant jiems buvo sukurta tam tikra socialinio draudimo apsaugos sistema, kitų darbo teisei būdingų apsaugos mechanizmų ši asmenų grupė neįgijo. Jų santykius su klientais, užsakovais ar tiekėjais reguliuoja civilinės teisės normos, o ne darbo teisė⁴.

Kitame autoriaus darbe, teigiama, kad savarankiškai dirbantys asmenys⁵ - tai samdomo darbo, t. y. darbo pagal darbo sutartį, alternatyva. Teisės doktrinoje savarankiškai dirbančio asmens samprata taip pat siejama su savarankiškumu ir ekonominės rizikos prisiėmimu⁶. Pasak T. Davulio, savarankiškai dirbantis asmuo yra fizinis asmuo⁷, kuris, gamindamas produkciją, teikdamas paslaugas ar vykdydamas kitokią veiklą, įskaitant veiklą juridiniame asmenyje, veikia savarankiškai ir savo rizika, siekdamas asmeninės komercinės naudos. Esminis šios veiklos bruožas yra savarankiškumas, kurio neturi darbo santykiuose ar jiems prilygintuose santykiuose esantis darbuotojas. Autorius pabrėžia, kad savarankiškai dirbantis asmuo pats sudaro civilines sutartis, savarankiškai organizuoja darbo procesą, sprendžia dėl darbo atlikimo sąlygų, režimo ir apimties bei pats prisiima ekonominę riziką, susijusią su galimais veiklos nuostoliais. Toks asmuo lieka atsakingas už veiklos teisėtumą, apskaitos tvarkymą, mokesčių ir socialinio draudimo prievolių vykdymą bei galimą žalą tretiesiems asmenims. T. Davulio nuomone, vienkartinis sandoris nelaikytinas savarankiška veikla, nes pastarajai būdingas kartotinumumas, tęstinumas ir galimybė vykdyti ją ateityje. Ši doktrininė pozicija iš esmės sutampa su Lietuvos Respublikos teisės aktuose įtvirtintais savarankiškos veiklos požymiais, kaip tai numatyta LR Užimtumo įstatyme, LR VSDĮ ir LR GPMĮ.⁸

Taigi savarankiška veikla yra viena iš įteisintų gyventojų veiklos formų. Viename iš mokslinių straipsnių teigiama, kad Lietuvoje savarankiška veikla teisiniu požiūriu atsirado gana neseniai⁹ 2003 m. įsigaliojus Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo nuostatomis dėl individualios veiklos. Tuo metu savarankiškai dirbančių asmenų dalis visoje užimtųjų populiacijoje buvo nedidelė – 2011 m. ketvirtąjį ketvirtį jų skaičius siekė apie 168 tūkst., t. y. apie 11 % visų

³ Ibid., 44.

⁴ Ibid., 45.

⁵ Tomas Davulis, „Savarankiškai dirbantis asmuo“, Visuotinė lietuvių enciklopedija, Vilnius. <https://www.vle.lt/straipsnis/savarankiskai-dirbantis-asmuo/>

⁶ Ibid.

⁷ Ibid.

⁸ Davulis, *supra note*, 45.

⁹ Jan Žukovskis, Astrida Slavickienė, Renata Marks-Bielska, „Savarankiškos veiklos galimybės Lietuvoje: teisinės prielaidos ir valstybės ekonominis reguliavimas“, *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos* 3 (27) (2012): 127–134.

<https://etalpykla.lituanistika.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2012~1367188412421/J.04~2012~1367188412421.pdf>

užimtųjų. Pasak autorių, savarankiškai dirbantis asmuo – tai asmuo, kuris kitam atlieka tikras ir faktines paslaugas, už kurias gauna atlyginimą, tačiau šios paslaugos vykdomos nesant pavaldumo santykių ir turi būti atliekamos periodiškai, nuolat bei reguliariai¹⁰. Tokia veikla vėlgi laikoma alternatyva darbo santykiams pagal darbo sutartį, nes asmuo pats sprendžia, ką daryti, kaip organizuoti savo darbą, koku tempu ir kokio dydžio pajamas siekti. Autoriai taip pat pabrėžia, kad savarankiškai dirbantys asmenys dažniausiai nesukuria juridinių asmenų, pavyzdžiui, įmonių, ir tik iš dalies naudojasi samdomo darbo priemonėmis.

Atsižvelgiant į mokslinius straipsnius, savarankiškai dirbančių asmenų samprata apima fizinius asmenis, kurie savo veiklą vykdo savarankiškai, savo sąskaita ir rizika, nepriklausomai nuo kitų asmenų vadovavimo, ir siekia asmeninės ekonominės naudos. Šie bruožai leidžia juos aiškiai atriboti nuo darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartį. Atsižvelgiant į tai, kad savarankiškai dirbančių asmenų veikla Lietuvoje ilgą laiką buvo reglamentuojama daugiausia mokesčių ir socialinio draudimo kontekste, sekančioje dalyje bus analizuojami pagrindiniai teisės aktai, nustatantys jų teisinį statusą, teises ir pareigas, daugiausia dėmesio skiriant LR GPMĮ, LR VSDĮ ir LR Užimtumo įstatymui.

Lietuvos Respublikos teisės aktuose nėra įtvirtinta viena universali savarankiškai dirbančio asmens sąvoka. Ši sąvoka formuojama remiantis skirtinguose teisės aktuose vartojamais apibrėžimais. Siekiant atskleisti savarankiškai dirbančio asmens sąvokos turinį, tikslinga analizuoti kaip atskiruose Lietuvos Respublikos teisės aktuose pateikiamus savarankiškos veiklos apibrėžimus ir jų taikymo ypatumus. Lietuvos Respublikos užimtumo įstatymas, 2016 reglamentuoja, kad savarankiškai dirbantis asmuo yra fizinis asmuo, kuris veikia nesant pavaldumo kitam asmeniui, o jo veiklai būdingas tęstinumas ar kartotinumai bei galimybė ją vykdyti ateityje¹¹. Tačiau šis apibrėžimas praktiškai nesuteikia papildomų teisių ar pareigų, o savarankiškai dirbantys asmenys reglamentuojami tik mokesčių ir socialinio draudimo srityje¹². Tokiu būdu įstatymų leidėjas formalizuoja savarankiškai dirbančių asmenų sąvoką, bet nesikeičia jų teisinė padėtis savarankiškai dirbančiųjų samprata tebėra glaudžiai susieta su mokesčių teisės ir socialinio draudimo reguliavimu. Taigi pagal LR užimtumo įstatymo 5 straipsnį savarankiškai dirbantis asmuo yra fizinis asmuo, kuris užsiima šia pagal savo pobūdį ir turinį neturinčia darbo santykiams ar darbo santykiams prilyginamiems teisiniams santykiams būdingo darbą atliekančio asmens pavaldumo asmeniui, kurio naudai yra atliekamas darbas, požymio veikla, kuriai būdingas tęstinumas ir (ar) kartotinumai bei galimybė tokią veiklą vykdyti ateityje:

¹⁰ Ibid.

¹¹ „Lietuvos Respublikos užimtumo įstatymas“, 2016 m. birželio 21 d., Nr. XII-2470. TAR, Žiūrėta 2025 m. gruodžio 01 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/422c8b5042b811e6a8ae9e1795984391/asr?csrt=18007277052732485493>

¹² Davulis, *supra note*, 45-46.

- 1) individualia veikla;
- 2) veikla įsteigus juridinį asmenį ar kitą organizacinę struktūrą arba vykdant veiklą, kitaip susijusią su veikla juridiniame asmenyje;

3) veikla pagal paslaugų kvitus teikiant žemės ūkio ir miškininkystės paslaugas¹³

LR Užimtumo įstatymo 5 straipsnis aiškiai apibrėžia savarankiškai dirbančio asmens teisinę prigimtį, nustatydamas pagrindinius kriterijus tokius kaip pavaldumo nebuvimas ir veiklos tęstinumą bei kartotinumą pobūdį. Pavaldumas darbdaviui reiškia darbo funkcijos atlikimą, kai darbdavys turi teisę kontroliuoti ar vadovauti tiek visam darbo procesui, tiek ir jo daliai, o darbuotojas paklūsta darbdavio nurodymams ar darbovietėje galiojančiai tvarkai.¹⁴ Todėl galima teigti, kad pavaldumo nebuvimas savarankiškoje veikloje reiškia kad fizinis asmuo nevykdo darbo už kitą asmenį pagal darbdavio nurodymus ir nėra įpareigotas paklusti vadovo ar organizacijos kontrolės mechanizmams. Pavaldumo kriterijus yra kertinis, nes leidžia teisiškai atskirti savarankiškai dirbančius asmenis nuo tradicinio darbuotojo, turinčio darbo santykių statusą.

Tęstinumo ir kartotinumą kriterijus akcentuoja, kad veikla nėra vienkartinė, o gali būti vykdoma reguliariai ir planingai, leidžiant numatyti jos tęstinumą ateityje. Užimtumo įstatymas labiau orientuotas į savarankiškai dirbančio asmens pobūdį, kuris akcentuoja, kad veikla nėra sugretinama darbo santykiams, nes tame nėra pavaldumo komponento.

Analizuojant kitą teisės aktas kuris šiek tiek plačiau reglamentuoja savarankiškai dirbančių asmenų apibrėžimą tai LR VSDĮ šio įstatymo 9 straipsnis įtvirtina, kad savarankiškai dirbantis asmuo tai¹⁵:

- 1) individualios įmonės savininkas¹⁶;
- 2) mažosios bendrijos narys¹⁷;
- 3) tikrosios ūkinės bendrijos ir komanditinės ūkinės bendrijos tikrasis narys¹⁸;
- 4) asmuo, kuris verčiasi individualia veikla, kaip ji apibrėžta Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatyme¹⁹;

¹³ „Lietuvos Respublikos užimtumo įstatymas“, *supra note*.

¹⁴ Lietuvos Respublikos darbo kodeksas“, 2016 m. rugsėjo 14 d., Nr. XII-2603. TAR, Žiūrėta 2025 m. gruodžio 01 d.

<https://www.etar.lt/portal/lt/legalAct/f6d686707e7011e6b969d7ae07280e89/asr?csrt=18007277052732485493>

¹⁵ „Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymas“, 1991 m. gegužės 21 d., Nr. I-1336. TAR, Žiūrėta 2025 gruodžio 01d.

<https://www.etar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.0F9036415DBD/asr?csrt=18007277052732485493>

¹⁶ Ibid.

¹⁷ Ibid

¹⁸ Ibid

¹⁹ Ibid

5) fizinis asmuo, kuris verčiasi individualia žemės ūkio veikla, kai žemės ūkio valdos ar ūkio ekonominis dydis pagal žemės ūkio ministro nustatyta tvarka atliktus skaičiavimus už praėjusių metų mokestinį laikotarpį nuo sausio 1 d. iki gruodžio 31 d. yra lygus 4 ekonominio dydžio vienetais arba didesnis²⁰;

6) šeimos narys, kaip jis apibrėžtas Lietuvos Respublikos šeimynų įstatyme²¹;

7) asmuo, gaunantis pajamas pagal autorines sutartis arba pajamas iš sporto ar atlikėjo veiklos²².

VSDĮ ne tik įtvirtina savarankiškai dirbančio asmens sąvoka atskleidžiama per konkrečių subjektų grupių išvardijimą, siejant ją ne su veiklos pobūdžio kriterijais, bet su asmens teisiniu ir ekonominiu statusu socialinio draudimo sistemoje kiek plačiau negu LR Užimtumo įstatymas darytina išvada, kad šie įstatymai tarpusavyje papildo savarankiškai dirbančių asmenų sąvoką, nustatydami tiek teisinio statuso, tiek veiklos organizavimo ypatumus. Valstybinio socialinio draudimo įstatyme savarankiškai dirbančio asmens samprata yra labiau funkcinė, orientuota į tai kurie asmenys laikomi savarankiškai dirbančiais socialinio draudimo santykių kontekste, taip pat labiau pabrėžia konkrečias kategorijas savarankiškai dirbančių asmenų. Daroma prielaida, kad teisės aktų analizė atskleidžia, jog savarankiškai dirbantys asmenys Lietuvoje yra įvairi grupė asmenų.

Dar vienas įstatymas LR GPMĮ. Šiame įstatyme sąvoka apibrėžiama labai paprastai-individuali veikla. Leidėjas gyventojų pajamų mokesčio įstatyme 2 straipsnyje 7 dalyje nurodo, kokios yra pagrindinės įstatymo sąvokos, taigi savarankiškai dirbantys asmenys apibrėžti kaip individuali veikla – savarankiška veikla, kuria versdamasis gyventojas siekia gauti pajamų ar kitokios ekonominės naudos per tęstinį laikotarpį²³:

1) savarankiška bet kokio pobūdžio komercinė arba gamybinė veikla, išskyrus nekilnojamųjų pagal prigimtį daiktų pardavimo ir (ar) nuomos veiklą, taip pat finansinių priemonių sandorius²⁴;

2) savarankiška kūryba, mokslinė, profesinė ir kita panašaus pobūdžio savarankiška veikla²⁵;

3) savarankiška sporto veikla²⁶;

4) savarankiška atlikėjo veikla.²⁷ GPMĮ nurodytos tipinės savarankiškos veiklos rūšys, gamybinė veikla, arba komercinė, mokslinė, profesinė sporto ir atlikėjo veikla. Darytina išvada,

²⁰ Ibid

²¹ Ibid

²² Ibid.

²³ „Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas“, 2002 m. liepos 2 d., Nr. IX-1007. TAR, Žiūrėta 2025 gruodžio 01d, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.C677663D2202/asr?csrt=9718585761685871619>

²⁴ Ibid.

²⁵ Ibid.

²⁶ Ibid.

kad šis įstatymas remiasi ankstesnių jau minėtų įstatymų reguliavimu, tačiau nepapildo, ar kitaip neperfrazuoja savarankiškai dirbančių asmenų sąvokos. Remiantis darbo teisės knyga pažymėtina, kad gamybos įrankių ir priemonių (objektų) savininkai yra kartu ir darbo jėgos turėtojai (įgyvendina sugebėjimą dirbti) ir patys organizuoja savo darbą, tai yra savarankiškas darbas, jame nėra darbo santykiams būdingo bruožo – darbuotojų pareigos paklusti darbdavio nustatytai darbo tvarkai ir darbdavio nurodymams.²⁸ Darytina išvada, kad savarankiškas darbas pasižymi tuo, jog asmuo pats valdo gamybos priemones, pats realizuoja savo darbo jėgą ir savarankiškai organizuoja darbo procesą.

Apibendrinant visus Lietuvos teisės aktus, kuriuose pateiktos sąvokos dėl savarankiškai dirbančių asmenų reglamentavimo sąvoka darytina išvada, kad savarankiškai dirbantys asmenys yra įvairios veiklos sričių piliečiai, kurie vykdo tiek individualia veiklą, ūkinę, sporto teik autorinę veiklą asmenys kurie savo rizika asmeniškai siekia pragyvenimo šaltinio. Savarankiškai dirbantys asmenys patys organizuoja savo darbą, prisiima visą ekonominę riziką²⁹ ir atsako už veiklos rezultatus. Tačiau pagrindinės problemos atsiskleidimas, yra tas, kad Lietuvos teisės sistemoje nėra įtvirtinta viena universali savarankiškai dirbančio asmens sąvoka, taikytina visiems teisiniams santykiams. Ši sąvoka formuojama skirtinguose teisės aktuose LR Užimtumo įstatyme, LR VSDĮ ir LR GPMĮ atsižvelgiant į konkrečios reguliavimo srities tikslus. Dėl to savarankiškai dirbančio asmens apibrėžimas skiriasi priklausomai nuo teisinio konteksto, nes vienur akcentuojamas pavaldumo nebuvimas ir veiklos pobūdis, kitur – konkrečių subjektų kategorijos ar pajamų gavimo forma.

1.2. Savarankiškos veiklos požymiai

Atlikus savarankiškai dirbančių asmenų sampratos analizę Lietuvos teisės aktuose ir teisės moksle, darytina išvada, kad ši asmenų kategorija nėra apibrėžta vienu aiškiu ir viską apimančiu apibrėžimu. Dėl to savarankiškai dirbančių asmenų nustatymas praktikoje remiasi ne tik jų formaliu teisiniu statusu, bet ir tam tikrais veiklos kriterijais, kurie leidžia atskirti savarankišką veiklą nuo darbo santykių ar jiems prilygintų teisinių santykių. Įstatymų leidyboje,

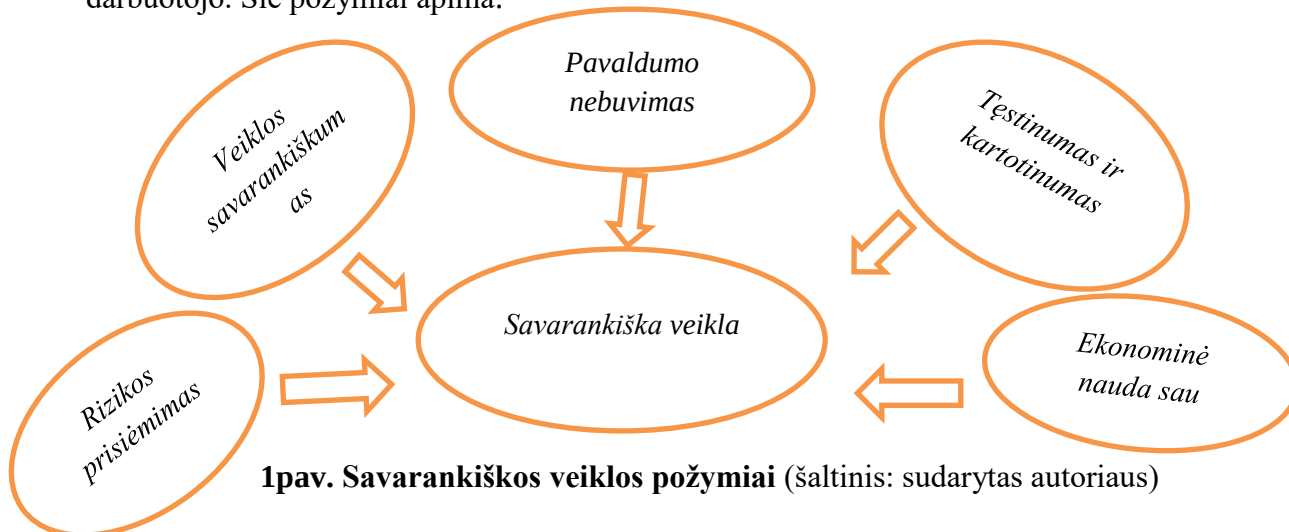
²⁷ Ibid.

²⁸ T. Bagdanskis, G. Dambrauskienė, R. Guobaitė ir kt., Darbo teisė (Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2008), 14. [file:///C:/Users/PC/Downloads/9789955192183%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/PC/Downloads/9789955192183%20(3).pdf)

²⁹ Valstybinė mokesčių inspekcija, „Individualios veiklos, vykdomos pagal pažymą, ypatumai“, Žiūrėta 2025 gruodžio 10d. <https://www.vmi.lt/evmi/documents/20142/391098/KD-0001778+leidinys+individualios+veiklos+pagal+pa%C5%BEym%C4%85+ypatumai.pdf/968b944a-689a-ff44-bec0-625574837d52?t=1726128237775>

teisės moksle ir teismų praktikoje skiriami priklausomą ir savarankišką darbą atskiriantys požymiai.³⁰

Pagrindiniai savarankiškos veiklos požymiai dažniausiai minimi mokslinėje literatūroje, Lietuvos teisės aktuose leidžiantys atskirti savarankiškai dirbančius asmenis nuo tradicinio darbuotojo. Šie požymiai apima:

1pav. Savarankiškos veiklos požymiai (šaltinis: sudarytas autoriaus)

Veiklos savarankiškumas- pagrindinis savarankiškai dirbančių asmenų išskirtinumas, kuris yra pagrindinis požymis atskiriant savarankišką veiklą, kurio neturi darbuotojai darbo santykiuose ar jiems prilygintuose teisiniuose santykiuose. Požymis detalizuoja, kad asmuo veikia savo sąskaita ir savo rizika. Šis kriterijus yra esminis, atibojant savarankiškai dirbančius asmenis nuo nesavarankiškai dirbančių Veikla, vykdoma savo sąskaita ir savo rizika, neatitinka „kito asmens vadovavimo“ kriterijaus, todėl yra laikoma savarankiška³¹. Savarankiškai dirbantis asmuo pats sudaro civilines sutartis ir pagal jas organizuoja savo veiklą sprendžia dėl darbo atlikimo sąlygų, darbo pradžios ir pabaigos, darbo režimo. Fizinio asmens veikla yra savarankiška, kai fizinis asmuo pats sprendžia su savo veikla susijusius klausimus, pasirenka veiklos vykdymo rūšį (rūšis), pats sprendžia, kam teikti prekes ir paslaugas, kokiomis sąlygomis, pats dengia savo išlaidas, susijusias su tokios veiklos vykdymu, prisiima atsakomybę už jo vykdomą veiklą.³²

Pavaldumo nebuvimas: tai dar vienas esminis savarankiškai dirbančio asmens bruožas. Savarankiškai dirbantis asmuo nevykdo darbo kito asmens nurodymų, nėra įpareigotas

³⁰ Beata Martišienė, „Priklausomą ir savarankišką darbą atskiriančių požymių pokyčiai“, Teisė 80 (2011):138 https://www.researchgate.net/publication/330725525_Priklausoma_ir_savarankiska_darba_atskiriantiu_pozymiu_pokyciai

³¹ Inga Daukšienė, „Sąvoka „darbuotojas“ pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 45 straipsnį“, Socialinių mokslų studijos 3, 7 (2010):285, <https://cris.mruni.eu/server/api/core/bitstreams/b76a14e5-1d84-4368-8711-9b0a7540bd4c/content>

³² Vaida Bielskienė, „Ar juridinis ir fizinis asmuo gali būti atsakingas už fizinio asmens, teikiančio jam paslaugas ar prekes, veiklos legalumą?“ (magistro baigiamasis darbas, Vytauto Didžiojo universitetas, 2010), 13, <https://portalcris.vdu.lt/server/api/core/bitstreams/fcaf5547-89e3-456c-b747-abbcb54638f4/content#:~:text=LEGALUM%C4%84?&text=Fizinis%20asmuo%20preki%C5%B3%20ir%20paslau%C5%B3,veikla%20C%20turinti%20individualios%20veiklos%20po%C5%A3ymius.>

paklusti darbdavio instrukcijoms ar organizacijos vidaus taisyklėms. Kitaip tariant, jo veikla nėra kontroliuojama ar vadovaujama kito asmens, o sprendimai dėl darbo organizavimo, paslaugų teikimo ar darbo sąlygų priimami savarankiškai. Remiantis mokslo publikacija savarankiškai dirbantis asmuo apibūdinamas kaip asmuo, kuris kitam asmeniui atlieka tikras ir faktines paslaugas, už kurias gauna atlyginimą. Paslaugos turi būti atliekamos nesant jokių pavaldumo santykių, periodiškai, nuolat ir reguliariai³³.

Tęstinumas ir kartotinumai: LR užimtumo įstatymas (5 straipsnis) apibrėžia savarankiškai dirbantį asmenį kaip fizinį asmenį, kurio veikla nevykdoma pagal kito asmens pavaldumą. Esminiai tokios veiklos bruožas tęstinumas ir kartotinumai, leidžiantys prognozuoti jos vykdymą ateityje.³⁴ Kad gyventojas būtų laikomas savarankiškai dirbančiu, jo sandoriams turi būti būdingas tam tikras tęstinumas. Atsitiktiniai sandoriai, kuriuose nėra „versliškumo“ elementų, negali būti laikomi savarankiškos veiklos požymiu. Atitinkamais atvejais ir ne vieną analogišką sandorį per trumpą laiką sudaręs gyventojas dažniausiai nelaikomas vykdančiu veiklą³⁵

Rizikos prisiėmimas: Savarankiškai dirbantis asmuo prisiima savo veiklos pelno ar nuostolių riziką, investuoja į savo veiklą, dengia su veiklos vykdymu susijusias išlaidas, paskirsto ir naudoja gautas pajamas³⁶. Kaip pažymi I. Daukšienė, kai veikla vykdoma savo sąskaita ir savo rizika, ji neatitinka „kito asmens vadovavimo“ kriterijaus³⁷, todėl laikoma savarankiška.

Ekonominė nauda sau: Savarankiškai dirbantis asmuo vykdo veiklą ne tik dėl darbo proceso ar užduočių atlikimo, bet ir siekiant ekonominės naudos būtent sau. Ekonominės naudos siekis yra svarbus savarankiškai dirbančio asmens požymis. LR GPMĮ 2 str. 7 d apibrėžia individualią veiklą kuri yra savarankiška veikla kaip tokį veiklos pobūdį, kuria gyventojas siekia gauti pajamų ar kitokios ekonominės naudos per tęstinį laikotarpį.³⁸ Šis teisinis apibrėžimas rodo, jog ekonominės naudos siekimas yra integruotas į savarankiško darbo sampratą, nes veiklos vykdytojo tikslas yra gauti finansinę naudą iš savo veiklos rezultatų, o ne tik vykdyti funkciją pagal kitų instrukcijas ar pavedimus.

³³ Jan Žukovskis, Astrida Slavickienė, Renata Marks-Bielska *supra note* 128p

³⁴ Lietuvos Respublikos užimtumo įstatymas, *Supra note*

³⁵ Valstybinė mokesčių inspekcija, „Individualios veiklos, vykdomos pagal pažymą, ypatumai“ *supra note*, Žiūrėta 2026 sausio 7d.

<https://www.vmi.lt/evmi/documents/20142/391098/KD-0001778+leidinys+individualios+veiklos+pagal+pa%C5%BEym%C4%85+ypatumai.pdf/968b944a-689a-ff44-bec0-625574837d52?t=1545036644454>

³⁶ Beata Martišienė *supra note*, 140.

³⁷ *Ibid.* 140.

³⁸ „Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas“, *supra note*.

1.3. Savarankiškos veiklos formos

Išanalizavus savarankiškai dirbančio asmens sampratą ir ją apibrėžiančius požymius, tikslinga aptarti savarankiškos veiklos organizacines formas, per kurias ši veikla realizuojama praktikoje. Savarankiška gyventojų veikla laikytina viena iš galimų ekonominės veiklos organizavimo formų valstybėje, alternatyvia priklausomam darbui. Skirtingai nei darbo santykiuose, savarankiška veikla grindžiama asmens apsisprendimu veikti savo vardu, savo sąskaita ir savo rizika.

Mokslinėje literatūroje pažymima, kad bet kokia ekonominė veikla prasideda nuo individo savarankiško ir savanoriško apsisprendimo veikti ar neveikti bei pasirinkti jam priimtina veiklos organizavimo modelį. Toks pasirinkimas lemia ne tik veiklos organizavimo struktūrą, bet ir atsakomybės apimtį, veiklos tęstinumo galimybes bei teisinį reguliavimą.³⁹

1 lentelė. Pagrindinių savarankiškos veiklos formų teisinė charakteristika

Savarankiškos veiklos forma	Teisinis pagrindas	Kas gali vykdyti	Juridinio asmens statusas	Organizacinė ypatybė
Individuali veikla pagal pažymą	Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas.	visi veiksnūs, fiziniai, nuolatiniai Lietuvos gyventojai ir užsieniečiai (turintys leidimą)	Neturi	Veikla vykdoma asmens vardu, be atskiro juridinio subjekto sukūrimo
Veikla pagal verslo liudijimą	Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas ir Vyriausybės nutarimai	visi veiksnūs, fiziniai, nuolatiniai Lietuvos gyventojai ir užsieniečiai (turintys leidimą)	Neturi	Supaprastintas individualios veiklos modelis, taikomas tik nustatytoms veikloms
Mažoji bendrija	Lietuvos Respublikos mažųjų bendrijų įstatymas	visi veiksnūs, fiziniai, nuolatiniai Lietuvos gyventojai ir užsieniečiai (turintys leidimą), nariai iki 10	Turi	Kelių fizinių asmenų įsteigtas ribotos atsakomybės juridinis asmuo
Individuali įmonė	Lietuvos Respublikos individualių įmonių įstatymas	visi veiksnūs, fiziniai, nuolatiniai Lietuvos gyventojai ir užsieniečiai (turintys leidimą), (savininkas)	Turi	Vieno asmens įsteigtas juridinis asmuo
Ūkininkai ir jų partneriai.	Lietuvos Respublikos ūkininko ūkio įstatymas	visi veiksnūs, fiziniai, nuolatiniai Lietuvos gyventojai ir užsieniečiai (turintys leidimą),	Neturi	Specialus žemės ūkio veiklos modelis, grindžiamas ūkio registravimu

(Šaltinis sudaryta autorės, remiantis LR GPMĮ, Lietuvos Respublikos individualių įmonių įstatymu, Lietuvos Respublikos mažųjų bendrijų įstatymu ir Lietuvos Respublikos ūkininko ūkio įstatymu.)

Iš lentelėje pateiktų duomenų matyti, kad savarankiška veikla Lietuvos teisėje gali būti organizuojama dviem pagrindiniais modeliais: nesukuriant juridinio asmens ir vykdant

³⁹ Jan Žukovskis, Astrida Slavickienė, Renata Marks-Bielska, *supra note*, 129.

veiklą per juridinį asmenį. Pirmajam modeliui priskirtinos individuali veikla pagal pažymą, verslo liudijimas ir ūkininko ūkis. Šiais atvejais juridinis asmuo nesukuriamas, nes veiklą vykdo pats fizinis asmuo, kuris veikia savo vardu, sudaro sandorius ir atsako už prievoles asmeniškai.

Antrajam modeliui priskirtinos individuali įmonė (toliau- IĮ) ir mažoji bendrija (toliau- MB), kurios yra juridiniai asmenys. Juridinis asmuo tai savo pavadinimą turinti įmonė, įstaiga ar organizacija, galinti savo vardu įgyti teises ir pareigas, sudaryti sandorius bei būti ieškovu ar atsakovu teisme⁴⁰. Tokiu atveju sukuriamas atskiras teisės subjektas, per kurį organizuojama ekonominė veikla, o santykiai vykdomi ne fizinio asmens, bet juridinio asmens vardu.

Toks reglamentavimo modelis turi esminę reikšmę savarankiškos veiklos organizavimo požiūriu, juridinio asmens sukūrimas suponuoja atskirą organizacinę struktūrą ir institucinį veiklos pobūdį, tuo tarpu fizinio asmens modelyje veiklos subjektas ir vykdytojas sutampa. Tokia reglamentavimo sistema leidžia fiziniams asmenims pasirinkti veiklos organizavimo modelį atsižvelgiant į planuojamos veiklos mastą, atsakomybės poreikį ir organizacinius tikslus, išlaikant bendrą savarankiškos veiklos formų pagrindą.

Organizacinės ypatybės, pateiktos lentelėje, atskleidžia, kad savarankiška veikla gali būti grindžiama skirtingais struktūriniais modeliais. Vienais atvejais veikla vykdoma tiesiogiai fizinio asmens vardu, nesukuriant atskiro juridinio subjekto, todėl veiklos organizavimas pasižymi paprastesne struktūra ir asmenine atsakomybe. Kitais atvejais veikla organizuojama per juridinį asmenį, kuris veikia kaip savarankiškas teisės subjektas. Toks organizacinis atskyrimas lemia skirtingą veiklos institucinį pobūdį, tačiau nepaneigia bendro savarankiškumo principo tai veiklos vykdymo savo sąskaita ir savo rizika.

1.4. Savarankiškai dirbančių asmenų samprata ir reglamentavimas Europos Sąjungoje

Europos Sąjungoje (toliau- ES) savarankiškai dirbančių asmenų samprata nėra vienodai išreikšta viename teisės akte. ES teisėje savarankiškai dirbančių asmenų veikla siejama su vidaus rinkos laisvėmis. Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 49 straipsnis įtvirtina įsisteigimo laisvę, suteikiančią teisę ES piliečiams savarankiškai vykdyti ekonominę veiklą kitoje valstybėje narėje. Tuo tarpu 56 straipsnis garantuoja paslaugų teikimo laisvę, draudžiančią nepagrįstus apribojimus teikti paslaugas tarp valstybių narių. Šios nuostatos sudaro pirminį

⁴⁰ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, Antroji knyga „Asmenys“, Žin., 2000, Nr. 74-2262.
<https://www.infollex.lt/ta/20799>

teisinių pagrindą savarankiškai dirbančių asmenų ekonominei veiklai ES vidaus rinkoje⁴¹. Eurostat ir Europos profesinio mokymo plėtros centras, remdamiesi European Labour Force Survey duomenimis, savarankiškai dirbančius asmenis apibrėžia kaip darbo rinkos dalį, dirbančią savo sąskaita, savo ekonominę veiklą vykdančius asmenis be darbdavio įtakos, kurių teisė siekia ekonominę naudą⁴². Remiantis Europos profesinio mokymo plėtros centro pateikiamais duomenimis, savarankiškai dirbantys asmenys sudaro reikšmingą Europos Sąjungos darbo rinkos dalį, o savarankiškas darbas ES analizuojamas kaip viena iš alternatyvių užimtumo formų⁴³. Europos profesinio mokymo plėtros centro rodiklis nurodo, kiek savarankiškai dirbančių asmenų sudaro visų užimtųjų dalį darbo rinkoje ir leidžia atlikti tarpusavio palyginimus pagal amžių, lytį ar išsilavinimo lygį valstybėse narėse. Panašias tendencijas patvirtina ir analitinės ataskaitos apie savarankišką darbą Europoje, kuriose pažymima, kad savarankiškai dirbančių asmenų struktūra ir augimo dinamika skiriasi tarp valstybių narių, tačiau ši užimtumo forma išlieka reikšminga ES darbo rinkos dalis. Savarankiškas darbas Europos kontekste laikomas svarbiu verslumo ir darbo vietų kūrimo veiksmu⁴⁴. Savarankiškai dirbančių asmenų pajamos paprastai yra labiau svyruojančios nei samdomų darbuotojų. Iš dalies tai atspindi didesnę savarankiškai dirbančių asmenų atsparumą ekonominiams sukrėtimams, tačiau kartu rodo ir didesnę riziką. Skirtingai nei daugelyje Europos šalių dirbantys samdomi darbuotojai, savarankiškai dirbantys asmenys dažnai nėra apsaugoti nacionaliniu ar sektoriniu minimaliu darbo užmokesčiu ir veiklos pradžioje ar ekonominių sunkumų laikotarpiu gali patirti net neigiamas pajamas. Be to, jie rečiau kaupia valstybinę pensiją ir dažnai neturi tokių pačių darbo teisių garantijų kaip samdomi darbuotojai. Dėl šių priežasčių savarankiškai dirbantys asmenys susiduria su didesne finansinio nesaugumo rizika.⁴⁵ Tyrimai taip pat rodo, kad nors savarankiškas darbas laikomas svarbiu verslumo ir ekonomikos augimo veiksmu, savarankiškai dirbančių asmenų gyvenimo lygis pastaraisiais metais kai kuriose valstybėse smuko labiau nei samdomų darbuotojų. Nors ši užimtumo forma gali sudaryti galimybes integruotis į darbo rinką ar užtikrinti didesnę darbo organizavimo lankstumą, ji neturėtų būti vertinama kaip universali užimtumo problemų sprendimo priemonė. Atsižvelgiant į savarankiško darbo reikšmę Europos

⁴¹ Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo (suvestinė redakcija), EUR-Lex, žiūrėta 2026 m. sausio 15d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:12016E/TXT#d1e1576-1-1>

⁴² Eurostat, Self-employment statistics“, žiūrėta 2026 m. sausio 15d., https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Self-employment_statistics

⁴³ Skills intelligence, „Self-employment“, žiūrėta 2026 m. sausio 15d., <https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/skills-intelligence/self-employment?country=EU&year=2023>

⁴⁴ New skills at work, „Self-employment in Europe“, žiūrėta 2026 m. sausio 15d., https://ippr-org.files.svdcn.com/production/Downloads/self-employment-Europe_Jan2015.pdf

⁴⁵ Ibid., 28.

darbo rinkoje, būtina užtikrinti ne tik jo plėtrą, bet ir tinkamą savarankiškai dirbančių asmenų gyvenimo lygio bei darbo kokybės apsaugą⁴⁶.

Pagal ES terminų žodyną- savarankiškai dirbantis asmuo yra vienintelis arba bendras neįregistruotos įmonės savininkas, nebent jo pagrindinė veikla yra samdomas darbas. Į šią kategoriją taip pat įtraukiami neapmokami šeimos nariai, namuose dirbantys darbuotojai bei asmenys, gaminantys produkciją savo poreikiams ar kapitalo formavimui⁴⁷. Tai rodo, kad ES samprata yra platesnė už tradicinį verslininko apibrėžimą, apimanti įvairias savarankiškos veiklos formas.

Vienas svarbiausių savarankiško darbo aspektų ES teisėje tai darbo santykių ir savarankiškumo atskyrimas. Savarankiškai dirbantis asmuo veikia savo sąskaita, pats organizuoja darbo procesą, nustato darbo laiką, tarifus ir klientų ratą, taip pat prisiima ekonominę riziką. Toks asmuo nėra susietas darbo sutartimi su klientu ar darbdaviu ir negauna darbo teisės apsaugos, būdingos samdomiems darbuotojams⁴⁸.

Teismų praktika atskleidžia papildomą ES požiūrį ir sampratą į savarankiškai dirbančių asmenų apsaugą. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau-ESTT) praktika rodo, kad savarankiškai dirbančio asmens statusas ES teisėje nėra tik formali sąvoka, bet turi savarankišką teisinę reikšmę. Tai patvirtinta 2019 m. ESTT byloje C-483/17 Tarola, kurioje Teismas aiškino Direktyvos 2004/38/EB nuostatas dėl laisvo asmenų judėjimo⁴⁹. Nors byla tiesiogiai nebuvo skirta savarankiškai dirbančio asmens sampratai apibrėžti, tačiau teismas pabrėžė, kad darbuotojo ar savarankiškai dirbančio asmens statusas pagal ES teisę lemia konkrečių teisių taikymą, įskaitant teisę gyventi kitoje valstybėje narėje ir naudotis socialinėmis garantijomis. Socialinės apsaugos koordinavimas Europos Sąjungoje užtikrinamas pagal 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. 883/2004 dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo, kuris taikomas tiek darbuotojams, tiek savarankiškai dirbantiems asmenims ir nustato socialinės apsaugos sistemų taikymo taisykles tarp valstybių narių⁵⁰. Byla patvirtina, kad ES teisėje savarankiškai dirbančio asmens statusas yra pripažįstamas ir saugomas funkcinio požiūriu, t. y. pagal realią ekonominę veiklą ir jos ryšį su ES laisvo judėjimo teisėmis.

⁴⁶ Ibid., 33.

⁴⁷ Eurostat, „Glossary: Self-employed“, žiūrėta 2026 m. sausio 17d., <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Self-employed>

⁴⁸ Emilija Švobaitė, „The judgment of the Court of Justice of the European Union (CJEU) in case C-356/21 strengthens the protection of the self-employed, albeit belatedly“, ReLex Law Firm, 2023, žiūrėta 2026 m. sausio 17d. <https://relex.lt/the-judgment-of-the-court-of-justice-of-the-european-union-cjeu-in-case-c-356-21-strengthens-the-protection-of-the-self-employed-albeit-belatedly/>

⁴⁹ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas, byla C-483/17, EUR-Lex, žiūrėta 2026 m. sausio 18 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=ecli:ECLI:EU:C:2019:309>

⁵⁰ Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 883/2004 dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo, EUR-Lex, žiūrėta 2026 m. sausio 19, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:02004R0883-20190731>

2023 m. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas byloje C-356/21⁵¹ sprendė klausimą dėl savarankiškai dirbančio asmens diskriminacijos dėl seksualinės orientacijos. Teismas nustatė, kad savarankiškai dirbantys darbuotojai yra apimti ES diskriminacijos apsaugos teisės, nepriklausomai nuo to, ar jų veikla pripažinta „darbu pagal darbo sutartį“⁵². Svarbu, kad veikla būtų vykdoma nuolat, asmeniškai ir leistų gauti pragyvenimo šaltinį, nors subjektas kartais gali būti ekonomiškai priklausomas nuo užsakovo. Teismas pabrėžė, kad nacionalinė teisė negali atimesti diskriminacijos apsaugos remiantis laisvu pasirinkimu sudaryti sutartį. Ši byla iš esmės stiprina savarankiškai dirbančių asmenų apsaugą ES ypač socialinės apsaugos ir diskriminacijos prevencijos srityse, ir rodo, kad savarankiškumas negali būti naudojamas kaip kliūtis žmogaus teisių apsaugai. Taigi, ES požiūriu savarankiškai dirbantys asmenys yra darbo rinkos dalyviai, vykdančys savarankišką ekonominę veiklą, turintys galimybę uždirbti pragyvenimui ir kartu pripažįstami teisės apsaugos srityje, pavyzdžiui, nuo diskriminacijos.

Prancūzijos oficiali verslo informacijos svetainė Entrepreneurs nurodo, kad savarankiškai dirbantis asmuo vykdo profesinę veiklą be jokio pavaldumo santykio su užsakovu, turi savarankišką darbo organizavimą, pats nustato tarifus, klientus ir darbo grafiką bei negauna darbo teisės apsaugos, būdingos samdomiems darbuotojams. Tokios administracinės gairės patvirtina, kad pavaldumo nebuvimas ir ekonominė nepriklausomybė yra esminiai požymiai, skiriantys savarankiškai dirbančius asmenis nuo darbuotojų⁵³

Pagal Danijos užsienio piliečių informacinį puslapį, savarankiškai dirbantis asmuo kuris yra įsteigęs verslą ir veikia Danijoje, dalyvauja šalies ekonominiame gyvenime stabiliai ir nuolat. Pagal Danijos teisę savarankiškai dirbančiu asmeniu laikomas tas, kurio verslas atitinka šiuos kriterijus:

- Verslas vykdomas savo sąskaita ir prisiimant visą riziką;
- Verslo veikla turi finansinę prigimtį ir siekia pelno;
- Veikla vykdoma profesionaliai;
- Verslas įsteigtas ir vykdomas Danijoje;
- Nuosavybės savininkas arba bendrasavininkis kasdien valdo verslą;
- Finansinės veiklos atliekamos reguliariai ir ne trumpam laikotarpiui;

⁵¹ Court of Justice of the European Union, Case C-356/21, J.K. v TP S.A., Judgment of 12 January 2023, EUR-Lex, Žiūrėta 2026 m. sausio 15d., https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:62021CJ0356_RES&utm_source

⁵² Ibid.

⁵³ “How to differentiate the self-employed from the employed?”, Entrepreneurs – Public Service / Legal and Administrative Information Directorate (Prime Minister), verified 21 November 2025, Žiūrėta 2026 m. sausio 17d., <https://entrepreneurs.service-public.gouv.fr/vosdroits/F1691?lang=en#:~:text=A%20self%20Deployed%20person%20shall,the%20protection%20of%20labor%20law.>

- Veikla yra reikšmingo masto, o ne menko pobūdžio.⁵⁴

Danijos teisė savarankiškai dirbančiu asmenis laiko tais, kurie Danijoje įsteigė ir vykdo nuolatinį, profesionalų, finansinę naudą siekiantį verslą, prisiimdamas visą riziką bei kasdien valdydamas savo verslą. Savarankiška veikla turi būti reguliari, reikšmingo masto ir ne laikina, vykdoma savo sąskaita ir Danijos teritorijoje.

Pagal Vokietijos teisę (principas „Gewerbefreiheit“ – laisvė vykdyti prekybą), savarankiškai dirbantis asmuo (selbstständig / self-employed) vykdo nepriklausomą veiklą, kuri:

- Vykdoma savarankiškai – asmuo prisiima atsakomybę už savo veiklą ir priima sprendimus be darbdavio nurodymų.
- Veiklos kontrolė priklauso pačiam savarankiškai dirbančiam – jis nustato darbo turinį, laiką, darbo vietą ir naudojamus išteklius.
- Neįtrauktas į kito darbdavio darbo organizaciją – nėra pavaldus, nepriklausomas nuo darbdavio ar klientų organizacinės struktūros
- Siekiama pelno – veikla turi finansinę prigimtį, dalyvauja ekonominėje veikloje ir tikslas yra uždirbti pajamas⁵⁵

Tokios savarankiškai dirbančio asmens veiklos pavyzdžiai pagal Vokietijos teisę atitinka savarankiškai dirbantys prekybininkai, konsultantai ar laisvai samdomi specialistai jie yra pripažįstami remiantis tuo, ar veikla faktiškai atitinka nepriklausomos veiklos kriterijus, o ne pagal formalų pavadinimą ar sudarytą sutartį⁵⁶. Taigi net jei sutartyje nenurodoma aiški darbo sutartis, jei faktinė veikla vykdoma kaip savarankiška verslo veikla, asmuo gali būti pripažįstamas savarankiškai dirbančiu.

Savarankiškai dirbantys asmenys visapusiškai ES darbo rinkos dalyviai, vykdančios nepriklausomą ekonominę veiklą, prisiimančios riziką ir siekiančios pelno, o jų teisinė apsauga, pavyzdžiui nuo diskriminacijos, užtikrinama net tada, kai veikla formaliai nėra darbo sutartis, nors bendrieji principai yra panašūs visose ES šalyse, nacionaliniai reglamentai detalizuoja kriterijus, pabrėždami veiklos profesionalumą, mastą, nuolatinumą ar faktinę nepriklausomybę, todėl savarankiško darbo samprata ir reglamentavimas gali skirtis priklausomai nuo šalies konteksto.

⁵⁴ “You are a worker or a self-employed person under EU law”, The Danish Agency for International Students and Educational Grants, 2026, žiūrėta 2026 m. sausio 17d., <https://www.su.dk/foreign-citizen/gb-foreign-citizen/eu-rules/you-work-in-denmark/you-are-a-worker-or-a-self-employed-person-under-eu-law>

⁵⁵ “Self-employment in Germany”, Heuser College, žiūrėta 2026 m. sausio 20d., https://www.heuser-collegen.de/en/post/self-employment-in-germany?utm_source=

⁵⁶ “Self-employment by foreign nationals in Germany”, IHK Region Stuttgart, October 2025, žiūrėta 2026 m. sausio 17d., https://www.ihk.de/stuttgart/english/services2/business-support/self-employment-by-foreigners-3977972?utm_source=

Analizė rodo, kad Lietuvos ir ES savarankiškai dirbančių asmenų sampratą, abiejose teisinėse sistemose savarankiškumo esmę sudaro pavaldumo nebuvimas, veiklos vykdymas savo sąskaita ir rizika bei ekonominės naudos siekimas. Tačiau jų formavimo logika skiriasi. ES teisėje savarankiškai dirbančio asmens statusas formuojamas atsižvelgiant į vidaus rinkos laisvės bei teismų praktiką, kurioje akcentuojamas faktinės ekonominės veiklos vertinimas. Tuo tarpu Lietuvos teisėje savarankiškai dirbančių asmenų samprata susiformavo daugiausia mokesčių ir socialinio draudimo kontekste todėl jos teisinis reglamentavimas išskaidytas skirtinguose teisės aktuose, kuriuose savarankiškumo samprata formuojama pagal konkrečios reguliavimo srities tikslus. Nepaisant šių skirtumų, tiek nacionaliniu, tiek ES lygmeniu savarankiškumas suprantamas kaip alternatyva darbo santykiams, grindžiama asmens ekonomine nepriklausomybe ir atsakomybe už veiklos rezultatus. Universalios, visiems teisiniams santykiams taikytinos savarankiškai dirbančio asmens sąvokos nebuvimas rodo, kad šios asmenų kategorijos teisinė padėtis priklauso nuo konkretaus reguliavimo konteksto ir skirtingų teisės šakų tikslų. Tokia teisinio reguliavimo struktūra suponuoja poreikį detaliau analizuoti savarankiškos veiklos formas bei jų reglamentavimo ypatumus.

2. SAVARANKIŠKAI DIRBANČIŲ ASMENŲ TEISINIO REGLAMENTAVIMO TYRIMO METODIKA

2.1. Tyrimo loginė schema

Tyrimo loginė schema pateikiama 2 paveiksle. Joje pavaizduota tyrimo struktūra bei pagrindiniai tyrimo etapai, kurie taikomi analizuojant savarankiškai dirbančių asmenų teisinį reglamentavimą. Schema atskleidžia tyrimo logiką ir parodo, kokiais tyrimo metodais remiantis analizuojama savarankiškai dirbančių asmenų samprata, jų veiklos formas, požymius bei šių veiklos formų teisinį reguliavimą.

Pirmasis tyrimo etapas – mokslinės literatūros analizė. Šio metodo pagalba nagrinėjami teisės mokslininkų darbai, moksliniai straipsniai ir kiti akademiniai šaltiniai, kuriuose analizuojama savarankiškai dirbančių asmenų samprata, jų veiklos požymiai bei formos. Mokslinės literatūros analizė leidžia atskleisti savarankiškai dirbančių asmenų sampratos raidą bei pagrindinius šios veiklos bruožus. Atliekant šią analizę remiamasi T. Davulio, B. Martišienės, I. Daukšienės, J. Žukovskio, A. Slavickienės, R. Marks-Bielskos ir kitų autorių moksliniais darbais, kuriuose nagrinėjama savarankiškai dirbančių asmenų teisinė padėtis, savarankiškos veiklos požymiai formos

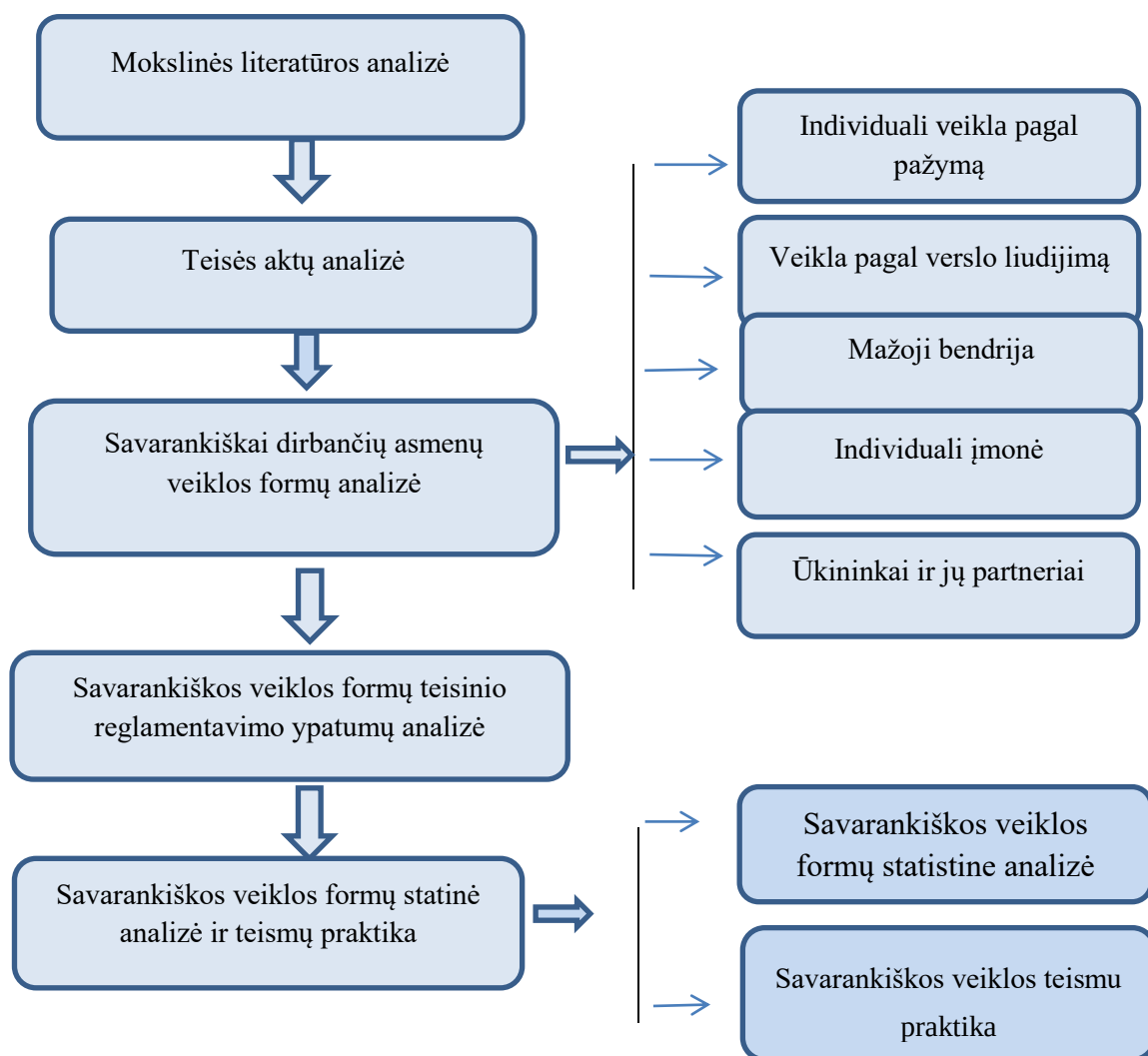
Antrasis tyrimo etapas – teisės aktų analizė. Šio metodo metu analizuojami Lietuvos Respublikos teisės aktai, reglamentuojantys savarankiškai dirbančių asmenų veiklą ir jų teisinį statusą. Nagrinėjamos LR GPMĮ, LR VSDĮ, Sveikatos draudimo įstatymo, Mokesčių administravimo įstatymo, Lietuvos Respublikos Mažųjų bendrijų įstatymo, Lietuvos Respublikos Pelnų mokesčio įstatymo, Lietuvos Respublikos individualių įmonių įstatymo, Lietuvos Respublikos Ūkininko ūkio įstatymo, LR CK ir kitų teisės aktų nuostatos. Ši analizė leidžia nustatyti savarankiškai dirbančių asmenų teisinio reglamentavimo pagrindus bei savarankiškos veiklos organizavimo formas, požymius.

Trečiajame tyrimo etape analizuojamos savarankiškai dirbančių asmenų veiklos formos ir jų pagrindiniai požymiai. Šiame etape, remiantis mokslinės literatūros bei teisės aktų nuostatomis, nustatomos pagrindinės savarankiškos veiklos organizavimo formos Lietuvoje, aptariamas jų organizacinis modelis bei bendrieji bruožai. Taip pat nagrinėjami savarankiškai dirbančių veiklą apibūdinantys požymiai, tokie kaip veiklos savarankiškumas, pavaldumo nebuvimas, veiklos tęstinumas, ekonominės rizikos prisiėmimas bei ekonominės naudos siekimas. Šio etapo tikslas nustatyti savarankiškos veiklos organizavimo modelius ir jų pagrindines charakteristikas, kurios sudaro pagrindą tolesnei pasirinktų veiklos formų teisinio reglamentavimo analizei.

Ketvirtajame tyrimo etape atliekama pasirinktų savarankiškos veiklos formų teisinio reglamentavimo analizė. Šiame etape remiantis Lietuvos Respublikos teisės aktais nagrinėjami

pagrindiniai savarankiškai dirbančių asmenų veiklos formų teisiniai pagrindai. Analizuojama individualios veiklos pagal pažymą, veiklos pagal verslo liudijimą, MB, IĮ bei ūkininkų ir jų partnerių teisinė padėtis, registravimo ar steigimo tvarka, veiklos organizavimo sąlygos, apmokestinimo ypatumai bei socialinio ir sveikatos draudimo reguliavimas. Šio tyrimo etapo metu siekiama sistemaiškai atskleisti pasirinktų savarankiškos veiklos formų teisinio reguliavimo turinį ir pagrindinius jų skirtumus.

Paskutiniame tyrimo etape atliekama savarankiškai dirbančių asmenų statistinių duomenų analizė. Šios analizės metu nagrinėjami statistiniai duomenys apie savarankiškai dirbančių asmenų skaičių ir skirtingų veiklos formų paplitimą Lietuvoje. Statistiniai duomenys renkami iš oficialių šaltinių, Lietuvos statistikos departamentas, Valstybinė mokesčių inspekcija. Taip pat analizuojama teismų praktika, susijusi su savarankiškai dirbančių asmenų teisine padėtimi ir savarankiškos veiklos kvalifikavimu, siekiant įvertinti teisės normų taikymą praktikoje bei identifikuoti pagrindines problemines sritis.

2 pav. Tyrimo loginė schema (šaltinis: sudarytas autoriaus)

2.2.Savarankiškai dirbančių asmenų teisinis reglamentavimas

Ankstesniame skyriuje buvo atskleista savarankiškai dirbančių asmenų samprata Lietuvos ir Europos Sąjungos teisėje bei identifikuoti pagrindiniai savarankiškumo kriterijai. Siekiant nuosekliai įvertinti šios asmenų kategorijos teisinę padėtį, būtina detaliau išanalizuoti savarankiškos veiklos formas ir jų reglamentavimo ypatumus Lietuvos teisėje. Šiame skyriuje nagrinėjami pagrindiniai teisės aktai, nustatantys savarankiškos veiklos vykdymo sąlygas, mokesčių ir socialinio draudimo prievolės bei organizacinius veiklos aspektus.

2.1.2. Individuali veikla pagal pažymą teisinis reglamentavimas

Pagrindinis teisės aktas, reglamentuojantis individualią veiklą pagal pažymą, yra LR GPMĮ. Šio įstatymo 2 straipsnio 7 dalyje individuali veikla apibrėžiama kaip savarankiška veikla, kuria versdamasis gyventojas siekia gauti pajamų ar kitokios ekonominės naudos per tęstinį laikotarpį⁵⁷.

Pagal GPMĮ 2 straipsnio 7 dalį individualiai veiklai priskiriama:

1. savarankiška bet kokio pobūdžio komercinė arba gamybinė veikla, išskyrus nekilnojamųjų pagal prigimtį daiktų pardavimo ir (ar) nuomos veiklą, taip pat finansinių priemonių sandorius⁵⁸;
2. savarankiška kūryba, mokslinė, profesinė ir kita panašaus pobūdžio savarankiška veikla⁵⁹;
3. savarankiška sporto veikla⁶⁰;
4. savarankiška atlikėjo veikla.⁶¹

Iš pateikto reglamentavimo matyti, kad įstatymų leidėjas individualią veiklą apibrėžia plačiai, apimdamas tiek komercinio, tiek profesinio ar kūrybinio pobūdžio veiklą. Esminiai kriterijai yra savarankiškumas, ekonominės naudos siekimas ir tęstinumas. Tokiu būdu individuali veikla aiškiai atibojama nuo atsitiktinių sandorių bei nuo darbo santykių, kuriems būdingas pavaldumas darbdaviui.

Be to praktiniai aspektai, susiję su individualios veiklos forma, registravimu, apskaita ir kitais reikalavimais, yra aiškinami ir nacionalinės mokesčių administratoriaus Valstybinės mokesčių inspekcijos (toliau- VMI) leidiniuose ir informaciniuose dokumentuose.

⁵⁷ Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas *supra note*.

⁵⁸ *Ibid.*

⁵⁹ *Ibid.*

⁶⁰ *Ibid.*

⁶¹ „Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymas“, *supra note*.

Toliau bus nagrinėjama individualios veiklos registravimo tvarka Lietuvoje. Individualios veiklos pagal pažymą registravimo tvarka reglamentuojama Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymu ir Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos nustatyta tvarka⁶². Prieš pradėdant vykdyti individualią veiklą, gyventojas apie tai turi informuoti mokesčių administratorių⁶³. Individualios veiklos pagal pažymą registravimas atliekamas įregistruojant fizinį asmenį Mokesčių mokėtojų registre. Fizinio asmens prašymo įregistruoti į Mokesčių mokėtojų registrą yra reikalinga tam tikra forma: REG812, kuri yra patvirtinta Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2013 m. birželio 25 d. įsakymu Nr. VA-36 „Dėl fizinių asmenų įregistravimo į Mokesčių mokėtojų registrą / išregistravimo iš Mokesčių mokėtojų registro taisyklių patvirtinimo“. Gyventojas, nusprendęs vykdyti individualią veiklą, privalo pateikti tinkamai užpildytą REG812 formą Valstybinei mokesčių inspekcijai⁶⁴. Praktikoje prašymas dažniausiai teikiamas elektroniniu būdu per VMI informacinę sistemą „Mano VMI“, nurodant veiklos rūšį pagal Ekonominės veiklos rūšių klasifikatorių (EVRK) bei veiklos pradžios datą. Tik įregistravus fizinį asmenį Mokesčių mokėtojų registre, jis laikomas pradėjusiu vykdyti individualią veiklą pagal pažymą. Pažymėtina, kad individualios veiklos registravimas yra administracinė procedūra mokesčių administravimo tikslais. Šiuo atveju nesukuriamas atskiras juridinis asmuo, o veiklą vykdo pats fizinis asmuo, kuris asmeniškai atsako už savo prievoles.

Apmokestinimas individualios veiklos pagal pažymą pajamų apmokestinimą reglamentuoja GPMĮ. Vykdamas individualią veiklą būtina mokėti tam tikrus mokesčius:

1. gyventojų pajamų mokestį (GPM);
2. privalomojo sveikatos draudimo (PSD) įmokas;
3. valstybinio socialinio draudimo (VSD) įmokas;⁶⁵

Individualios veiklos pajamų apmokestinimą reglamentuoja GPMĮ. Būtent šis įstatymas nustato tiek apmokestinimo objektą, tiek apmokestinamųjų pajamų apskaičiavimo tvarką bei taikomus tarifus. Pagal GPMĮ 6 straipsnio 8 dalį individualios veiklos pajamos, neviršijančios 42 500 eurų per metus, apmokestinamos taikant 20 procentų pajamų mokesčio tarifą⁶⁶. Tuo atveju, kai ši suma viršijama, pajamų mokesčio tarifas taikomas pagal GPMĮ 6 straipsnio 1 dalyje nustatytą progresinę sistemą. Taip pat GPMĮ 18 straipsnis reglamentuoja kaip individualios

⁶² „Mokesčių administravimo įstatymas“, Valstybinė mokesčių inspekcija, žiūrėta 2026 m. sausio 31d., <https://www.vmi.lt/evmi/mokesciu-administravimo-istatymas>

⁶³ „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017 m. kovo 1 d. nutarimo Nr. 149 „Dėl Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo įgyvendinimo“ pakeitimo“, TAR, žiūrėta 2026 m. sausio 31d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.F820F4F7EA14/asr>

⁶⁴ Ibid.

⁶⁵ „Kokius mokesčius reikia mokėti?“, Valstybinė mokesčių inspekcija, žiūrėta 2026 m. sausio 31 d., <https://www.vmi.lt/evmi/kokius-mokes%C4%8Dius-reikia-mok%C4%97ti->

⁶⁶ „Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymas“, *supra note*.

veiklos apmokestinamosios pajamos apskaičiuojamos iš gautų pajamų atėmus leidžiamus atskaitymus. Pagal GPMĮ 18 straipsnio 1 dalį leidžiamais atskaitymais laikomos su individualios veiklos pajamų gavimu ar uždirbimu susijusios įprastinės ir ekonomiškai pagrįstos išlaidos. Įstatymas taip pat nustato tam tikrus ribojimus. Pagal 18 straipsnio 3 dalį kai kurios išlaidos nepriskiriamos leidžiamiems atskaitymams, pavyzdžiui, gyvenamųjų patalpų įsigijimo išlaidos, lengvųjų automobilių įsigijimas, baudos ir delspinigiai ar pats pajamų mokestis⁶⁷. Pagal 18 straipsnio 11 dalį leidžiamiems atskaitymams priskiriamos ir nuo individualios veiklos pajamų apskaičiuotos privalomojo sveikatos draudimo bei valstybinio socialinio draudimo įmokos. Gyventojas taip pat turi teisę pasirinkti alternatyvų išlaidų apskaičiavimo būdą. Pagal 18 straipsnio 12 dalį vietoj faktinių išlaidų gali būti taikomas 30 procentų norminių išlaidų metodas. Tokiu atveju leidžiamais atskaitymais pripažįstama suma, lygi 30 procentų gautų individualios veiklos pajamų, ir išlaidų pagrindžiančių dokumentų turėti nereikia. Faktinės išlaidos turi būti pagrįstos apskaitos dokumentais (18 straipsnio 8 dalis). Taigi leidžiamų atskaitymų institutas užtikrina, kad individualios veiklos atveju būtų apmokestinamas ne bendras pajamų dydis, bet realus ekonominis veiklos rezultatas. Toks reguliavimas supaprastina mokesčio apskaičiavimą ir sudaro palankesnes sąlygas smulkiai veiklai vykdyti.

GPMĮ 27 straipsnio 1 dalį nuolatinis Lietuvos gyventojas, per mokestinį laikotarpį gavęs pajamų, privalo iki kalendorinių metų, einančių po mokestinio laikotarpio, gegužės 1 dienos pateikti metinę pajamų mokesčio deklaraciją ir deklaruoti visas gautas pajamas bei apskaičiuotą pajamų mokestį⁶⁸. Svarbus akcentas, kad vykdant veiklą savarankiškai, pagal GPMĮ 27 straipsnio 3 dalį gyventojas, įregistravęs individualią veiklą, privalo pateikti metinę pajamų mokesčio deklaraciją net ir tuo atveju, jeigu individualios veiklos pajamų negavo⁶⁹. Vadovaujantis GPMĮ 27 straipsnio 5 dalimi, pajamų mokesčio skirtumas tarp deklaracijoje apskaičiuotos ir mokestiniu laikotarpiu sumokėtos sumos turi būti sumokėtas iki deklaracijos pateikimo termino pabaigos. Tai reiškia, kad mokestinė atsakomybė tenka pačiam veiklos vykdytoju

Be gyventojų pajamų mokesčio savarankiškai dirbantis asmuo vykdamas individualią veiklą pagal pažymą taip pat turi savarankiškai mokėti privalomąjį sveikatos draudimą (toliau- PSD) tai mokestis, valstybės nustatyta asmens sveikatos priežiūros ir ekonominių priemonių sistema. Įstatymo nustatytais pagrindais ir sąlygomis garantuojanti privalomuoju sveikatos draudimu apdraustiems asmenims sveikatos priežiūrą ir jos išlaidų kompensavimą⁷⁰.

⁶⁷ Ibid.

⁶⁸ Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas *supra note*.

⁶⁹ Ibid.

⁷⁰ Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymas, 1996 m. gegužės 21 d. Nr. I-1343, TAR, žiūrėta 2026 m. vasario 02d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.94F6B680E8B8/asr?csrt=9718585761685871619>

Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto lėšomis⁷¹. Šį mokestį reglamentuoja Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymo 17 straipsnis⁷². Tačiau šios pareigos nėra tais atvejais, kai asmuo pagal to paties įstatymo 6 straipsnį yra draudžiamas valstybės lėšomis. Šių įmokų mokėjimo konkretus tikslas – užtikrinti asmens teisę naudotis valstybės finansuojamomis sveikatos priežiūros paslaugomis bei dalyvauti privalomojo sveikatos draudimo sistemoje. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymo 17 straipsnio 3 dalimi, savarankiškai dirbantys asmenys moka PSD įmokas nuo pajamų, nuo kurių apskaičiuojamos valstybinio socialinio draudimo įmokos⁷³. Šių įmokų dydis sudaro 6,98 procento nustatytos įmokų bazės. Tokiu būdu PSD įmokų apskaičiavimo pagrindas yra susietas su individualios veiklos pajamomis, kurios nustatomos pagal Lietuvos Respublikos GPMĮ.

Be GPM ir PSD įmokų, individualią veiklą pagal pažymą vykdančias asmuo taip pat privalo mokėti valstybinio socialinio draudimo įmokas (toliau – VSD). Šių įmokų mokėjimą reglamentuoja Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymas. Pagal šio įstatymo 5 straipsnio 2 dalimi, asmenys, kurie verčiasi individualia veikla, kaip ji apibrėžta Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatyme, yra draudžiami pensijų, ligos ir motinystės socialiniu draudimu. Tai reiškia, kad savarankiškai dirbantys asmenys dalyvauja valstybinio socialinio draudimo sistemoje ir įgyja teisę į socialines garantijas, tokias kaip pensijų, ligos ar motinystės socialinio draudimo išmokos. Valstybinio socialinio draudimo įmokų bazė yra susieta su individualios veiklos pajamomis, kurios nustatomos pagal LR GPMĮ⁷⁴. Šių įmokų mokėjimas užtikrina savarankiškai dirbančių asmenų dalyvavimą socialinio draudimo sistemoje ir suteikia teisę į socialines garantijas, tokias kaip pensijų, ligos ar motinystės socialinio draudimo išmokos. VSD įmokų dydžiai: 12,52 %, jei nekaupiama pensija papildomai ir 15,52 %, jei kaupiama pensija papildomai ir mokama 3 % įmoką⁷⁵.

Be visa to, dar vienas labai svarbus aspektas vykdančią individualią veiklą asmuo privalo deklaruoti gautas pajamas. Vadovaujantis LR GPMĮ 27 straipsnio 1 dalimi, nuolatinis Lietuvos gyventojas, per mokestinį laikotarpį gavęs pajamų, privalo iki kalendorinių metų, einančių po mokestinio laikotarpio, gegužės 1 dienos pateikti metinę pajamų mokesčio deklaraciją ir deklaruoti visas per mokestinį laikotarpį gautas pajamas.⁷⁶ Taip pat to paties straipsnio 27 straipsnio 3 dalimi, gyventojas, kuris mokestiniu laikotarpiu yra įregistravęs individualią veiklą,

⁷¹ Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymas, 1996 m. gegužės 21 d. Nr. I-1343, TAR, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.94F6B680E8B8/asr?csrt=9718585761685871619>

⁷² Ibid.

⁷³ Ibid.

⁷⁴ Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymas, 1991 m. gegužės 21 d. Nr. I-1336, TAR, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.0F9036415DBD/asr?csrt=18007277052732485493>

⁷⁵ „Vykda individualią veiklą“, Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba („Sodra“), žiūrėta 2026 m. sausio 31 d., <https://sodra.lt/imokos/vykda-individualia-veikla?lang=lt>

⁷⁶ Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas *supra note*.

privalo pateikti metinę pajamų mokesčio deklaraciją net ir tuo atveju, kai individualios veiklos pajamų negavo⁷⁷. Tai reiškia, kad deklaravimo pareiga atsiranda jau vien dėl individualios veiklos registravimo fakto, nepriklausomai nuo faktiškai gautų pajamų dydžio.⁷⁸

Pažymėtina, kad pajamų deklaravimo pareiga taikoma ne tik nuolatiniais Lietuvos gyventojams. LR GPMĮ 30 straipsnis reglamentuoja nenuolatinį Lietuvos gyventojų pajamų iš individualios veiklos per nuolatinę bazę deklaravimo ir apmokestinimo tvarką. Vadovaujantis šio straipsnio 1 dalimi, nenuolatinis Lietuvos gyventojas, per mokestinį laikotarpį gavęs pajamų iš individualios veiklos per nuolatinę bazę Lietuvoje, privalo iki kitų kalendorinių metų gegužės 1 dienos pateikti metinę pajamų deklaraciją ir joje deklaruoti visas gautas pajamas bei apskaičiuotą pajamų mokestį⁷⁹.

Lietuvos Respublikos GPMĮ įstatymo 18 straipsnis reglamentuoja individualios veiklos apmokestinamųjų pajamų apskaičiavimo tvarką. Pagal šio straipsnio 1 dalį leidžiamais atskaitymais laikomos su individualios veiklos pajamų gavimu arba uždirbimu susijusios įprastinės šiai veiklai vykdyti patirtos išlaidos⁸⁰. Tai reiškia, kad apskaičiuojant apmokestinamąsias pajamas iš gautų individualios veiklos pajamų gali būti atimamos ekonominę veiklą vykdant patirtos būtinos išlaidos⁸¹. Be to, Lietuvos Respublikos GPMĮ 18 straipsnio 8 dalyje nustatyta, kad individualios veiklos išlaidos turi būti pagrįstos apskaitos dokumentais. Šie dokumentai turi atitikti Lietuvos Respublikos finansinės apskaitos įstatyme ir kituose teisės aktuose nustatytus apskaitos dokumentams keliamus reikalavimus⁸². Tai reiškia, kad individualią veiklą vykdantis asmuo privalo saugoti ir pateikti dokumentus, patvirtinančius patirtas išlaidas, jeigu jos yra priskiriamos leidžiamiems atskaitymams. Dar vienas svarbus Lietuvos Respublikos GPMĮ 18 straipsnis 12 dalis, kurioje nustatyta alternatyvi individualios veiklos išlaidų apskaičiavimo tvarka. Pagal šią nuostatą gyventojas gali pasirinkti vietoj faktiškai patirtų ir dokumentais pagrįstų išlaidų taikyti norminių išlaidų metodą. Tokiu atveju leidžiamais atskaitymais pripažįstama suma, lygi 30 procentų gautų individualios veiklos pajamų. Pasirinkus šį metodą gyventojas neprivalo pagrįsti išlaidų apskaitos dokumentais⁸³.

⁷⁷ Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas *supra note*.

⁷⁸ *Ibid.*

⁷⁹ *Ibid.*

⁸⁰ *Ibid.*

⁸¹ *Ibid.*

⁸² *Ibid.*

⁸³ *Ibid.*

2 lentelė. Individualios veiklos pagal pažymą teisinis reglamentavimas Lietuvoje

Reglamentavimo sritis	Teisės aktas	Straipsnis	Reguliavimo turinys
Individualios veiklos samprata	Lietuvos Respublikos Gyventojų pajamų mokesčio įstatymas	2 str. 7 d.	Apibrėžiama individualios veiklos sąvoka ir veiklos rūšys
Individualios veiklos registravimas	Mokesčių administravimo įstatymas; VMI viršininko įsakymas Nr. VA-36	—	Nustatoma individualios veiklos registravimo tvarka Mokesčių mokėtojų registre
GPM įmokos	Lietuvos Respublikos Gyventojų pajamų mokesčio įstatymas	6 str.	Nustatomi individualios veiklos pajamų mokesčio tarifai
Leidžiami atskaitymai	Lietuvos Respublikos Gyventojų pajamų mokesčio įstatymas	18 str.	Reglamentuojama apmokestinamųjų pajamų apskaičiavimo tvarka ir leidžiami atskaitymai
Pajamų deklaravimas	Lietuvos Respublikos Gyventojų pajamų mokesčio įstatymas	27 str.	Nustatoma metinės pajamų deklaracijos pateikimo pareiga, terminas.
PSD įmokos	Lietuvos Respublikos Sveikatos draudimo įstatymas	17 str.	Reglamentuojamas privalomojo sveikatos draudimo įmokų mokėjimas
VSD įmokos	Lietuvos Respublikos Valstybinio socialinio draudimo įstatymas	5 str.	Nustatoma savarankiškai dirbančių asmenų socialinio draudimo sistema

(Šaltinis sudaryta autorės, remiantis LR GPMĮ, Lietuvos Respublikos Sveikatos draudimo įstatymu, LR VSDĮ)

Apibendrinant galima teigti, kad individualios veiklos pagal pažymą teisinis reglamentavimas Lietuvoje yra grindžiamas kelių teisės aktų sistema, kuri apima skirtingus šios veiklos aspektus. Kaip matyti iš lentelėje pateiktų duomenų, pagrindinį teisinio reglamentavimo pagrindą sudaro Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas, kuriame apibrėžiama individualios veiklos sąvoka, nustatomi apmokestinimo principai ir pajamų deklaravimo tvarka. Tuo tarpu socialinio draudimo santykiai reglamentuojami Lietuvos

Respublikos sveikatos draudimo ir Lietuvos Respublikos Valstybinio socialinio draudimo įstatymuose.

2.2.2. Veikla pagal verslo liudijimą teisinis reglamentavimas

Kaip jau aptarta viena iš savarankiškos veiklos formų Lietuvoje yra veikla pagal verslo liudijimą. Šios veiklos teisinis pagrindas taip pat nustatytas LR GPMĮ. Pagal šio įstatymo 2 straipsnio 22 dalį verslo liudijimas yra dokumentas, išduodamas įstatymo ir jį įgyvendinančių teisės aktų nustatyta tvarka, patvirtinantis nustatyto fiksuoto dydžio pajamų mokesčio sumokėjimą verčiantis individualia veikla arba nekilnojamojo pagal prigimtį daikto nuomos veikla⁸⁴. Pažymėtina, kad verslo liudijimas suteikia teisę vykdyti tik tas veiklos rūšis, kurios yra įtrauktos į Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintą veiklos rūšių sąrašą.⁸⁵ Veiklą pagal verslo liudijimą taip pat reglamentuoja Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. lapkričio 19 d. nutarimas Nr. 1797 „Dėl verslo liudijimų išdavimo gyventojams taisyklių ir veiklų, kuriomis gali būti verčiamasi turint verslo liudijimą, rūšių sąrašo“. Šiame teisės akte nustatoma verslo liudijimų išdavimo tvarka, jų galiojimo laikotarpis, taip pat veiklos rūšys, kuriomis gali verstis fiziniai asmenys įsigiję verslo liudijimą. Nutarime taip pat reglamentuojama verslo liudijimo išdavimo procedūra bei kitos administracinės sąlygos, susijusios su šios veiklos vykdymu⁸⁶. Šis sąrašas nustatytas Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu patvirtintose veiklos, kuria galima verstis turint verslo liudijimą, taisyklėse. Jose įtvirtinamos konkrečios veiklos rūšys, kuriomis fiziniai asmenys gali verstis įsigiję verslo liudijimą, taip pat nustatomos šios veiklos vykdymo sąlygos⁸⁷.

Norint vykdyti veiklą pagal verslo liudijimą, fizinis asmuo turi kreiptis į Valstybinę mokesčių inspekciją ir nustatyta tvarka įsigyti verslo liudijimą. Prašymas išduoti verslo liudijimą dažniausiai pateikiamas elektroniniu būdu per Valstybinės mokesčių inspekcijos informacinę sistemą „Mano VMI“, nurodant veiklos rūšį bei laikotarpį, kuriam verslo liudijimas išduodamas.

Pažymėtina, kad veikla pagal verslo liudijimą pasižymi supaprastinta apmokestinimo sistema. Skirtingai nei vykdant individualią veiklą pagal pažymą, veikla pagal verslo liudijimą apmokestinama fiksuotu pajamų mokesčiu. Pagal LR GPMĮ 6 straipsnio 3 dalį, už pajamas, gautas iš veiklos, kuria verčiamasi turint verslo liudijimą, mokamas savivaldybių tarybų

⁸⁴ Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas *supra note*.

⁸⁵ Ibid.

⁸⁶ „Dėl Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo įgyvendinimo“ pakeitimo“, Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017 m. kovo 1 d. nutarimo Nr. 149 TAR, žiūrėta 2026 m. vasario 05d., <https://www.e-tar.lt/portal/legalAct.html?documentId=29c779708d0b11ef92b19bb92dd76d17>

⁸⁷ „Panevėžio rajono savivaldybės tarybos sprendimas dėl veiklos, kuria gali būti verčiamasi turint verslo liudijimą, fiksuoto dydžio pajamų mokesčio ir lengvatų, taikomų įsigyjant verslo liudijimus, dydžių nustatymo 2026 metais“, 2025 m. gruodžio 17 d., Nr. T-270, TAR, žiūrėta 2026 m. vasario 05d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/6cf1de74db5c11f08918e1adc7c5b1ec>

nustatytas fiksuoto dydžio pajamų mokestis⁸⁸. Tai reiškia, kad šios veiklos apmokestinimas grindžiamas iš anksto nustatyto dydžio mokesčiu, kurio dydį nustato savivaldybių tarybos. Tokia apmokestinimo sistema laikoma supaprastinta, nes pajamų mokestis nepriklauso nuo faktiškai gautų pajamų dydžio.

Asmenys vykdantys veiklą pagal verslo liudijimą taip pat privalo mokėti socialinio draudimo įmokas. PSD mokėjimą reglamentuoja kaip ir individualios veiklos pagal pažymą Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymas. Pagal šio įstatymo 17 straipsnio 5 dalį asmenys, kurie gyventojų pajamų mokestį nuo individualios veiklos pajamų sumoka įsigydami verslo liudijimą, kas mėnesį moka 6,98 procento minimaliosios mėnesinės algos dydžio privalomojo sveikatos draudimo įmokas⁸⁹. Šios įmokos apskaičiuojamos nuo minimaliosios mėnesinės algos, galiojančios mėnesio, už kurį mokama įmoka, paskutinę dieną⁹⁰.

Taip pat be PSD įmokų, savarankiškai dirbantys asmenys taip pat dalyvauja valstybinio socialinio draudimo sistemoje. LR VSDĮ įstatymo 5 straipsnio 2 dalį asmenys, kurie verčiasi individualia veikla, yra draudžiami pensijų draudimu⁹¹. Tai reiškia, kad mokėdami socialinio draudimo įmokas tokie asmenys įgyja teisę į socialines garantijas, susijusias su senatvės pensijos kaupimu. VSD įmokų apskaičiavimo tvarką reglamentuota to paties įstatymo 10 straipsnio 4 dalis. Straipsnio nuostatos numato, kad asmenims, vykdantiems veiklą pagal verslo liudijimą ne visą kalendorinį mėnesį ir nepateikusiems prašymo sumokėti socialinio draudimo įmokas už visą mėnesį, socialinio draudimo įmokos apskaičiuojamos proporcingai verslo liudijimo galiojimo laikotarpiui, atsižvelgiant į veiklos vykdymo kalendorinių dienų skaičių⁹². Tokiu būdu socialinio draudimo įmokų apskaičiavimas siejamas su faktiniu veiklos vykdymo laikotarpiu. Įstatymo 12 straipsnis 4 dalis nurodo, kad asmenys, turintys verslo liudijimą, socialinio draudimo įmokas moka už verslo liudijimo galiojimo laikotarpio veiklos vykdymo kalendorines dienas⁹³. Jeigu verslo liudijimas galioja ne visą kalendorinį mėnesį, socialinio draudimo įmokos apskaičiuojamos proporcingai veiklos vykdymo laikotarpiui⁹⁴. Įstatymas taip pat numato galimybę savarankiškai dirbančiam asmeniui pateikus prašymą sumokėti socialinio draudimo įmokas už visą kalendorinį mėnesį. Taip pat tam pačiam straipsnyje 6 dalyje nurodomi terminai. Nustatyta, kad asmenys, ketinantys įsigyti verslo liudijimą trumpesniam nei trijų mėnesių laikotarpiui, privalo iš anksto sumokėti socialinio draudimo įmokas už visą verslo liudijimo galiojimo laikotarpį⁹⁵. Tuo tarpu asmenys, įsigiję verslo liudijimą trijų mėnesių ar ilgesniam

⁸⁸ Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas, *supra note*.

⁸⁹ *Ibid.*

⁹⁰ Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymas, *supra note*.

⁹¹ Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymas *supra note*.

⁹² *Ibid.*

⁹³ *Ibid.*

⁹⁴ *Ibid.*

⁹⁵ *Ibid.*

laikotarpiui, socialinio draudimo įmokas gali mokėti kartą per ketvirtį, ne vėliau kaip iki kito ketvirčio pirmojo mėnesio 15 dienos⁹⁶. Kaip ir vykdant individualią veiklą pagal pažymą, taip ir vykdant veiklą pagal verslo liudijimą, gyventojui taikoma pajamų deklaravimo pareiga. Pajamų deklaravimo tvarką reglamentuoja LR GPMĮ 27 straipsnis. Pagal šio straipsnio 3 dalį gyventojas, kuris mokestiniu laikotarpiu buvo įsigijęs verslo liudijimą, privalo pateikti metinę pajamų mokesčio deklaraciją net ir tuo atveju, kai individualios veiklos pajamų negavo⁹⁷. Verslo liudijimą turinčių gyventojų apskaitos tvarką reglamentuoja Valstybinės mokesčių inspekcijos viršininko įsakymas „Dėl gyventojų, įsigijusių verslo liudijimus, buhalterinės apskaitos taisyklių patvirtinimo“. Šiose taisyklėse nustatyta, kad verslo liudijimą turintis gyventojas privalo pildyti pajamų apskaitos žurnalą, kuriame registruojamos per dieną iš vykdomos veiklos gautos pajamos. Taisyklės taip pat nustato apskaitos dokumentų saugojimo ir pajamų registravimo reikalavimus, taip užtikrinant veiklos skaidrumą ir galimybę kontroliuoti gautas pajamas.⁹⁸

3 lentelė. Verslo liudijimo teisinis reglamentavimas Lietuvoje.

Reglamentavimo sritis	Pagrindinis teisės aktas	Nuostatai
Verslo liudijimo sąvoka ir apmokestinimas	Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 2 str. 22 d. ir 6 str. 3 d.	apibrėžia verslo liudijimo sąvoką, nustato fiksuoto dydžio pajamų mokesť.
Verslo liudijimų išdavimo tvarka	Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 1797	Verslo liudijimų išdavimo procedūra, galiojimo laikotarpis ir veiklų, kuriomis galima verstis turint verslo liudijimą, sąrašą.
PSD įmokos	Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymo 17 str. 5 d.	verslo liudijimą turintys asmenys moka PSD įmokas nuo minimaliosios mėnesinės algos.
VSD įmokos	Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymo 5 str. 2 d.10 ir 12 str	savarankiškai dirbančių asmenų draudimas, socialinio draudimo įmokų apskaičiavimo ir mokėjimo tvarka.
Pajamų deklaravimas	Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 27 str.	Metinės pajamų deklaracijos pateikimo pareiga.
Pajamų apskaita	VMI viršininko įsakymas dėl buhalterinės apskaitos taisyklių	Nustato pajamų apskaitos žurnalo pildymo ir dokumentų saugojimo reikalavimus.

(Šaltinis sudaryta autorės, remiantis LR GPMĮ, Lietuvos Respublikos, Sveikatos draudimo įstatymu, LR VSDĮ, VMI viršininko įsakymu dėl buhalterinės apskaitos taisyklių)

⁹⁶ Ibid.

⁹⁷ Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas, *supra note*.

⁹⁸ „Dėl gyventojų, įsigijusių verslo liudijimus, buhalterinės apskaitos taisyklių patvirtinimo“ <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.78F20B6EB42F/asr>

Iš lentelėje pateiktų duomenų matyti, kad veiklos pagal verslo liudijimą teisinis reglamentavimas Lietuvoje yra grindžiamas kelių skirtingų teisės aktų sistema, kuri apima tiek apmokestinimo, tiek socialinio draudimo, apskaitos ir administravimo aspektus.

2.2.3. Mažosios bendrijos teisinis reglamentavimas

Mažosios bendrijos (toliau- MB) teisinį statusą, steigimo tvarką, valdymą ir veiklos principus reglamentuoja vienas iš pagrindinių šios veiklos įstatymų tai Lietuvos Respublikos mažųjų bendrijų įstatymas. Pagal šio įstatymo 2 straipsnio 1 dalį mažoji bendrija yra ribotos civilinės atsakomybės privatusis juridinis asmuo, kurio visi nariai yra fiziniai asmenys. MB gali būti ne daugiau kaip 10 narių. MB pavadinime turi būti jos teisinę formą nusakantys žodžiai „mažoji bendrija“ arba šių žodžių santrumpa „MB“. Mažosios bendrijos buveinė turi būti Lietuvos Respublikoje. MB savo veikloje vadovaujasi LR CK šiuo ir kitais įstatymais, kitais teisės aktais, taip pat mažosios bendrijos nuostatais.⁹⁹ Pagal to paties įstatymo 3 straipsnį MB gali steigti vienas arba keli fiziniai asmenys, tačiau bendrijos narių skaičius negali viršyti dešimties. Tuo tarpu 4 straipsnis reglamentuoja MB steigimo tvarką. straipsnyje nustatyta, kad steigimo sutartyje turi būti nurodyti pagrindiniai bendrijos steigimo duomenys, tokie kaip steigėjai, mažosios bendrijos pavadinimas, buveinė, teisinė forma, steigėjų įnašai, jų įnešimo tvarka bei kiti bendrijos steigimui svarbūs aspektai. Pagal šio straipsnio nuostatas mažoji bendrija steigiama sudarant steigimo sutartį, o kai bendriją steigia vienas asmuo- steigimo aktą. Įsteigta mažoji bendrija įregistruojama Juridinių asmenų registre¹⁰⁰. Remiantis 7 straipsnio nuostatomis MB valdymo organas gali būti bendrijos vadovas, tačiau mažoji bendrija gali veikti ir be vienasmenio valdymo organo. Tokiu atveju bendrijos veiklą organizuoja ir sprendimus priima mažosios bendrijos narių susirinkimas. Įstatymas numato, kad mažosios bendrijos narių susirinkimas sprendžia svarbiausius bendrijos veiklos klausimus, susijusius su jos valdymu, veiklos organizavimu ir kitais bendrijos veiklos aspektais.

Kitas svarbus įstatymas kuris reglamentuoja MB veiklos apmokestinimą tai Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymu. Kadangi MB yra juridinis asmuo, jos gautos pajamos laikomos įmonės pajamomis ir apmokestinamos pelno mokesčiu. Pelno mokesčio tarifai ir apmokestinimo sąlygos nustatomi Šio įstatymo 5 straipsnyje 1 dalyje juridinių asmenų apmokestinamasis pelnas apmokestinamas taikant 17 procentų pelno mokesčio tarifą. Tačiau įstatymas taip pat numato lengvatinį apmokestinimą smulkioms įmonėms. Pagal įstatymo 5 straipsnio 2 dalį vienetų, kurių pajamos per mokestinį laikotarpį neviršija 300 000 eurų, pirmųjų

⁹⁹ „Lietuvos Respublikos mažųjų bendrijų įstatymas“, 2012 m. birželio 29 d., Nr. XI-2159, TAR, žiūrėta 2026 m. vasario 10d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.A1FD809510BB/asr?csrt=16681653132982500217>

¹⁰⁰ Ibid.

dviejų mokestinių laikotarpių pelnas gali būti apmokestinamas taikant 0 procentų tarifą, o vėlesniais laikotarpiais taikant 7 procentų tarifą, jeigu atitinkamos įstatyme nustatytos sąlygos yra įvykdomos¹⁰¹. MB apmokestinamasis pelnas apskaičiuojamas įstatymo 11 straipsniu. Pagal šio straipsnio nuostatas apmokestinamasis pelnas nustatomas iš bendrijos pajamų atimant neapmokestinamąsias pajamas, leidžiamus atskaitymus ir ribojamų dydžių leidžiamus atskaitymus. Toks apmokestinamojo pelno apskaičiavimo principas leidžia nustatyti realų juridinio asmens ekonominį veiklos rezultatą, nuo kurio vėliau apskaičiuojamas pelno mokestis¹⁰². 12 straipsnio nuostatos, nustato neapmokestinamąsias pajamas. Pagal šį straipsnį tam tikros vieneto gautos pajamos, pavyzdžiui, draudimo išmokos, kompensacijos ar kitos įstatyme numatytos pajamų rūšys, nėra apmokestinamos pelno mokesčiu. Todėl apskaičiuojant apmokestinamąjį pelną šios pajamos nėra įtraukiamos į pelno mokesčio bazę. Apmokestinamojo pelno apskaičiavimui svarbus 17 straipsnio nuostatos, kurios reglamentuoja leidžiamų atskaitymų pripažinimo tvarką. Pagal šį straipsnį leidžiamiems atskaitymams priskiriamos visos faktiškai patirtos ir su vieneto veikla susijusios sąnaudos, būtinos pajamoms uždirbti ar ekonominei naudai gauti.¹⁰³

Mažosios bendrijos narių gaunamų pajamų apmokestinimą reglamentuoja Lietuvos Respublikos GPMĮ. Pagal šio įstatymo 2 straipsnio nuostatas gyventojų pajamomis laikomos visos piniginės ar natūra gautos ekonominės naudos formos. Mažosios bendrijos nariai gali gauti įvairių rūšių pajamas iš bendrijos, pavyzdžiui, išmokas asmeniniams poreikiams, atlygį už bendrijai teikiamas paslaugas pagal civilinę sutartį arba paskirstytojo pelno dalį. Pagal GPMĮ 22 straipsnio nuostatas tokios pajamos priskiriamos B klasės pajamoms ir yra apmokestinamos gyventojų pajamų mokesčiu. Šių pajamų apmokestinimo tarifai nustatyti GPMĮ 6 straipsnyje 6 dalyje 1 punktą pajamos iš paskirstytojo pelno apmokestinamos taikant 15 procentų gyventojų pajamų mokesčio tarifą. Todėl mažosios bendrijos nariams paskirstyta pelno dalis laikoma gyventojų pajamomis ir yra apmokestinama gyventojų pajamų mokesčiu, o jų deklaravimo tvarką reglamentuoja to paties įstatymo 27 straipsnis, nustatantis gyventojų pareigą pateikti metinę pajamų mokesčio deklaraciją. Be to, MB narių socialinio draudimo santykius reglamentuoja Lietuvos Respublikos VSDĮ ir Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymas. Pagal VSDĮ 5 straipsnio 2 dalies nuostatas MB nariai priskiriami savarankiškai dirbantiems asmenims ir yra draudžiami pensijų, ligos, motinystės ir nedarbo socialiniu draudimu. Socialinio draudimo įmokų apskaičiavimo pagrindai nustatyti šio įstatymo 10 straipsnyje, o jų mokėjimo tvarka reglamentuojama 12 straipsnio 4 dalies nuostatos socialinio

¹⁰¹ „Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymas“, 2001 m. gruodžio 20 d., Nr. IX-675, TAR, žiūrėta 2026 m. vasario 14d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.A5ACBDA529A9/asr?csrc=10960641426246992500>

¹⁰² Ibid.

¹⁰³ Ibid.

draudimo įmokos už mažosios bendrijos narius moka pati mažoji bendrija. Be to, 12 straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad MB narių socialinio draudimo įmokos mokamos kartą per mėnesį, ne vėliau kaip iki einamojo mėnesio paskutinės dienos¹⁰⁴. Taip pat MB nariai privalo mokėti PSDĮ, kurių mokėjimą reglamentuoja Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymo 17 straipsnio 6 dalies nuostatos, MB moka PSDĮ už savo narius. Šių įmokų dydis sudaro 6,98 procento nuo sumos, nuo kurios skaičiuojamos socialinio draudimo įmokos¹⁰⁵.

4 lentelė Mažųjų Bendrijų teisinis reglamentavimas Lietuvoje

Reglamentavimo sritis	Pagrindinis teisės aktas	Nuostatos
MB teisinis statusas	Lietuvos Respublikos Mažųjų bendrijų įstatymo 2 straipsnis.	Ribotos civilinės atsakomybės privatus juridinis asmuo, kurio nariai gali būti tik fiziniai asmenys; narių skaičius negali viršyti 10
MB steigimas	Lietuvos Respublikos Mažųjų bendrijų įstatymo 3,4 straipsniai.	gali steigti vienas ar keli fiziniai asmenys; sudaroma steigimo sutartis arba steigimo aktas; bendrija registruojama Juridinių asmenų registre.
MB valdymas	Lietuvos Respublikos Mažųjų bendrijų įstatymo 7 straipsnis.	MB gali turėti vadovą, tačiau gali veikti ir be vienasmenio valdymo organo- svarbiausi sprendimai priimami narių susirinkime.
Pelno apmokestinimas	Lietuvos Respublikos Pelno mokesčio įstatymo 5 straipsnis	Juridinių asmenų pelnas apmokestinamas 17 % tarifu: mažoms įmonėms gali būti taikomas 0 % tarifas pirmus dvejus metus ir 7 % vėliau, jei pajamos neviršija 300 000 Eur.
Apmokestinamojo pelno apskaičiavimas	Lietuvos Respublikos Pelno mokesčio įstatymo 11, 12 ir 17 straipsniai	Apmokestinamasis pelnas nustatomas iš pajamų atimant neapmokestinamąsias pajamas, leidžiamus ir ribojamų dydžių leidžiamus atskaitymus.
MB narių pajamų apmokestinimas	Lietuvos Respublikos Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 6 ir 22 straipsniai	MB narių gaunamos išmokos laikomos gyventojų pajamomis; pelno paskirstymo pajamos apmokestinamos 15 % GPM tarifu.
MB VSD	Lietuvos Respublikos Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 5, 10 ir 12 straipsniai	MB nariai priskiriami savarankiškai dirbantiems asmenims ir dalyvauja socialinio draudimo sistemoje.
MB PSD	Lietuvos Respublikos Sveikatos draudimo įstatymo 17 straipsnio 6 dalis	MB moka PSD įmokas už savo narius: įmokų dydis – 6,98 % nuo socialinio draudimo įmokų bazės.

Šaltinis sudaryta autorės, remiantis LR GPMĮ, Lietuvos Respublikos, Sveikatos draudimo įstatymu, LR VSDĮ, Lietuvos Respublikos Pelno mokesčio įstatymu, Lietuvos Respublikos Mažųjų bendrijų įstatymu).

¹⁰⁴ Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymas *supra note*.

¹⁰⁵ Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymas, *supra note*.

Apibendrinant galima teigti, kad MB veikla Lietuvoje reglamentuojama pagrindiniai teisės aktai: Mažųjų bendrijų įstatymas, Pelną mokesčio įstatymas, Gyventojų pajamų mokesčio įstatymas, Valstybinio socialinio draudimo įstatymas bei Sveikatos draudimo įstatymas. Šie teisės aktai nustato mažosios bendrijos steigimo, valdymo, apmokestinimo ir socialinio draudimo teisinius pagrindus.

2.2.4 Individualios įmonės teisinis reglamentavimas

Individualios įmonės (toliau- IĮ) teisinį statusą, steigimą, valdymą ir veiklos principus reglamentuoja Lietuvos Respublikos individualių įmonių įstatymas. Pagal šio įstatymo 2 straipsnio nuostatas individuali įmonė yra neribotos civilinės atsakomybės privatus juridinis asmuo. Individualios įmonės pavadinime turi būti jos teisinę formą nusakantys žodžiai „individuali įmonė“ arba šių žodžių santrumpa „IĮ“. Individualios įmonės buveinė turi būti Lietuvos Respublikoje.¹⁰⁶ IĮ steigimo tvarką nustato 3 straipsnio nuostatos individualios įmonės steigėju gali būti tik veiksnus fizinis asmuo. Individualią įmonę steigia vienas asmuo, kuris po įmonės įregistravimo tampa jos savininku. Individuali įmonė laikoma įsteigta nuo jos įregistravimo Juridinių asmenų registre. Įmonė registruojama pateikus Juridinių asmenų registrai Civiliniame kodekse nustatytus registravimo dokumentus bei paskyrus įmonės vadovą, jeigu juo nėra pats įmonės savininkas.¹⁰⁷ IĮ valdymas yra paprastesnis nei kitų juridinių asmenų, nes pagrindinius sprendimus priima įmonės savininkas. IĮ veikla grindžiama jos steigimo dokumentu – individualios įmonės nuostatais. Įstatymo 4 straipsnio nustatyta įtvirtina, kad IĮ nuostatai yra steigimo dokumentas, kuriuo vadovaujasi įmonė. Juose turi būti nurodyti pagrindiniai įmonės veiklos duomenys, tokie kaip įmonės pavadinimas, teisinė forma, veiklos tikslai ir sritys, savininko kompetencija, vadovo skyrimo ir atšaukimo tvarka, finansinių ataskaitų sudarymo klausimai bei nuostatų keitimo tvarka. Įstatymas taip pat numato, kad individualios įmonės nuostatus pasirašo steigėjas, o jų pakeitimai įsigalioja nuo įregistravimo Juridinių asmenų registre¹⁰⁸. Pagal 7 straipsnio nuostatas IĮ turi vienasmenį valdymo organą tai įmonės vadovą. Paprastai IĮ savininkas kartu yra ir įmonės vadovas, jeigu įmonės nuostatai nenustato kitaip. Tačiau savininkas gali paskirti ir kitą asmenį įmonės vadovu. Tokiu atveju su vadovu sudaroma darbo arba civilinė sutartis. Individualios įmonės vadovas veikia įmonės vardu ir atsako už įmonės veiklos organizavimą bei jos dokumentų tvarkymą.¹⁰⁹ Apibendrinant galima

¹⁰⁶ Lietuvos Respublikos individualių įmonių įstatymas“, 2003 m. lapkričio 6 d., Nr. IX-1805, TAR, žiūrėta 2026 m. vasario 17d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.FAB13F21783F/asr?csrt=10960641426246992500>

¹⁰⁷ Ibid.

¹⁰⁸ Ibid.

¹⁰⁹ Ibid.

teigti, kad Lietuvos Respublikos individualių įmonių įstatymas nustato pagrindinius IĮ veiklos teisinius pagrindus. Šis įstatymas reglamentuoja IĮ teisinį statusą, steigimo tvarką, steigimo dokumentus, valdymą bei savininko teises ir pareigas. Įstatymo nuostatos taip pat nustato IĮ organizavimo principus bei veiklos vykdymo pagrindus. Tokiu būdu individualių įmonių įstatymas sudaro teisinį pagrindą šios verslo formos veiklai Lietuvoje ir užtikrina aiškų individualios įmonės steigimo bei valdymo reguliavimą.

IĮ savininko gaunamų pajamų apmokestinimą LR GPMĮ, o pagal šio įstatymo 5 straipsnio 1 dalį pajamų mokesčio objektas yra gyventojų pajamos¹¹⁰. IĮ savininko gautos pajamos laikomos gyventojų pajamomis ir apmokestinamos gyventojų pajamų mokesčiu šio įstatymo nustatyta tvarka. Pajamų mokesčio tarifai nustatyti GPMĮ 6 straipsnyje 8 dalį IĮ pajamos apmokestinamos taikant 20 procentų pajamų mokesčio tarifą¹¹¹. IĮ taip pat privalo deklaruoti savo pajamas ir apskaičiuotą pelno mokestį. Pelno mokesčio deklaravimo tvarką reglamentuoja Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymas ir Mokesčių administravimo įstatymas. IĮ metinė pelno mokesčio deklaracija teikiama Valstybinei mokesčių inspekcijai pasibaigus mokestiniam laikotarpiui. IĮ savininko pajamos pagal GPMĮ įstatymo 22 straipsnio 3 dalies nuostatas priskiriamos B klasės pajamoms, nes IĮ yra neribotos civilinės atsakomybės juridinis asmuo. B klasės pajamų atveju pajamų mokestį apskaičiuoja, deklaruoja ir sumoka pats gyventojas pateikdamas metinę pajamų mokesčio deklaraciją¹¹². Nes pagal GPMĮ įstatymo 27 straipsnio 1 dalį nuolatinis Lietuvos gyventojas, per mokestinį laikotarpį gavęs pajamų, privalo pateikti metinę pajamų mokesčio deklaraciją ir joje deklaruoti visas gautas pajamas bei apskaičiuotą pajamų mokestį¹¹³. To paties straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad gyventojas, vykdamas individualią veiklą, privalo pateikti metinę pajamų deklaraciją net tuo atveju, kai pajamų iš individualios veiklos negavo.¹¹⁴

IĮ savininko socialinio draudimo santykius reglamentuoja tas pats Lietuvos Respublikos VSD įstatymas bei Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymas. Pagal VSD įstatymo 5 straipsnio 2 dalį IĮ savininkai priskiriami savarankiškai dirbantiems asmenims ir yra draudžiami pensijų, ligos, motinystės ir nedarbo socialiniu draudimu. Socialinio draudimo įmokų mokėjimo tvarką nustato šio įstatymo 12 straipsnis, kuriame numatyta, kad socialinio draudimo įmokos mokamos nuo savininko gaunamų pajamų.

IĮ savininkai privalo mokėti ir privalomojo sveikatos draudimo įmokas. Sveikatos draudimo įstatymo 17 straipsnio 6 dalies nuostatas draudėjai (individualios įmonės) už

¹¹⁰ Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas *supra note*.

¹¹¹ Ibid.

¹¹² Ibid.

¹¹³ Ibid.

¹¹⁴ Ibid.

individualių įmonių savininkus moka 6,98 procento dydžio privalomojo sveikatos draudimo įmokas nuo sumos, nuo kurios skaičiuojamos socialinio draudimo įmokos. Tokiu būdu užtikrinamas individualios įmonės savininko dalyvavimas privalomojo sveikatos draudimo sistemoje ir teisė į valstybės finansuojamas sveikatos priežiūros paslaugas.¹¹⁵

5 lentelė. Individualių įmonių teisinis reglamentavimas Lietuvoje.

Reglamentavimo sritis	Teisės aktas	Pagrindinės nuostatos
Teisinis statusas	Lietuvos Respublikos individualių įmonių įstatymo 2 straipsnis	Nustato, kad individuali įmonė yra neribotos civilinės atsakomybės privatus juridinis asmuo
Steigimas	Lietuvos Respublikos individualių įmonių įstatymo 3 straipsnis	Individualią įmonę gali steigti vienas veiksnus fizinis asmuo, įmonė laikoma įsteigta nuo įregistravimo Juridinių asmenų registre
Steigimo dokumentai	Lietuvos Respublikos individualių įmonių įstatymo 4 straipsnis	Nustato individualios įmonės nuostatų turinį ir jų reikšmę įmonės veiklai
Valdymas	Lietuvos Respublikos individualių įmonių įstatymo 7 straipsnis	Individuali įmonė turi vienasmenį valdymo organą – įmonės vadovą
Pajamų apmokestinimas	Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 5 ir 6 straipsniai	Nustato pajamų mokesčio objektą ir taikomus tarifus
Pajamų klasė	Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 22 straipsnio 3 dalis	Individualios įmonės savininko pajamos priskiriamos B klasės pajamoms
Pajamų deklaravimas	Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 27 straipsnis	Gyventojas privalo pateikti metinę pajamų mokesčio deklaraciją
VSD	Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymo 5 ir 12 straipsniai	Individualios įmonės savininkas priskiriamas savarankiškai dirbantiems asmenims ir moka socialinio draudimo įmokas
PSD	Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymo 17 straipsnio 6 dalis	Individualios įmonės moka 6,98 % privalomojo sveikatos draudimo įmokas už savininką

(Šaltinis sudaryta autorės, remiantis LR GPMĮ, Lietuvos Respublikos, Sveikatos draudimo įstatymu, LR VSDĮ, Lietuvos Respublikos Pelno mokesčio įstatymu, Lietuvos Respublikos individualių įmonių įstatymu).

2.2.5. Ūkininkų ir jų partnerių teisinis reglamentavimas

Ūkininkų veiklą, jų teisinį statusą, partnerių dalyvavimą ūkinėje veikloje bei ūkininko ūkio registravimo tvarką reglamentuoja Lietuvos Respublikos ūkininko ūkio įstatymas. Šio įstatymo 1 straipsnyje nustatyta, kad įstatymas reglamentuoja ūkininko teisinį statusą, ūkininko ir jo partnerių veiklos pagrindus bei ūkininko ūkio įregistravimo ir išregistravimo

¹¹⁵ Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymas *supra note*.

sąlygas bei tvarką¹¹⁶. Pagal šio įstatymo 2 straipsnio 1 dalį ūkininkas yra fizinis asmuo, kuris vienas arba su partneriais verčiasi žemės ūkio veikla ir miškininkystė, o jo ūkis yra įregistruotas Ūkininkų ūkių registre.¹¹⁷ Ūkininko veiklos sritys ir veiklos vykdymo sąlygos nustatytos 4 straipsnyje 1 dalį ūkininkas ir jo partneriai, nesteigdami įmonės, gali verstis žemės ūkio veikla, miškininkystė ir kitokia įstatymų neuždrausta veikla, kuriai nereikia steigti įmonės¹¹⁸. To paties straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad ūkininkas arba jo partneriai turi turėti Vyriausybės įgaliotos institucijos nustatytą profesinį pasirengimą ūkininkauti. Na, o pagal 4 straipsnio 4 dalies nuostatas ūkininkas gali vykdyti veiklą vienas arba kartu su partneriais, sudarydamas jungtinės veiklos (partnerystės) sutartį¹¹⁹. Kitas svarbus šio įstatymo aspektas, ūkininko ūkio registravimo tvarką kuria nustato įstatymo 6–8 straipsniai. Pagal 6 straipsnio 1 dalį ūkis turi būti įregistruotas Ūkininkų ūkių registre ūkininko vardu. To paties straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad Ūkininkų ūkių registro valdytoja yra Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerija, o ūkius registre registruoja savivaldybių administracijos Vyriausybės arba jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka¹²⁰. Ūkio registravimui reikalingi dokumentai nustatyti 7 straipsnyje 1 dalyje asmuo, siekiantis įregistruoti ūkininko ūkį, turi pateikti prašymą įregistruoti ūkį, asmens tapatybę patvirtinantį dokumentą, žemės valdymo ar naudojimo teisę patvirtinančius dokumentus, žemės sklypo planą arba schemą bei dokumentą, patvirtinantį profesinį pasirengimą ūkininkauti. Tais atvejais, kai ūkininkas veiklą vykdo kartu su partneriais, pagal 7 straipsnio 2 dalį papildomai pateikiama jungtinės veiklos (partnerystės) sutartis ir partnerių duomenys¹²¹. Ūkio įregistravimo procedūrą reglamentuoja 8 straipsnio 1 dalis ūkis įregistruojamas ir registravimo pažymėjimas išduodamas ne vėliau kaip per 10 darbo dienų nuo prašymo pateikimo savivaldybės administracijai dienos, jeigu pateikti dokumentai patvirtina atitiktį įstatyme nustatytoms sąlygoms¹²². O pagal 8 straipsnio 3 dalį ūkininkas privalo kasmet atnaujinti ūkio duomenis Ūkininkų ūkių registre. Ūkininko ūkio veiklos pabaigą reglamentuoja įstatymo 9 straipsnis 1 dalį ūkis iš Ūkininkų ūkių registro gali būti išregistruojamas ūkininko prašymu, ūkininkui mirus ir nesant įpėdinio, teismo sprendimu arba tais atvejais, kai ūkininkas nepateikia privalomų ūkio duomenų. To paties straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad ūkį iš registro išregistruoja savivaldybės administracija, kurios teritorijoje yra įregistruotas ūkis.

Ūkininkų ir jų partnerių gaunamų pajamų apmokestinimą reglamentuoja Lietuvos Respublikos GPMĮ. Pajamų iš žemės ūkio veiklos sąvoka apibrėžta šio įstatymo 2 straipsnio 33

¹¹⁶ Lietuvos Respublikos ūkininko ūkio įstatymas“, 1999 m. gegužės 4 d., Nr. VIII-1159, TAR, žiūrėta 2026 m. vasario 20d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.769B541DD7F7/asr?cst=670597527472263639>

¹¹⁷ Ibid.

¹¹⁸ Ibid.

¹¹⁹ Ibid.

¹²⁰ Ibid.

¹²¹ Ibid.

¹²² Ibid.

dalyje. Pagal šią nuostatą pajamomis iš žemės ūkio veiklos laikomos pajamos, gautos iš žemės ūkio produktų gamybos, kaip tai apibrėžta Lietuvos Respublikos žemės ūkio, maisto ūkio ir kaimo plėtros įstatyme, taip pat pajamos iš Lietuvos Respublikos Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos patvirtintame sąraše nurodytų paslaugų žemės ūkiui teikimo bei pajamos, gautos realizuojant iš savo ūkyje pagamintų žemės ūkio produktų pagamintus maisto produktus¹²³. Pajamų iš žemės ūkio veiklos apmokestinimo tarifai nustatyti to paties įstatymo 6 straipsnio 9 dalyje. Pagal šią nuostatą metinė pajamų dalis, neviršijanti 60 vidutinių šalies darbo užmokesčių dydžio sumos, apmokestinama taikant 15 procentų gyventojų pajamų mokesčio tarifą, o pajamų daliai, viršijančiai šią ribą, taikomas 20 procentų gyventojų pajamų mokesčio tarifas.

Ūkininkai kaip ir kiti savarankiškai dirbantys asmenys privalo deklaruoti gautas pajamas ir apskaičiuotą pajamų mokestį pagal GPMĮ 27 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad nuolatinis Lietuvos gyventojas, per mokestinį laikotarpį gavęs pajamų, privalo pateikti metinę pajamų mokesčio deklaraciją ir joje deklaruoti visas per mokestinį laikotarpį gautas pajamas bei apskaičiuotą pajamų mokestį¹²⁴. Ši deklaracija pateikiama mokesčių administratoriui iki kitų kalendorinių metų gegužės 1 dienos

Ūkininkų ir jų partnerių socialinio draudimo santykius reglamentuoja Lietuvos Respublikos VSDĮ 5 straipsnio 2 dalį ūkininkai ir jų partneriai yra draudžiami pagrindinėmis socialinio draudimo rūšimis: pensijų, ligos ir motinystės socialiniu draudimu¹²⁵. Socialinio draudimo įmokų apskaičiavimo pagrindai nustatyti šio įstatymo 10 straipsnyje, kuriame nustatyta, kad savarankiškai dirbančių asmenų socialinio draudimo įmokos skaičiuojamos nuo jų gaunamų pajamų¹²⁶. Socialinio draudimo įmokų mokėjimo tvarką reglamentuoja 12 straipsnis, kuriame nustatyta, kad savarankiškai dirbantys asmenys socialinio draudimo įmokas moka patys¹²⁷.

Ūkininkų ir jų partnerių PSD santykius reglamentuoja Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymas. Pagal šio įstatymo 17 straipsnio 4 dalies 2 punktą asmenys, kurie verčiasi individualia žemės ūkio veikla ir yra pridėtinės vertės mokesčio mokėtojai, moka 6,98 procento dydžio privalomojo sveikatos draudimo įmokas nuo sumos, nuo kurios skaičiuojamos socialinio draudimo įmokos. Tuo tarpu pagal 17 straipsnio 8 dalį mažesnio ekonominio dydžio ūkių atveju taikomas lengvatinis PSD režimas. Šių įmokų mokėjimo tvarka detalizuota 18 straipsnio 3 ir 4 dalyse, kurios numato tiek mėnesinį įmokų mokėjimą, tiek metinį jų perskaičiavimą.

¹²³ Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas *supra note*.

¹²⁴ *Ibid.*

¹²⁵ Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymas *supra note*.

¹²⁶ *Ibid.*

¹²⁷ *Ibid.*

6 lentelė. Ūkininkų ir jų partnerių teisinis reglamentavimas Lietuvoje

Reglamentavimo sritis	Teisės aktas	Nuostatos
Ūkininko teisinis statusas	Lietuvos Respublikos Ūkininko ūkio įstatymo 2 str. 1 d.	Nustato, kad ūkininkas yra fizinis asmuo, kuris vienas arba su partneriais verčiasi žemės ūkio veikla ir miškininkyste, o jo ūkis registruojamas Ūkininkų ūkių registre
Veiklos sritys ir partnerių dalyvavimas	Lietuvos Respublikos Ūkininko ūkio įstatymo 4 str. 1 d, 4 d.	Leidžia ūkininkui ir partneriams verstis žemės ūkio veikla nesteigiant įmonės, numato veiklą su partneriais sudarant jungtinės veiklos sutartį
Ūkininko ūkio registravimas	Lietuvos Respublikos Ūkininko ūkio įstatymo 6–8 str.	Nustato ūkininko ūkio registravimo Ūkininkų ūkių registre tvarką, registravimo dokumentus ir procedūrą
Ūkio išregistravimas	Lietuvos Respublikos Ūkininko ūkio įstatymo 9 str.	Reglamentuoja ūkininko ūkio išregistravimo pagrindus ir tvarką
GPM	Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 2 str. 33 d, 6 str. 9 d. ir 27 str	Apibrėžia pajamas iš žemės ūkio veiklos, nustato 15 % ir 20 % GPM tarifus, reglamentuoja pajamų deklaravimą
VSD	Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymo 5 str. 2 d.	Nustato, kad ūkininkai ir jų partneriai yra draudžiami pensijų, ligos ir motinystės socialiniu draudimu
PSD	Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymo 17 str. 4 d. 2 p. 17 str. 8 d. ir 18 str. 3–4 d.	Nustato 6,98 % PSD įmokas nuo pajamų, numato lengvatinį režimą mažesniems ūkiams, reglamentuoja PSD mokėjimo tvarką

(Šaltinis sudaryta autorės, remiantis LR GPMĮ, Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymu, Lietuvos Respublikos VSDĮ, Lietuvos Respublikos Ūkininko ūkio įstatymu).

2.3 Savarankiškos veiklos teisinio reguliavimo ypatumai

Remiantis ankstesniame skyriuje atlikta savarankiškos veiklos formų teisinio reglamentavimo analize, galima sistemiškai įvertinti šių veiklos formų teisinio reguliavimo ypatumus. Nors skirtingos savarankiškos veiklos formos Lietuvos teisėje reglamentuojamos atskirais teisės aktais, jų teisinis reguliavimas pasižymi tiek bendrais bruožais, tiek esminiais skirtumais. Šie skirtumai atsiskleidžia per veiklos organizavimo modelį, juridinio asmens buvimą ar nebuvimą, veiklos vykdymo sąlygas, apmokestinimo principus bei socialinio draudimo reguliavimą.

Labai svarbu pažymėti, kad pasirinkta savarankiškos veiklos forma turi reikšmingą įtaką asmens teisei padėčiai, jo atsakomybei, mokestinėms prievolėms bei socialinėms garantijoms.

Todėl siekiant visapusiškai įvertinti savarankiškai dirbančių asmenų teisinį reguliavimą, tikslinga išskirti pagrindinius šių veiklos formų ypatumus, kurie leidžia atskleisti jų tarpusavio skirtumus ir praktinę reikšmę. Atsižvelgiant į tai, toliau analizuojami pagrindiniai savarankiškos veiklos teisinio reguliavimo ypatumai.

2.3.1. Savarankiškos veiklos vykdymas nepilnamečiams asmenims.

Remiantis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 2.8 straipsniu, nepilnamečiai nuo keturiolikos iki aštuoniolikos metų turi ribotą civilinį veiksnumą. Pagal šio straipsnio 1 dalį jie sandorius gali sudaryti tik turėdami tėvų arba rūpintojų sutikimą, tačiau sandoriai, sudaryti be tokio sutikimo, gali būti patvirtinti ir vėliau. Taip pat pagal minėto straipsnio 5 dalį nepilnamečiai patys atsako pagal savo sutartines prievoles. Atsižvelgiant į šias nuostatas, nepilnamečiai, sulaukę 14 metų, gali vykdyti savarankišką veiklą, tačiau jų galimybės yra siejamos su atstovų pagal įstatymą sutikimu¹²⁸.

Nepilnamečiams realiai prieinamiausia veiklos forma yra individuali veikla pagal pažymą. Ši veiklos forma nereikalauja juridinio asmens steigimo, pasižymi paprastesne registravimo tvarka bei mažesne administracine našta. Praktikoje individuali veikla nepilnamečiui registruojama mokesčių administratoriaus nustatyta tvarka, pateikiant prašymą bei papildomai pridedant vieno iš tėvų ar globėjo sutikimą. Tuo tarpu sudėtingesnės savarankiškos veiklos formos, susijusios su juridinio asmens steigimu, pavyzdžiui, mažoji bendrija ar individuali įmonė, yra siejamos su platesniu civiliniu veiksnumu. Pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 2.5 straipsnį visišką civilinį veiksnumą turi tik pilnamečiai asmenys, todėl nepilnamečių galimybės steigti ar valdyti juridinius asmenis yra reikšmingai ribotos. Tai reiškia, kad tokios veiklos formos nepilnamečiams praktiškai nėra prieinamos arba jų įgyvendinimas yra apsunkintas¹²⁹.

Svarbu pažymėti, kad nepilnamečio individualios veiklos registravimo procedūra iš esmės nesiskiria nuo pilnamečio asmens – taikoma ta pati registravimo tvarka, o pagrindinis skirtumas yra papildomas reikalavimas pateikti atstovo pagal įstatymą sutikimą. Tai rodo, kad teisinis reguliavimas nepilnamečiams nėra kuriamas kaip atskira sistema, bet yra adaptuojamas bendras reguliavimo modelis, atsižvelgiant į jų ribotą civilinį veiksnumą. Praktikoje pažymima, kad nepilnamečiams vykdant individualią veiklą taikomos tos pačios mokesstinės taisyklės kaip ir

¹²⁸ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Antroji knyga, *supra note*.

¹²⁹ Ibid.

pilnamečiams asmenims, todėl jų veikla nėra diferencijuojama mokestiniu požiūriu¹³⁰. Tai leidžia daryti išvadą, kad nepilnamečių dalyvavimas savarankiškoje veikloje yra galimas, tačiau jų teisinė padėtis išlieka ribota dėl civilinio veiksnio apribojimų, o ne dėl specifinio mokestinio ar administracinio reguliavimo.

2.3.2. Savarankiškos veiklos vykdymas nesteigiant juridinio asmens

Savarankiškos veiklos teisinis reguliavimas Lietuvoje sudaro galimybes fiziniams asmenims vykdyti ekonominę veiklą ne tik steigiant juridinį asmenį, bet ir pasirenkant paprastesnes veiklos formas. Ši aplinkybė laikytina vienu iš esminių savarankiškos veiklos ypatumų, leidžiančių asmenims lanksčiau organizuoti veiklą bei sumažinti administracinę ir finansinę naštą.

Analizuojant savarankiškos veiklos formas, pažymėtina, kad individuali veikla pagal pažymą bei veikla pagal verslo liudijimą gali būti vykdomos nesteigiant juridinio asmens¹³¹. Šios veiklos formos pasižymi paprastesne registravimo tvarka, nes jų pradžiai pakanka įregistruoti veiklą mokesčių administratoriaus nustatyta tvarka, nereikalaujant steigimo dokumentų ar juridinio asmens registravimo procedūrų. Be to, šios veiklos formos paprastai susijusios su mažesniais veiklos pradžios kaštais ir lankstesniu veiklos organizavimu¹³².

Vykdydamas veiklą nesteigdamas juridinio asmens, asmuo veikia savo vardu ir prisiima visą atsakomybę už veiklos rezultatus. Tai reiškia, kad fizinio asmens turtas nėra atskiriamas nuo vykdomos veiklos, todėl už prievolės atsakoma visu savo turtu¹³³. Tokia atsakomybės forma skiriasi nuo juridinių asmenų, kuriuose dažniausiai taikoma ribota atsakomybė.

Tuo tarpu tokios savarankiškos veiklos formos kaip mažoji bendrija ar individuali įmonė yra susijusios su juridinio asmens steigimu. Šių veiklos formų pasirinkimas suponuoja sudėtingesnę steigimo procedūrą, įskaitant steigimo dokumentų rengimą, registraciją Juridinių asmenų registre bei papildomus apskaitos ir veiklos administravimo reikalavimus¹³⁴. Juridinio asmens steigimas taip pat reiškia atskiros teisinio subjekto sukūrimą, kuris leidžia atskirti asmens ir įmonės turtą bei keičia atsakomybės apimtį¹³⁵.

¹³⁰ „Ar nepilnametis gali pradėti individualią veiklą? Ką būtina žinoti apie mokesčius“, Sąskaita123, žiūrėta 2026 m. kovo 01 d., <https://saskaita123.lt/blog/ar-nepilnametis-gali-pradeti-individualia-veikla-ka-butina-zinoti-apie-mokescius/>

¹³¹ „Verslo liudijimas“, Valstybinė mokesčių inspekcija, žiūrėta 2026 m. kovo 01 d., <https://www.vmi.lt/evmi/individuali-veikla-pagal-verslo-liudijima>

¹³² „Individualios veiklos vykdymas pagal pažymą“. Valstybinė mokesčių inspekcija. <https://www.vmi.lt/evmi/individuali-veikla-pagal-pazyma>

¹³³ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Antroji knyga, *supra note*.

¹³⁴ Lietuvos Respublikos individualių įmonių įstatymas, *supra note*.

¹³⁵ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Antroji knyga, *op. cit.*

Mokslinėje literatūroje pažymima, kad savarankiška veikla laikytina alternatyvia ekonominės veiklos organizavimo forma, leidžiančia asmenims vykdyti veiklą nesukuriant juridinio asmens. Taip pat akcentuojama savarankiškos veiklos organizacinių formų įvairovė bei jų teikiamos galimybės.¹³⁶ Vertinant šias nuostatas, galima teigti, kad paprastesnės savarankiškos veiklos formos dažniau pasirenkamos pradedant veiklą ar vykdant mažesnės apimties ekonominę veiklą, tuo tarpu juridinių asmenų steigimas dažniau siejamas su didesnės apimties ar sudėtingesne veikla.

7 lentelė Savarankiškos veiklos vykdymo nsteigiant juridinio asmens ypatumai.

Ypatumas	Apibūdinimas
Supaprastinta veiklos pradžios procedūra	Savarankiška veikla gali būti pradėta be juridinio asmens steigimo, pateikiant prašymą mokesčių administratoriui. Nereikalaujama steigimo dokumentų rengimo ar registracijos Juridinių asmenų registre, todėl veiklos pradžia yra greitesnė ir paprastesnė.
Mažesnė administracinė našta	Vykdant veiklą kaip fiziniam asmeniui, taikomi paprastesni apskaitos ir administravimo reikalavimai, lyginant su juridiniais asmenimis, kuriems taikoma sudėtingesnė apskaitos sistema ir teisiniai įsipareigojimai.
Mažesni veiklos pradžios kaštai	Nereikia steigimo kapitalo ar papildomų steigimo išlaidų, todėl ši veiklos forma yra finansiškai prieinamesnė pradedant veiklą.
Veiklos lankstumas	Asmuo gali savarankiškai pasirinkti veiklos pobūdį, klientus, darbo laiką ir organizavimo būdus, todėl ši veiklos forma pasižymi dideliu veiklos organizavimo lankstumu.
Greita veiklos pradžia	Veikla gali būti pradėta iš karto po jos įregistravimo, nereikalaujant ilgų steigimo procedūrų ar papildomų institucinių sprendimų.
Asmeninė (neribota) atsakomybė	Fizinis asmuo atsako už savo veiklos prievoles visu savo turtu, nes nėra sukuriamas atskiras juridinis subjektas
Teisinio subjektiškumo nebuvimas	Veikla vykdoma fizinio asmens vardu, nesukuriant atskiro teisės subjekto, todėl nėra atskiriamas asmens ir veiklos turtas bei atsakomybė.

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Valstybinės mokesčių inspekcijos informacija (Valstybinė mokesčių inspekcija,) ir individualios veiklos pristatymo medžiaga Auditors.lt, 2016).

2.3.3 Savarankiškos veiklos apmokestinimo ypatumai

Savarankiškai dirbančių asmenų veiklos teisinis reguliavimas apima ne tik veiklos organizavimo ar steigimo ypatumus, bet ir skirtingus apmokestinimo principus. Atsižvelgiant į pasirinktą savarankiškos veiklos formą, skiriasi tiek taikomi mokesčiai, tiek jų apskaičiavimo ir

¹³⁶ Jan Žukovskis, Astrida Slavickienė, Renata Marks-Bielska *supra note*, 129.

mokėjimo tvarka. Savarankiškos veiklos apmokestinimas Lietuvoje grindžiamas kelių pagrindinių mokesčių sistema, apimančia GPM, PSD ir VSD įmokas. Tačiau skirtingoms veiklos formoms taikomi nevienodi apmokestinimo principai, vienais atvejais mokesčiai apskaičiuojami nuo faktiškai gautų pajamų, kitais taikomas fiksuotas apmokestinimas arba juridinių asmenų pelno apmokestinimo modelis. Siekiant atskleisti apmokestinimo ypatumus, tikslinga palyginti skirtingoms savarankiškos veiklos formoms taikomus apmokestinimo modelius.

Pirma, savarankiškos veiklos formos skiriasi pagal tai, ar apmokestinimas grindžiamas realiu veiklos rezultatu. Individualios veiklos pagal pažymą atveju mokestinė prievolė tiesiogiai priklauso nuo faktiškai gautų pajamų ir patirtų išlaidų, todėl apmokestinamas realus ekonominis rezultatas. Tuo tarpu veikla pagal verslo liudijimą išsiskiria tuo, kad jai taikomas fiksuoto dydžio mokestis, kuris nepriklauso nuo faktiškai gautų pajamų. Tai reiškia, kad šiuo atveju mokestinė našta nėra siejama su veiklos rezultatyvumu, todėl gali būti palanki arba nepalanki priklausomai nuo faktiškai gaunamų pajamų dydžio¹³⁷.

Antra, skirtingos veiklos formos pasižymi nevienodu apmokestinimo struktūros sudėtingumu. Individualios veiklos ir ūkininkų veiklos atveju apmokestinimas vykdomas viename lygmenyje apmokestinamos fizinio asmens pajamos. Tuo tarpu mažosios bendrijos atveju susiduriama su dvigubo apmokestinimo modeliu, kai pirmiausia apmokestinamas juridinio asmens pelnas, o vėliau – nariams paskirstytos pajamos. Tai lemia sudėtingesnę mokestinę struktūrą ir didesnę administracinę naštą¹³⁸.

Trečia, savarankiškos veiklos formos skiriasi pagal mokestinės naštos lankstumą. Individualios veiklos pagal pažymą atveju asmuo gali pasirinkti išlaidų apskaičiavimo būdą, o tai suteikia galimybę prisitaikyti prie veiklos pobūdžio ir optimizuoti mokestinę naštą. Tuo tarpu veikla pagal verslo liudijimą pasižymi mažiausiu lankstumu, nes mokestis yra nustatytas iš anksto ir nepriklauso nuo veiklos rezultatų. Juridinių asmenų atveju mokestinis reguliavimas taip pat yra mažiau lankstus, nes grindžiamas įstatyme nustatytais pelno apmokestinimo principais¹³⁹.

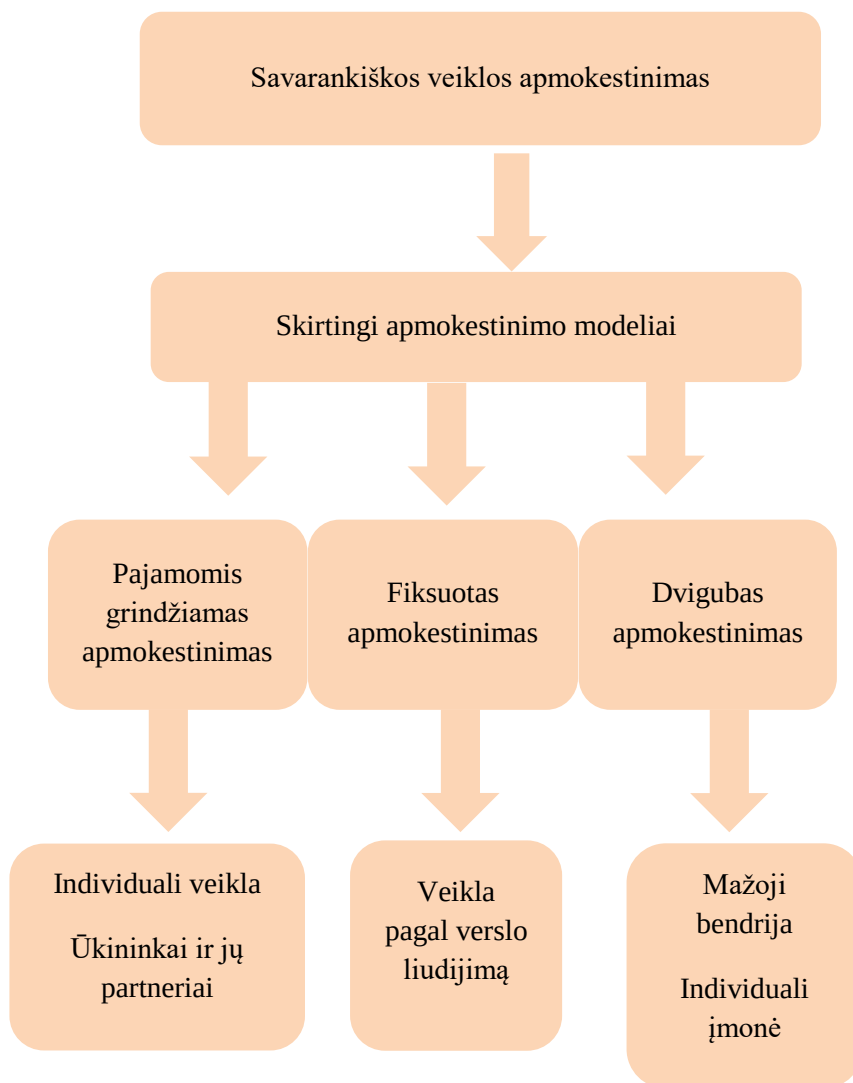
Ketvirta, apmokestinimo ypatumai turi tiesioginę reikšmę savarankiškos veiklos formos pasirinkimui. Paprastesnės veiklos formos, tokios kaip veikla pagal verslo liudijimą ar individuali veikla pagal pažymą, dažniau siejamos su smulkesne, lankstesne ir mažesnės apimties veikla. Tuo tarpu MB ar IĮ dažniau pasirenkamos tais atvejais, kai veikla vykdoma organizuočiau, ilgesnį laiką arba siekiama aiškesnio veiklos struktūrizavimo. Taigi apmokestinimo modelis daro įtaką ne tik mokestinei naštai, bet ir praktiniam veiklos organizavimui.

¹³⁷ Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas, *supra note*.

¹³⁸ Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymas, *supra note*.

¹³⁹ Ibid.

Savarankiškos veiklos formų apmokestinimo ypatumai gali būti suskirstyti pagal taikomą apmokestinimo modelį. Kaip matyti iš 3 paveikslo, skirtingos veiklos formos pasižymi skirtinga apmokestinimo logika: vienais atvejais apmokestinimas grindžiamas faktiškai gautomis pajamomis, kitais – taikomas fiksuotas arba dvigubas apmokestinimo modelis. Tokia klasifikacija leidžia aiškiau atskleisti esminius savarankiškos veiklos formų skirtumų.

3pav. Savarankiškos veiklos formų apmokestinimo modeliai.

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymu ir Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymu

Kaip matyti iš pateiktos schemos, skirtingos veiklos formos pasižymi nevienoda apmokestinimo logika: vienais atvejais apmokestinimas grindžiamas faktiškai gautomis pajamomis, kitais taikomas fiksuotas arba dvigubas apmokestinimo modelis. Tokia apmokestinimo įvairovė laikytina vienu iš esminių savarankiškos veiklos teisinio reguliavimo ypatumų, kadangi skirtingos veiklos formos lemia nevienodą mokestinės naštos paskirstymą ir

veiklos organizavimo galimybes. Tai leidžia aiškiai atskleisti esminius šių veiklos formų skirtumus.

3.SAVARANKIŠKOS VEIKLOS STATISTINĖ ANALIZĖ IR TEISMŲ PRAKTIKA.

3.1. Savarankiškai dirbančių asmenų statistinė analizė

Savarankiškai dirbančių asmenų analizė leidžia įvertinti šios veiklos paplitimą bei jos reikšmę Lietuvos darbo rinkoje. Kaip jau minėta darbe, savarankiškas darbas laikomas viena iš alternatyvių užimtumo formų, kai asmuo veiklą vykdo ne darbo santykių pagrindu, savarankiškai organizuoja darbą ir prisiima ekonominę riziką¹⁴⁰. Todėl šios asmenų grupės mastas ir struktūra yra svarbūs vertinant darbo rinkos lankstumą bei užimtumo formų įvairovę.

Remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis, savarankiškai dirbantys asmenys sudaro reikšmingą, tačiau ne dominuojančią užimtų gyventojų dalį. 2021 m. savarankiškai dirbantys asmenys sudarė apie 11 proc. visų užimtų gyventojų, o samdomieji darbuotojai – 88,4 proc.¹⁴¹ Toliau analizuojant naujesnius duomenis matyti, kad savarankiškai dirbančiųjų dalis išlieka panaši – 2022 m. savarankiškai dirbantys asmenys sudarė 11,7 proc. visų užimtų gyventojų, o samdomųjų darbuotojų dalis siekė 87,8 proc.¹⁴² Tokia užimtumo struktūra rodo, kad savarankiška veikla Lietuvoje sudaro mažesnę nei samdomas darbas dalį, tačiau išlieka stabilus ir reikšmingas darbo rinkos segmentas. Tai leidžia teigti, kad savarankiška veikla yra svarbi alternatyvi užimtumo forma, kuri papildo tradicinius darbo santykius ir didina darbo rinkos lankstumą.

Be to, statistiniai duomenys atskleidžia ir tam tikrus struktūrinius skirtumus. Pavyzdžiui, savarankiška veikla labiau paplitusi tarp vyrų nei moterų – 2022 m. savarankiškai dirbantys vyrai sudarė 13,7 proc. visų dirbančių vyrų, o moterys – 9,7 proc.¹⁴³ Tai rodo, kad savarankiškos veiklos pasirinkimas gali būti susijęs su skirtingais profesiniais pasirinkimais bei ekonominės veiklos pobūdžiu.

Toliau savarankiškai dirbančių asmenų dinamika analizuojama remiantis Lietuvos statistikos departamento rodiklių duomenų bazėje pateikiamais ketvirtiniais duomenimis. Šie duomenys leidžia detaliau įvertinti trumpalaikius savarankiškai dirbančių asmenų skaičiaus pokyčius ir darbo rinkos svyravimus¹⁴⁴. Analizuojant 2024–2025 m. laikotarpio ketvirtinius duomenis matyti, kurie atsispindi 3pav, kad savarankiškai dirbančių asmenų skaičius per metus kinta, tačiau išlieka santykinai stabilus. Duomenys rodo, kad skirtingais metų ketvirčiais

¹⁴⁰ Lietuvos Respublikos užimtumo įstatymas, *supra note*.

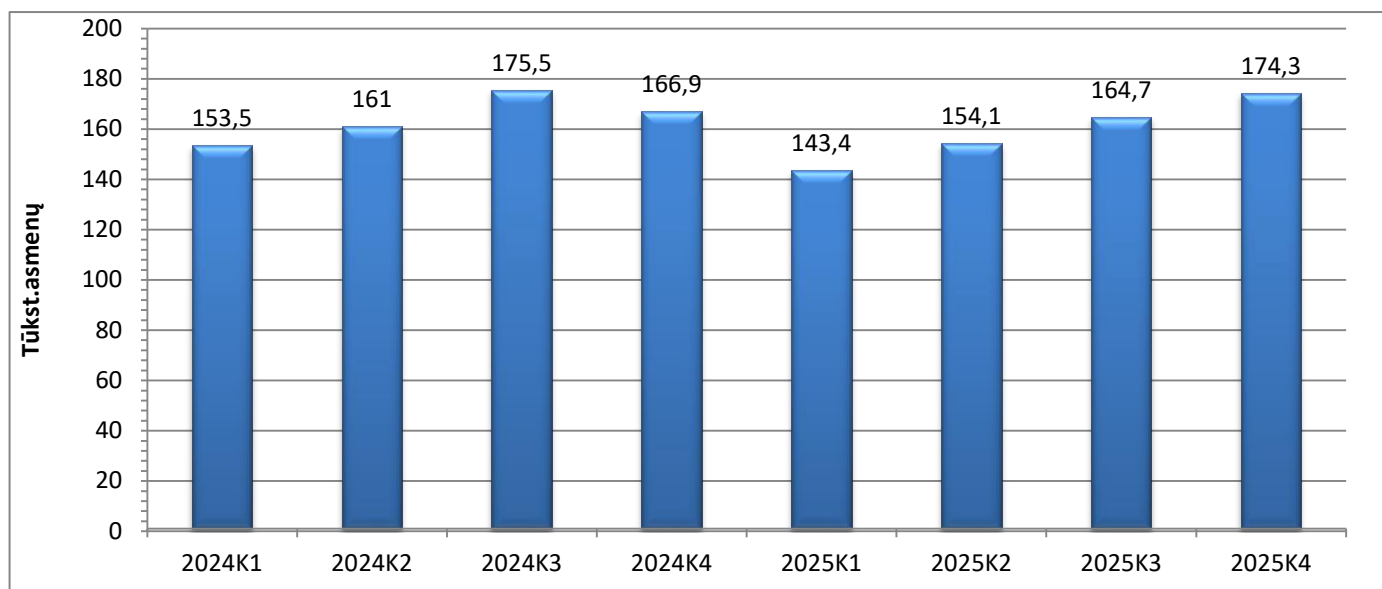
¹⁴¹ „Užimtumas Lietuvoje 2021“, Lietuvos statistikos departamentas, žiūrėta 2026 m. kovo 10d., <https://osp.stat.gov.lt/darbo-rinka-lietuvoje-2022/uzimtumas-nedarbas-ir-laisvos-darbo-vietos/uzimtumas>

¹⁴² „Užimtumas Lietuvoje 2022“, Lietuvos statistikos departamentas, žiūrėta 2026 m. kovo 10d., <https://osp.stat.gov.lt/darbo-rinka-lietuvoje-2023/uzimtumas-nedarbas-ir-laisvos-darbo-vietos/uzimtumas>

¹⁴³ Ibid.

¹⁴⁴ „Statistinių rodiklių analizė“, Lietuvos statistikos departamentas, žiūrėta 2026 m. kovo 10 d., <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?indicator=S3R959>

fiksuojami nedideli šio rodiklio padidėjimai ir sumažėjimai, tačiau ryškios ilgalaikės augimo arba mažėjimo tendencijos nepastebima.

3 pav. Savarankiškai dirbančių asmenų skaičiaus dinamika Lietuvoje 2024–2025

(Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis)

Kaip matyti iš pateiktų duomenų, savarankiškai dirbančių asmenų skaičius 2024–2025 m. laikotarpiu (ketvirčiuose) pasižymi svyravimais. 2024 m. pirmąjį ketvirtį šis skaičius siekė 153,5 tūkst., antrąjį ketvirtį padidėjo iki 161,0 tūkst., o trečiąjį ketvirtį pasiekė didžiausią reikšmę – 175,5 tūkst. Ketvirtąjį ketvirtį fiksuojamas sumažėjimas iki 166,9 tūkst.

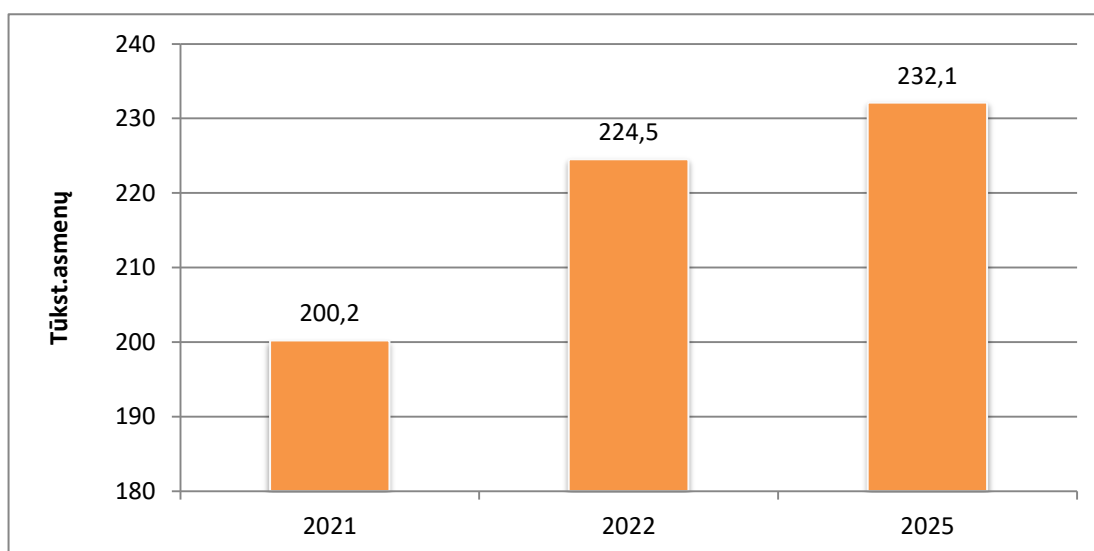
2025 m. pirmąjį ketvirtį savarankiškai dirbančių asmenų skaičius sumažėjo iki 143,4 tūkst., tačiau vėlesniais ketvirčiais vėl didėjo – antrąjį ketvirtį sudarė 154,1 tūkst., trečiąjį – 164,7 tūkst., o ketvirtąjį ketvirtį pasiekė 174,3 tūkst.

Tokia raida rodo, kad savarankiškai dirbančių asmenų skaičius per metus kinta, tačiau išlieka santykinai stabilus. Didžiausi svyravimai pastebimi tarp skirtingų metų ketvirčių, kas leidžia daryti prielaidą apie sezoninių veiksnių įtaką savarankiškai veiklai, ekonominės veiklos cikliškumui. Savarankiška veikla dažnai priklauso nuo paslaugų paklausos, statybų, prekybos ar kitų sektorių aktyvumo, kuris metų eigoje gali kisti. Be to, ketvirtiniai duomenys leidžia pastebėti, kad savarankiškai dirbančių asmenų skaičius yra jautrus trumpalaikiams darbo rinkos pokyčiams, tačiau bendras šios veiklos mastas išlieka stabilus. Tai patvirtina, kad savarankiška veikla Lietuvoje yra nuolat egzistuojanti darbo rinkos dalis, kuri nėra atsitiktinė ar trumpalaikė, bet pasižymi tęstinumu¹⁴⁵.

¹⁴⁵ Ibid.

Apibendrinant galima teigti, kad nors savarankiškai dirbančių asmenų skaičius ketvirčiais svyruoja, šie pokyčiai nėra esminiai, o pati savarankiška veikla išlieka stabili ir reikšminga darbo rinkos dalis.

Toliau analizuojant savarankiškos veiklos statistinę analizę, būtina peržvelgti skirtingų veiklos formų tendencijas bei jų paplitimą. Lietuvos statistikos departamento duomenimis, individuali veikla yra labiausiai paplitusi savarankiško darbo forma. 2021 m. Lietuvoje buvo 200,2 tūkst. fizinių asmenų, vykdančių individualią veiklą¹⁴⁶, o 2022 m. jų skaičius padidėjo iki 224,5 tūkst., t. y. išaugo 12,1 proc.¹⁴⁷. Be to, šių asmenų deklaruotos pajamos 2022 m. siekė 3,5 mlrd. eurų, kas rodo didėjantį šios veiklos ekonominį svorį¹⁴⁸. Naujausi duomenys rodo, kad 2024–2025 m. laikotarpiu registruotų individualią veiklą vykdančių gyventojų skaičius siekė 232,1 tūkst.¹⁴⁹ Todėl galima daryti išvadą, kad ši veikla išlieka dominuojanti ir toliau stiprėja Lietuvos darbo rinkoje. Žiūrėti 4pav.

4pav. Individualią veiklą vykdančių asmenų skaičiaus dinamika Lietuvoje 2021–2025 m.

(Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Lietuvos statistikos departamento ir VMI duomenimis)

Kaip matyti iš pateiktų duomenų, individualią veiklą vykdančių asmenų skaičius nagrinėjamu laikotarpiu nuosekliai didėjo. Tai rodo šios veiklos formos populiarumo augimą ir didėjantį jos vaidmenį Lietuvos darbo rinkoje.

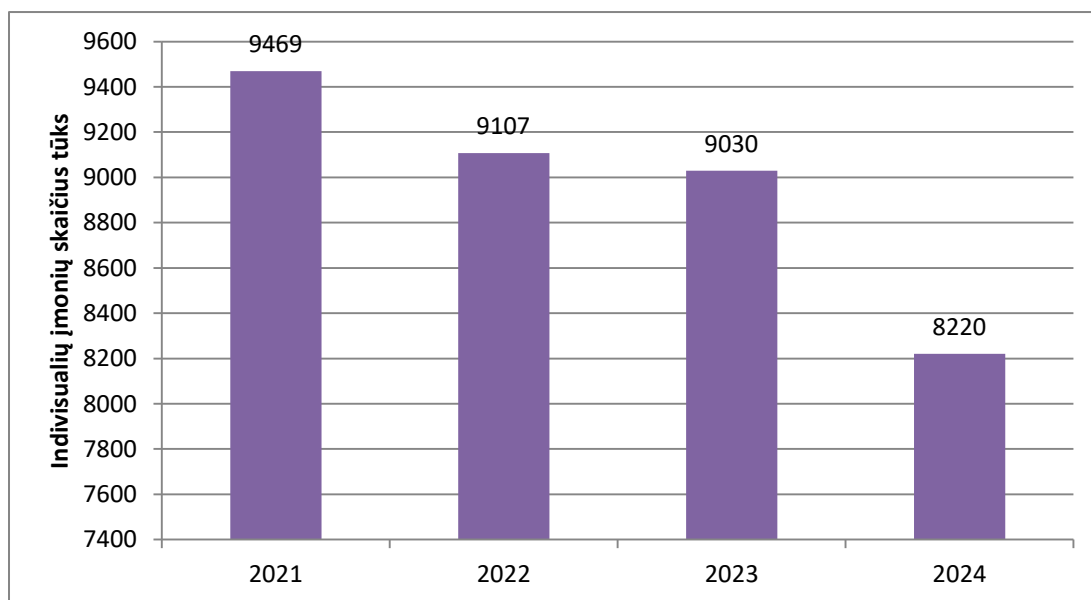
¹⁴⁶ „Fiziniai asmenys, vykdančys individualią veiklą“, Lietuvos statistikos departamentas, žiūrėta 2026 m. kovo 10 d., <https://osp.stat.gov.lt/verslas-lietuvoje-2022/fiziniai-asmenys-vykdančys-individualia-veikla>

¹⁴⁷ „Fiziniai asmenys, vykdančys individualią veiklą“, Lietuvos statistikos departamentas žiūrėta 2026 m. kovo 11 d., <https://osp.stat.gov.lt/verslas-lietuvoje-2023/fiziniai-asmenys-vykdančys-individualia-veikla>

¹⁴⁸ Ten pat

¹⁴⁹ „Lietuvos fiziniai ir juridiniai mokesčių mokėtojai“, Duomenų galia, 2025 m. žiūrėta 2026 m. kovo 11 d., <https://www.duomenugalia.lt/lietuvoje/verslas/lietuvos-fiziniai-ir-juridiniai-moketojai-2025-m>

Tuo tarpu individualių įmonių skaičius pasižymi priešinga tendencija. Nuo 2021 m. Lietuvoje veikė 9 469 individualios įmonės, 2022 m. – 9 107, 2023 m. – 9 030, o 2024 m. jų skaičius sumažėjo iki 8 220¹⁵⁰. Analizuojamu laikotarpiu matomas nuoseklus IĮ skaičiaus mažėjimas. 2021–2024 m. laikotarpiu jų sumažėjo daugiau nei 1,2 tūkst., kas rodo šios veiklos formos populiarumo mažėjimą. IĮ pokytis atspindi 5 pav.

5 pav. Individualių įmonių skaičiaus pokytis 2021–2024 m.

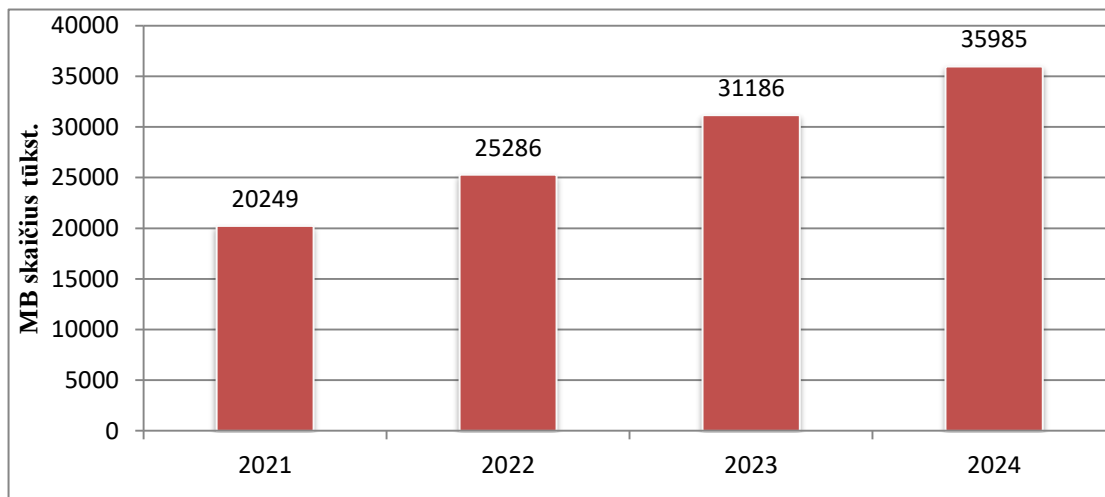
(Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis)

Priešingai nei individualių įmonių atveju, mažųjų bendrijų skaičius Lietuvoje sparčiai didėja. 2021 m. Lietuvoje veikė 20 249 mažosios bendrijos, 2022 m. – 25 286, 2023 m. – 31 186, o 2024 m. jų skaičius išaugo iki 35 985¹⁵¹. Analizuojamu 2021–2024 m. laikotarpiu mažųjų bendrijų skaičius padidėjo 15 736 vienetais, kas rodo itin spartų šios veiklos formos populiarumo augimą. Tokia augimo tendencija yra priešinga individualių įmonių pokyčiams. MB populiarumą lemia jų privalumai lankstesnis valdymas, paprastesnė steigimo procedūra bei palankesnė mokestinė aplinka¹⁵². Tai leidžia teigti, kad mažoji bendrija tampa viena iš dominuojančių verslo organizavimo formų Lietuvoje. MB augimą atspindi 6 pav.

¹⁵⁰ „Individualios įmonės“, Lietuvos statistikos departamentas, žiūrėta 2026 m. kovo 11 d., <https://osp.stat.gov.lt/verslas-lietuvoje-2023/individualios-imones>

¹⁵¹ „Veikiančios įmonės (be žemės ūkio, finansų ir draudimo veiklų“, Lietuvos statistikos departamentas, žiūrėta 2026 m. kovo 15d., <https://osp.stat.gov.lt/verslas-lietuvoje-2022/veikiancios-imones>

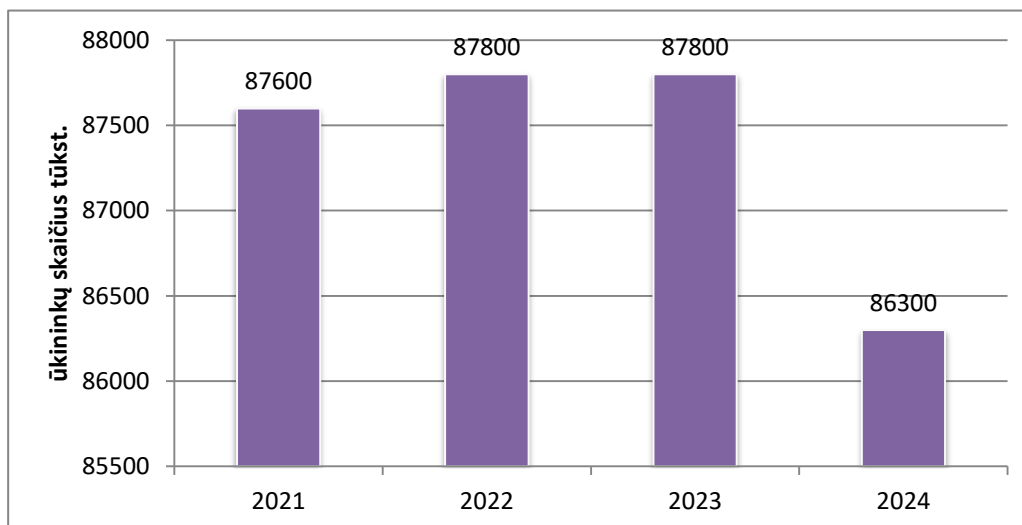
¹⁵² „Kodėl mažoji bendrija populiariausia naujo verslo forma Lietuvoje“, Mazojibendrija.lt, žiūrėta 2026 m. kovo 15 d., <https://www.mazojibendrija.lt/kodel-mazoji-bendrija-populiariausia-naujo-verslo-forma-lietuvoje/>

6 pav. Mažųjų bendrijų skaičiaus pokytis 2021–2024 m.

(Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis)

Atsižvelgiant į tai, kad ūkininkai ir jų partneriai laikytini savarankiškai dirbančiais fiziniais asmenimis, tikslinga įvertinti šios veiklos formos paplitimą Lietuvoje. Remiantis Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos duomenimis, 2021 m. Lietuvoje buvo registruota 87,6 tūkst. ūkininkų ūkių, 2022 m. – 87,8 tūkst., 2023 m. – 87,8 tūkst., o 2024 m. jų skaičius sumažėjo iki 86,3 tūkst¹⁵³. Ūkininkų tendenciją atspindi 7pav.

7pav. Ūkininkų ūkių skaičiaus pokytis 2021–2024 m.

(Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Žemės ūkio duomenų centro duomenimis)

Analizuojamu laikotarpiu ūkininkų ūkių skaičius iš esmės išliko stabilus, tačiau 2024 m. fiksuojamas nežymus sumažėjimas. Tai leidžia teigti, kad ši savarankiškos veiklos forma nepasižymi augimo tendencija, priešingai nei mažosios bendrijos ar individuali veikla.

¹⁵³ „Informacija apie Lietuvos žemės ūkį 2004–2024 m.“, Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerija, žiūrėta 2026 m. kovo 15d., https://zum.lrv.lt/public/canonical/1762492041/18564/Informacija_apie_Lietuvos_%C5%BEem%C4%97s_%C5%A Bk%C4%AF_2004-2024_m.pdf

Kiek plačiau analizuojant veiklą pagal verslo liudijimus, matyti, kad šios veiklos formos paplitimas išlieka taip pat reikšmingas, tačiau pasižymi specifiniu pobūdžiu. Gyventojų, vykdžiusių veiklą su verslo liudijimu bent vieną dieną, skaičius 2021–2024 m. laikotarpiu nuosekliai didėjo nuo 86 428 iki 101 267¹⁵⁴.

7 pav. Gyventojų, vykdžiusių veiklą su verslo liudijimu bent vieną dieną, 2021–2024m.
(Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis VMI duomenimis)

Pateikti duomenys rodo, kad veikla pagal verslo liudijimą dažnai naudojama epizodiškai, todėl šios veiklos formos paplitimas nebūtinai atspindi nuolatinį užimtumą. Vis dėlto šie duomenys apima visus atvejus, kai veikla vykdoma bent trumpą laikotarpį, todėl neatskleidžia nuolat šią veiklą vykdančių asmenų skaičiaus. Tai leidžia teigti, kad veikla pagal verslo liudijimą dažnai naudojama kaip laikina ar papildoma pajamų forma.

Apibendrinant galima teigti, kad Lietuvoje ryškėja savarankiško darbo formų struktūriniai pokyčiai, nes tradicinės veiklos formos (individualios įmonės, ūkininkų ūkiai) palaipsniui praranda populiarumą, o lankstesnės ir paprastesnės formos (individuali veikla, mažosios bendrijos, verslo liudijimai) sparčiai plečiasi. Tai rodo darbo rinkos modernėjimą, didėjantį lankstumo poreikį ir gyventojų prisitaikymą prie kintančių ekonominių sąlygų.

¹⁵⁴ Martynas Endrijaitis, „Jau galima įsigyti verslo liudijimus kitiems metams: VMI išskyrė, ko svarbu nepamiršti“. Delfi. Žiūrėta 2026 m. kovo 17 d., <https://www.delfi.lt/verslas/naujienos/jau-galima-isigyti-verslo-liudijimus-kitiems-metams-vmi-isskyre-ko-svarbu-nepamirsti-120071096>

3.2 Savarankiškai dirbančių asmenų teismų praktika

Teismų praktikos analizė leidžia įvertinti, kaip teisės normos, reglamentuojančios savarankiškai dirbančių asmenų veiklą, yra taikomos praktikoje. Nors teisės aktai nustato savarankiškos veiklos vykdymo sąlygas, praktikoje neretai kyla ginčų dėl šios veiklos kvalifikavimo, apmokestinimo bei atsakomybės ribų. Teismų sprendimai atskleidžia dažniausiai kylančias problemas ir leidžia nustatyti, kokie kriterijai yra svarbiausi vertinant savarankiškos veiklos pobūdį. Analizuojant teismų praktiką galima nustatyti, kaip aiškinamos ir taikomos teisės normos bei kokie aspektai lemia galutinį teismo sprendimą.

Siekiant išsamiau atskleisti, kaip savarankiškos veiklos kriterijai taikomi praktikoje, toliau analizuojama Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo (toliau- LVAT) praktika, kurioje nagrinėjami ginčai dėl individualios veiklos kvalifikavimo ir apmokestinimo. LVAT išplėstinės teisėjų kolegijos 2026 m. kovo 4 d. nutartyje administracinėje byloje Nr. eA-23-602/2026 buvo nagrinėjamas ginčas dėl pareiškėjo vykdytos veiklos kvalifikavimo, sprendžiant, ar 2017–2018 m. vykdyta bitkoinų pirkimo–pardavimo veikla pagrįstai pripažinta individualia veikla¹⁵⁵. Byloje nustatyta, kad mokesčių administratorius pareiškėjo 2017–2018 m. gautas pajamas už parduotus bitkoinus pripažino individualios veiklos pajamomis ir dėl to apskaičiavo 32 229 Eur gyventojų pajamų mokesčio, 2 037,92 Eur PSD įmokų, 6 498,71 Eur VSD įmokų, taip pat su šiomis sumomis susijusias baudas ir delspinigius¹⁵⁶. Pareiškėjas su tokiu vertinimu nesutiko ir teigė, kad bitkoinus buvo įsigijęs, o ne pagaminęs, kad jų pardavimo pajamos neturėjo būti laikomos individualios veiklos pajamomis, o mokesčiai nepagrįstai apskaičiuoti nuo visos apyvartos.¹⁵⁷ Analizuojant šią bylą savarankiškos veiklos sampratos požiūriu, pirmiausia reikšminga tai, kad teismas aiškiai išskyrė savarankiškos veiklos požymius, kurie sutampa su teorinėje darbo dalyje aptartais kriterijais. LVAT, aiškindamas GPMĮ 2 straipsnio 7 dalies 1 punktą, pažymėjo, kad individualiai veiklai būdingi savarankiškumas, versliškumas, tęstinumas ir siekis gauti pajamų ar kitokios ekonominės naudos.¹⁵⁸ Taigi ši byla tiesiogiai patvirtina teorinėje dalyje išdėstytą poziciją, kad individualios veiklos kvalifikavimui lemiamą reikšmę turi ne vien formalus veiklos įforminimas, bet faktinių aplinkybių visuma. Vienas svarbiausių bylos aspektų yra savarankiškumo kriterijus. Teismas konstatavo, kad pareiškėjas, įsigydamas ir parduodamas bitkoinus, veikė savo vardu ir rizika, ginčo operacijas atliko savo valia ir nuožiūra, nepriklausomai nuo kitų asmenų, pats priėmė sprendimus dėl sandorių

¹⁵⁵ Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, 2026 m. kovo 4 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-23-602/2026.

¹⁵⁶ Ibid.

¹⁵⁷ Ibid.

¹⁵⁸ Ibid.

atlikimo, dengė jų atlikimo kaštus bei savo nuožiūra paskirstė ir naudojo gautas pajamas.¹⁵⁹ Tai visiškai atitinka šiame darbe aptartą savarankiškumo sampratą, pagal kurią savarankiškai dirbantis asmuo pats organizuoja savo veiklą, priima sprendimus ir veikia savo rizika. Ne mažiau svarbus byloje buvo veiklos tęstinumo kriterijus. LVAT akcentavo, kad pareiškėjo sandoriai nebuvo atsitiktiniai, nes vien per ginčo laikotarpį jis atliko 166 bitkoinų įsigijimo ir 372 pardavimo operacijas.¹⁶⁰ Teismas pažymėjo, kad nevienkartinis, nuolatinis sandorių sudarymas, jų skaičius ir tęstinis jų sudarymo laikotarpis paprastai sudaro pagrindą konstatuoti veiklos tęstinumą.¹⁶¹ Ši išvada tiesiogiai siejasi su teorinėje darbo dalyje išskirtu tęstinumo požymiu, kuris leidžia atriboti savarankišką veiklą nuo pavienių ar atsitiktinių sandorių. Byloje itin reikšmingai išplėtotas ir versliškumo kriterijus. Teismas pažymėjo, kad paprastas nuosavybės teisės įgyvendinimas pats savaime dar nereikia individualios veiklos, todėl, pavyzdžiui, gyventojui padovanotų, paveldėtų ar kaip atlygis gautų bitkoinų įprastinis pardavimas negali būti laikomas individualia veikla vien dėl to, kad tai vyksta per tam tikrą laikotarpį.¹⁶² Tačiau situacija yra kitokia tada, kai gyventojas nuolat perka ir vėliau parduoda bitkoinus, siekdamas gauti naudą iš jų įsigijimo ir pardavimo kainų skirtumo. LVAT nurodė, kad tokios ūkinės operacijos jau tenkina versliškumo požymį ir yra būdingos prekybinei veiklai.¹⁶³ Taip pat svarbus ir teismo išaiškinimas dėl ekonominės naudos siekimo. LVAT pažymėjo, kad individualios veiklos kvalifikavimui reikšmingas ne pelno gavimo faktas siaurąja prasme, o siekis gauti pajamų ar kitokios ekonominės naudos. Teismas aiškiai nurodė, jog vien ta aplinkybė, kad atitinkama veikla gali būti nuostolinga, savaime nepaneigia jos kvalifikavimo kaip individualios veiklos.¹⁶⁴ Tai reiškia, kad savarankiškos veiklos pripažinimas nesiejamas tik su faktiškai gautu pelnu, bet su pačiu veiklos ekonominiu tikslu. Ši išvada sustiprina teorinėje darbo dalyje išdėstytą teiginį, kad savarankiškai dirbančio asmens veikla orientuota į ekonominės naudos siekimą, net jei konkretūs sandoriai ne visada būna pelningi.

Byla taip pat reikšminga tuo, kad joje išsamiai atskleistas savarankiškos veiklos ir apmokestinimo ryšys. LVAT pirmiausia pažymėjo, kad bitkoinai GPMĮ taikymo prasme laikytini turtu, o ne pinigais.¹⁶⁵ Už šio turto pardavimą gautas atlygis pripažįstamas pajamomis, o kai tokia veikla atitinka individualios veiklos požymius, šios pajamos laikomos individualios veiklos pajamomis.¹⁶⁶ Teismas sutiko su mokesčių administratoriaus vertinimu, kad pareiškėjo ginčo laikotarpiu vykdyta bitkoinų pirkimo ir pardavimo veikla pripažintina individualia veikla,

¹⁵⁹ Ibid.

¹⁶⁰ Ibid.

¹⁶¹ Ibid.

¹⁶² Ibid.

¹⁶³ Ibid.

¹⁶⁴ Ibid.

¹⁶⁵ Ibid.

¹⁶⁶ Ibid.

o už ginčo bitkoinų pardavimą gautos pajamos – individualios veiklos pajamomis, t. y. B klasės pajamomis, nuo kurių mokėtiną GPM apskaičiuoti, deklaruoti ir sumokėti privalėjo pats pareiškėjas.¹⁶⁷ Tokia išvada tiesiogiai siejasi su šiame darbe aptartu individualios veiklos apmokestinimu, kai pats savarankiškai dirbantis asmuo atsako už mokestinių prievolių vykdymą. Be to, byloje išsamiai aptarti ir leidžiamų atskaitymų klausimai. Teismas pripažino, kad tokios veiklos atveju leidžiamiems atskaitymams gali būti priskiriamos išlaidos, patirtos įsigyjant virtualią valiutą, tačiau jos turi būti pagrįstos dokumentais.¹⁶⁸ Kadangi pareiškėjas tokių dokumentų nepateikė, LVAT sutiko, kad apmokestinamosios pajamos pagrįstai buvo apskaičiuotos taikant GPMĮ 18 straipsnio 12 dalį, leidžiančią vietoj faktinių išlaidų pripažinti 30 proc. gautų individualios veiklos pajamų kaip leidžiamus atskaitymus.¹⁶⁹ Šis aspektas reikšmingas tuo, kad rodo ne tik individualios veiklos požymių nustatymą, bet ir praktinį jų taikymą mokestinėje srityje. Taip pat pažymėtina, kad byloje buvo sprendžiami ne tik GPM, bet ir PSD bei VSD įmokų klausimai. LVAT paliko galioti išvadą dėl PSD įmokų pareigos, tačiau VSD įmokų dalį grąžino mokesčių administratoriui nagrinėti iš naujo, nes nebuvo pakankamai ištirtos aplinkybės dėl pareiškėjo galimos teisės į VSD įmokų nemokėjimą, susijusio su jo negalia ir galimai gaunamomis atitinkamomis išmokomis.¹⁷⁰ Be to, teismas sumažino GPM baudą nuo maksimalios 50 proc. iki 35 proc. nepriemokos dydžio ir atitinkamai sumažino PSD įmokų baudą.¹⁷¹ Ši bylos dalis svarbi tuo, kad parodo: net ir pripažinus veiklą individualia, teismas toliau tikrina, ar mokesčių administratorius tinkamai individualizavo sankcijas ir pakankamai ištyrė visas reikšmingas aplinkybes.

Apibendrinant galima teigti, kad administracinė byla Nr. eA-23-602/2026 yra itin reikšminga šio darbo temai, nes joje aiškiai ir nuosekliai išskleisti pagrindiniai savarankiškos veiklos požymiai: savarankiškumas, tęstinumas, versliškumas ir ekonominės naudos siekimas. Teismas šiuos kriterijus taikė kompleksiskai, vertindamas realų veiklos turinį, o ne vien formalų jos įvardijimą. Kartu ši byla atskleidžia, kad savarankiškos veiklos kvalifikavimas turi tiesioginę įtaką mokestinėms prievolėms, leidžiamų atskaitymų taikymui bei atsakomybei už mokesčių nesumokėjimą. Todėl ši teismų praktika ne tik patvirtina teorinėje darbo dalyje išdėstytą savarankiškos veiklos sampratą, bet ir parodo jos praktinį veikimą šiuolaikinėse ekonominėse situacijose, tokiose kaip prekyba virtualiomis valiutomis.

Analizuojant teismų praktiką, svarbu įvertinti ne tik sudėtingus mokestinius ginčus, bet ir paprastesnes bylas, kurios atskleidžia savarankiškos veiklos sampratos taikymą kasdienėje

¹⁶⁷ Ibid.

¹⁶⁸ Ibid.

¹⁶⁹ Ibid.

¹⁷⁰ Ibid.

¹⁷¹ Ibid.

praktikoje. Alytaus apylinkės teismo Alytaus rūmų nagrinėta administracinio nusižengimo byloje A8.-521-791/2019 buvo vertinama asmens veikla statybos sektoriuje. Byloje nustatyta, kad asmuo vertėsi skardinimo darbais naujai statomame name, siekdamas gauti pajamų, tačiau šiai veiklai nebuvo įsigijęs verslo liudijimo ar įregistravęs individualios veiklos. Be to, buvo nustatyta, kad tokia veikla buvo vykdoma ne vienkartiniai, o su pertraukomis nuo ankstesnio laikotarpio, už ją buvo gautas atlygis.¹⁷²

Vertinant šią situaciją savarankiškos veiklos požymių kontekste, matyti, kad teismas rėmėsi tais pačiais kriterijais, kurie išskiriami tiek teisės doktrinoje, tiek aukštesnių teismų praktikoje. Teismas nurodė, kad individualiai veiklai būdingi savarankiškumo, versliškumo, tęstinumo požymiai bei veiklos tikslas – ekonominės naudos siekimas.¹⁷³ Kaip ir minėta praeitoje byloje, ir teorinėje dalyje. Vėlgi, byloje aiškiai atsiskleidžia savarankiškumo požymis. Asmuo veiklą vykdė savo iniciatyva, savarankiškai teikė paslaugas užsakovui, pats organizavo darbų atlikimą ir veikė savo rizika. Antra, byloje nustatytas veiklos tęstinumas. Teismas konstatavo, kad darbai buvo atliekami ne vienkartiniai, o su pertraukomis nuo ankstesnio laikotarpio, be to, asmuo jau anksčiau buvo baustas už analogišką pažeidimą.¹⁷⁴ Tai leidžia daryti išvadą, kad veikla turėjo pasikartojantį pobūdį, o tai yra vienas esminių kriterijų, leidžiančių ją kvalifikuoti kaip savarankišką veiklą, o ne darbo santykiams prilyginamą sandorį. Trečia, byloje akivaizdus ekonominės naudos siekimo požymis. Nustatyta, kad asmuo už atliktus darbus gavo atlygį (400 eurų), todėl jo veikla buvo orientuota į pajamų gavimą.¹⁷⁵ Ši aplinkybė tiesiogiai atitinka GPMĮ 2 straipsnio 7 dalyje įtvirtintą individualios veiklos tikslą – siekį gauti pajamų ar kitokios ekonominės naudos.

Svarbu pažymėti, kad šioje byloje teismas taip pat pabrėžė, jog veiklai pagal verslo liudijimą vykdymui būtina laikytis nustatytos teisinės tvarkos, t. y. įregistruoti veiklą ar įsigyti verslo liudijimą. Tai atitinka Lietuvos Respublikos GPMĮ ir kituose teisės aktuose nustatytą teisinį reglamentavimą, pagal kurį verslo liudijimas yra būtina sąlyga vykdyti tam tikras individualios veiklos rūšis. Nors asmuo teigė, kad negalėjo to padaryti dėl techninių kliūčių (VMI sistemos sutrikimo), teismas konstatavo, kad jis veiklą vykdė pakartotinai ir sąmoningai, todėl tokie argumentai nepaneigia pažeidimo fakto. Tokia teismo pozicija patvirtina, kad formalių reikalavimų laikymasis yra esminė sąlyga teisėtai vykdyti veiklą pagal verslo liudijimą.¹⁷⁶ Taigi bylos reikšmingumas pasižymi tuo, kad ji aiškiai parodo: savarankiškos veiklos kvalifikavimas nepriklauso nuo to, ar asmuo tinkamai įformino savo veiklą. Net ir

¹⁷² Alytaus apylinkės teismo Alytaus rūmai, administracinio nusižengimo byla Nr. A8.-521-791/2019.

¹⁷³ Ibid.

¹⁷⁴ Ibid.

¹⁷⁵ Ibid.

¹⁷⁶ Ibid.

neįregistravus individualios veiklos ar neįsigijus verslo liudijimo, faktinis veiklos vykdymas, atitinkantis savarankiškumo, tęstinumo ir ekonominės naudos siekimo kriterijus, leidžia ją laikyti individualia veikla.

Be to, teismas sprendė ir atsakomybės klausimą. Nors asmens kaltė buvo nustatyta ir konstatuota, kad pažeidimas padarytas pakartotinai, teismas, atsižvelgdamas į tai, kad asmuo prisipažino, gailėjosi ir nebuvo kitų sunkinančių aplinkybių, pritaikė švelnesnę sankciją ir skyrė mažesnę nei įstatyme numatyta minimali baudą.¹⁷⁷ Tai rodo, kad net ir konstatavus savarankiškos veiklos vykdymą pažeidžiant teisės aktus, teismas individualizuoja atsakomybę pagal proporcingumo ir teisingumo principus.

Apibendrinant galima teigti, kad ši byla patvirtina teorinėje darbo dalyje išdėstytą savarankiškos veiklos sampratą ir jos požymius. Teismas aiškiai identifikavo savarankiškumą, tęstinumą ir ekonominės naudos siekimą, o veiklos neįforminimas buvo vertinamas kaip teisės pažeidimas, bet ne kaip aplinkybė, paneigianti pačios veiklos priskyrimą individualiai veiklai. Taigi ši praktika sustiprina išvadą, kad savarankiškos veiklos kvalifikavimui lemiamą reikšmę turi faktinis veiklos turinys, o ne jos formalus teisinis.

Toliau analizuojant savarankiškos veiklos teisinį reglamentavimą praktikoje, tikslinga aptarti ir individualių įmonių veiklos bei jų savininkų atsakomybės klausimus. Kaip aptarta teorinėje darbo dalyje, individuali įmonė yra neribotos civilinės atsakomybės juridinis asmuo, todėl jos savininko atsakomybė už įmonės prievoles yra tiesiogiai susijusi su jo asmeniniu turtu. Kauno apygardos teismo 2014 m. spalio 16 d. sprendimu civilinėje byloje Nr. 2-2393-221/2014 išnagrinėta situacija, kurioje buvo sprendžiamas kreditorių reikalavimų tenkinimo nukreipimo į bankrutavusios individualios įmonės savininkų turtą klausimas.¹⁷⁸ Byloje nustatyta, kad individuali įmonė neturėjo jokio turto, todėl nebuvo galimybės patenkinti kreditorių reikalavimų iš įmonės turto.

Teismas konstatavo, kad individuali įmonė yra neribotos civilinės atsakomybės juridinis asmuo, todėl, nesant įmonės turto, už jos prievoles atsako savininkas visu savo asmeniniu turtu¹⁷⁹. Taip pat nustatyta, kad įmonė buvo įsteigta santuokos metu, todėl atsakomybė taikytina abiem sutuoktiniams kaip bendrosios jungtinės nuosavybės subjektams.¹⁸⁰ Svarbi bylos aplinkybė yra ta, kad atsakovai faktiškai valdė ir naudojo nekilnojamąjį turtą (butą), tačiau jų nuosavybės teisė nebuvo įregistruota viešame registre. Teismas pažymėjo, kad tokia formali aplinkybė nepaneigia faktiškai egzistuojančių nuosavybės santykių, todėl turtas gali būti

¹⁷⁷ Ibid.

¹⁷⁸ Kauno apygardos teismo 2014 m. spalio 16 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2-2393-221/2014.

¹⁷⁹ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, *supra note*.

¹⁸⁰ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, *supra note*.

pripažintas atsakovų nuosavybe ir į jį gali būti nukreiptas išieškojimas.¹⁸¹ Tokiu būdu buvo pritaikytas turinio viršenybės prieš formą principas, neleidžiantis išvengti atsakomybės vien dėl formalių teisinių veiksmų neatlikimo.

Ši teismų praktika tiesiogiai patvirtina teorinėje darbo dalyje aptartas individualios įmonės teisinio reglamentavimo nuostatas. Kaip nurodyta teorijoje, individuali įmonė yra neribotos civilinės atsakomybės juridinis asmuo, kurio savininkas atsako visu savo turtu.¹⁸² Analizuojamoje byloje ši nuostata pritaikyta praktikoje – teismas, nustatęs, kad įmonė neturi turto, leido kreditorių reikalavimų tenkinimą nukreipti į savininkų asmeninį turtą. Be to, byla atskleidžia, kad net ir formaliai neįregistruotas turtas gali būti laikomas savininko nuosavybe, jei nustatomas faktinis jo valdymas ir naudojimas. Tai leidžia daryti išvadą, kad individualios įmonės teisinė forma lemia ne tik veiklos organizavimo ypatumus, bet ir didelę asmeninę turtinę riziką.

Apibendrinant galima teigti, kad teismų praktika patvirtina teorinėje darbo dalyje išskirtus savarankiškos veiklos požymius: savarankiškumą, tęstinumą, versliškumą ir ekonominės naudos siekimą. Teismai nuosekliai laikosi pozicijos, kad veiklos kvalifikavimui lemiamą reikšmę turi faktinės aplinkybės, o ne vien formalus veiklos įforminimas.

Taip pat praktika rodo, kad teisės aktų reikalavimų nesilaikymas nepaneigia veiklos priskyrimo individualiai veiklai, tačiau lemia teisinę atsakomybę. Individualių įmonių atveju papildomai išryškėja neribotos civilinės atsakomybės principas, leidžiantis kreditorių reikalavimus nukreipti į savininko asmeninį turtą. Taigi teismų praktika ne tik patvirtina teorines nuostatas, bet ir parodo jų praktinį taikymą sprendžiant ginčus dėl veiklos kvalifikavimo ir atsakomybės.

¹⁸¹ civilinė byla Nr. 2-2393-221/2014. op. Cit

¹⁸² Ibid.

IŠVADOS

1. Savarankiškai dirbančio asmens sampratos analizė parodė, kad Lietuvos teisėje nėra įtvirtinta viename universaliame teisės akte, o formuojama sistemiškai, remiantis skirtingų teisės sričių nuostatomis. Šios sampratos esmę sudaro pagrindiniai požymiai: veiklos savarankiškumas, pavaldumo nebuvimas, veiklos tęstinumas, ekonominės naudos siekimas ir rizikos prisiėmimas, leidžiantys atriboti savarankišką veiklą nuo darbo santykių. Nustatyta, kad savarankiška veikla gali būti vykdoma įvairiomis formomis tiek nesteigiant juridinio asmens, tiek per juridinius asmenis. Paprastesnės veiklos formos suteikia daugiau lankstumo ir mažesnę administracinę naštą, tačiau yra susijusios su didesne asmenine rizika dėl neribotos atsakomybės, tuo tarpu sudėtingesnės formos užtikrina labiau struktūruotą veiklos organizavimą, tačiau reikalauja didesnių administracinių išteklių. Palyginimas su Europos Sąjungos teise rodo, kad nors esminiai požymiai sutampa, ES teisėje taikomas funkcinis, faktinėmis aplinkybėmis grindžiamas požiūris, pagal kurį savarankiškai dirbančio asmens statusas vertinamas pagal realų veiklos turinį, o ne formalų jos įforminimą.

2. Savarankiškos veiklos teisinis reglamentavimo analizė parodė, kad Lietuvoje nėra sutelktas viename teisės akte, o grindžiamas kelių teisės aktų visuma, apimančia skirtingas reguliavimo sritis: teisinį statusą, veiklos pradžios ir vykdymo sąlygas, apmokestinimą, socialinį ir sveikatos draudimą. Nustatyta, kad skirtingos savarankiškos veiklos formos reguliuojamos nevienodai, todėl teisinis reglamentavimas yra fragmentiškas ir priklauso nuo pasirinktos veiklos formos. Tai lemia nevienodą savarankiškai dirbančių asmenų teisių, pareigų, apmokestinimo ir socialinio draudimo sąlygų taikymą, todėl šios veiklos teisinis reguliavimas turi būti vertinamas atsižvelgiant į skirtingų teisės sričių sąveiką.

3. Tyrimo metu nustatyta, kad savarankiškos veiklos teisinio reglamentavimo ypatumai Lietuvoje pasireiškia tuo, jog skirtingos veiklos formos yra reguliuojamos nevienodai. Analizė parodė, kad savarankiška veikla gali būti vykdoma tiek nepilnamečių asmenų, tačiau jų galimybės yra ribojamos civilinio veiksnio ir siejamos su atstovų sutikimu, tiek nesteigiant juridinio asmens, kas pasižymi paprastesne veiklos pradžia, mažesne administracine našta, lankstumu, mažesniais kaštais, tačiau kartu lemia neribotą asmeninę atsakomybę ir teisinio subjektiškumo nebuvimą. Taip pat nustatyta, kad savarankiškos veiklos formos skiriasi apmokestinimo požiūriu ir yra taikomi skirtingi modeliai (pajamomis grindžiamas, fiksuotas ar dvigubas apmokestinimas), kurie lemia nevienodą mokestinę naštą ir veiklos organizavimo galimybes. Tai rodo, kad savarankiškos veiklos teisinis reguliavimas pasižymi ne tik įvairove, bet ir praktiniu reikšmingumu, nes pasirinkta veiklos forma turi tiesioginę įtaką tiek veiklos vykdymo sąlygoms, tiek jos ekonominiams rezultatams.

4. Statistinių duomenų analizė ir teismų praktika rodo, kad savarankiška veikla Lietuvoje yra plačiai taikoma ir dažnai pasirenkama dėl veiklos lankstumo bei paprastesnio organizavimo, tačiau praktikoje ji kelia reikšmingų teisinių ginčų. Teismų praktika atskleidžia, kad pagrindiniai nesutarimai kyla dėl veiklos kvalifikavimo, apmokestinimo ir atsakomybės ribų, o sprendžiant šiuos klausimus lemiamą reikšmę turi ne formalus veiklos įforminimas, bet faktinės aplinkybės. Teismai nuosekliai vertina savarankiškumo, tęstinumo, versliškumo ir ekonominės naudos siekimo kriterijų visumą ir pripažįsta, kad net neįregistruota veikla gali būti laikoma individualia veikla, sukelianti mokestines prievoles. Taigi statistika atskleidžia šios veiklos mastą ir praktinį aktualumą, o teismų praktika – jos realų teisinį vertinimą, patvirtinant, kad savarankiškos veiklos kvalifikavimas grindžiamas faktiniu veiklos turiniu, o ne vien formaliais požymiais.

PASIŪLYMAI

1. Siekiant sumažinti praktikoje kylančius ginčus dėl savarankiškos veiklos kvalifikavimo, tikslinga teisės aktuose arba oficialiose institucijų (Valstybinės mokesčių inspekcijos ir „Sodros“) gairėse aiškiai įtvirtinti vieningus savarankiškos veiklos ir darbo santykių atribojimo kriterijus, remiantis teismų praktikoje suformuotais požymiais (savarankiškumas, pavaldumo nebuvimas, ekonominė rizika, veiklos tęstinumas).

2. Atsižvelgiant į tai, kad savarankiškos veiklos teisinis reglamentavimas yra išskaidytas tarp skirtingų teisės aktų, tikslinga užtikrinti jų nuostatų tarpusavio suderinamumą, siekiant, kad savarankiškai dirbančių asmenų teisinė padėtis, apmokestinimas ir socialinio draudimo sąlygos būtų aiškiau ir nuosekliau taikomos praktikoje.

SANTRAUKA

Šio magistro darbo nagrinėjama tema – savarankiškai dirbančių asmenų teisinis reglamentavimas Lietuvoje. Darbo tikslas: išanalizuoti savarankiškai dirbančių asmenų teisinio reglamentavimo turinį, nustatyti pagrindinius probleminius aspektus bei įvertinti jų taikymą praktikoje. Šiuolaikinėje darbo rinkoje savarankiška veikla tampa vis aktualesnė, nes sudaro galimybes asmenims savarankiškai organizuoti savo profesinę veiklą, tačiau kartu kelia teisinio reglamentavimo aiškumo ir nuoseklumo problemų. Darbo objektas: savarankiškai dirbančių asmenų teisinis reglamentavimas Lietuvoje. Darbe keliama probleminiai klausimai, susiję su teisinio reguliavimo nuoseklumu, savarankiškai dirbančio asmens sampratos aiškumu, socialinių garantijų užtikrinimu bei teismų praktikos reikšme aiškinant šių asmenų teisinį statusą.

Darbe iškelti keturi pagrindiniai uždaviniai. Pirmiausia siekta atskleisti savarankiškai dirbančių asmenų sampratą, jų požymius bei veiklos formas Lietuvoje ir Europos Sąjungoje. Antruoju uždaviniu analizuotas savarankiškos veiklos teisinis reglamentavimas Lietuvoje, įvertinant skirtingų veiklos formų teisinio reguliavimo ypatumus. Trečiuoju uždaviniu nagrinėti savarankiškos veiklos vykdymo ypatumai, įskaitant nepilnamečių dalyvavimą veikloje, veiklą nesteigiant juridinio asmens bei apmokestinimo aspektus. Ketvirtuoju uždaviniu analizuoti statistiniai duomenys ir teismų praktika, siekiant nustatyti savarankiškos veiklos reglamentavimo taikymo problemas.

Tyrimas parodė, kad savarankiškos veiklos teisinis reglamentavimas Lietuvoje yra fragmentiškas, nes grindžiamas skirtingų teisės aktų visuma, o tai lemia nevienodą teisių, pareigų, apmokestinimo ir socialinio draudimo sąlygų taikymą. Nustatyta, kad skirtingos veiklos formos pasižymi skirtingais apmokestinimo modeliais, kurie daro tiesioginę įtaką veiklos organizavimui ir ekonominiams rezultatams. Analizė taip pat atskleidė, kad savarankiška veikla Lietuvoje yra plačiai paplitusi, tačiau praktikoje kyla ginčų dėl jos kvalifikavimo. Teismų praktika rodo, kad sprendžiant šiuos ginčus lemiamą reikšmę turi faktinės veiklos aplinkybės, o ne formalus jos įforminimas.

Išsiuntėte jūs

Magistro darbe taikyti šie tyrimo metodai: mokslinės literatūros analizė, teisės aktų analizė, lyginamasis, sisteminis, teismų praktikos ir statistinių duomenų analizės metodai.

SUMMARY

The topic of this master's thesis is the legal regulation of self-employed persons in Lithuania. The aim of the thesis is to analyse the content of the legal regulation of self-employed persons, to identify the main problematic aspects, and to assess their application in practice. In the modern labor market, self-employment is becoming increasingly relevant, as it provides individuals with opportunities to independently organize their professional activities; however, it also raises issues related to the clarity and consistency of legal regulation. The object of the research is the legal regulation of self-employed persons in Lithuania. The thesis raises problematic questions related to the consistency of legal regulation, the clarity of the concept of a self-employed person, the provision of social guarantees, and the significance of case law in interpreting the legal status of such persons.

The thesis sets four main objectives. First, to reveal the concept, characteristics, and forms of self-employment in Lithuania and the European Union. Second, to analyse the legal regulation of self-employment in Lithuania by evaluating the peculiarities of different forms of activity. Third, examine the specific features of self-employment, including the participation of minors, activities without establishing a legal entity, and taxation aspects. Fourth, to analyse statistical data and case law in order to identify problems in the application of the legal regulation of self-employment.

The research has shown that the legal regulation of self-employment in Lithuania is fragmented, as it is based on a set of different legal acts, which leads to differences in the application of rights, obligations, taxation, and social security conditions. It has been established that different forms of self-employment are characterized by different taxation models, which have a direct impact on the organization of activities and economic outcomes. The analysis also revealed that self-employment is widespread in Lithuania; however, in practice, disputes arise regarding its qualification. Case law shows that, when resolving such disputes, decisive importance is given to the actual circumstances of the activity rather than its formal expression.

The following research methods were applied in the thesis: analysis of scientific literature, analysis of legal acts, comparative method, systematic method, as well as analysis of case law and statistical data.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

TEISĖS AKTAI

1. „Lietuvos Respublikos užimtumo įstatymas“, 2016 m. birželio 21 d., Nr. XII-2470, TAR, žiūrėta 2025 m. gruodžio 1 d., <https://www.etar.lt/portal/lt/legalAct/422c8b5042b811e6a8ae9e1795984391/asr?csrt=18007277052732485493>
2. „Lietuvos Respublikos darbo kodeksas“, 2016 m. rugsėjo 14 d., Nr. XII-2603, TAR, žiūrėta 2025 m. gruodžio 1 d., <https://www.etar.lt/portal/lt/legalAct/f6d686707e7011e6b969d7ae07280e89/asr?csrt=18007277052732485493>
3. „Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymas“, 1991 m. gegužės 21 d., Nr. I-1336, TAR, žiūrėta 2025 m. gruodžio 1 d., <https://www.etar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.0F9036415DBD/asr?csrt=18007277052732485493>
4. „Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas“, 2002 m. liepos 2 d., Nr. IX-1007, TAR, žiūrėta 2025 m. gruodžio 1 d., <https://www.etar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.C677663D2202/asr?csrt=9718585761685871619>
5. „Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas“, Antroji knyga „Asmenys“, Žin., 2000, Nr. 74-2262., <https://www.infolex.lt/ta/20799>
6. „Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo (suvestinė redakcija)“, EUR-Lex, žiūrėta 2026 m. sausio 15 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:12016E/TXT#d1e1576-1-1>
7. „Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 883/2004 dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo“, EUR-Lex, žiūrėta 2026 m. sausio 19 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:02004R0883-20190731>
8. „Mokesčių administravimo įstatymas“, Valstybinė mokesčių inspekcija, žiūrėta 2026 m. sausio 31 d., <https://www.vmi.lt/evmi/mokesciu-administravimo-istatymas>
9. „Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymas“, 1996 m. gegužės 21 d., Nr. I-1343, TAR, vasario 02d., <https://www.etar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.94F6B680E8B8/asr?csrt=9718585761685871619>
10. „Panevėžio rajono savivaldybės tarybos sprendimas dėl veiklos, kuria gali būti verčiamasi turint verslo liudijimą, fiksuoto dydžio pajamų mokesčio ir lengvatų, taikomų įsigyjant verslo liudijimus, dydžių nustatymo 2026 metais“, 2025 m. gruodžio 17 d., Nr. T-270, TAR, žiūrėta 2026 m. vasario 5 d., <https://www.etar.lt/portal/lt/legalAct/6cf1de74db5c11f08918e1adc7c5b1ec>

11. „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017 m. kovo 1 d. nutarimo Nr. 149 „Dėl Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo įgyvendinimo“ pakeitimo“, TAR, žiūrėta 2026 m. sausio 31 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.F820F4F7EA14/asr>
12. „Dėl gyventojų, įsigijusių verslo liudijimus, buhalterinės apskaitos taisyklių patvirtinimo“, žiūrėta 2026 m. vasario 7 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.78F20B6EB42F/asr>
13. „Lietuvos Respublikos mažųjų bendrijų įstatymas“, 2012 m. birželio 29 d., Nr. XI-2159, TAR, žiūrėta 2026 m. vasario 10 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.A1FD809510BB/asr?csrt=16681653132982500217>
14. „Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymas“, 2001 m. gruodžio 20 d., Nr. IX-675, TAR, žiūrėta 2026 m. vasario 14 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.A5ACBDA529A9/asr?csrt=10960641426246992500>
15. „Lietuvos Respublikos individualių įmonių įstatymas“, 2003 m. lapkričio 6 d., Nr. IX-1805, TAR, žiūrėta 2026 m. vasario 17 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.FAB13F21783F/asr?csrt=10960641426246992500>
16. „Lietuvos Respublikos ūkininko ūkio įstatymas“, 1999 m. gegužės 4 d., Nr. VIII-1159, TAR, žiūrėta 2026 m. vasario 20 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.769B541DD7F7/asr?csrt=670597527472263639>

TEISMŲ PRAKTIKA

1. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas, byla C-483/17, EUR-Lex, žiūrėta 2026 m. sausio 18 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=ecli:ECLI:EU:C:2019:309>
2. Court of Justice of the European Union, Case C-356/21, J.K. v TP S.A., 2023 m. sausio 12 d. sprendimas. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:62021CJ0356_RES&utm_source
3. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, 2026 m. kovo 4 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-23-602/2026.
4. Alytaus apylinkės teismo Alytaus rūmai, administracinio nusižengimo byla Nr. A8.-521-791/2019., https://eteismai.lt/byla/163350093738267/A8_-521-791/2019?word=savaranki%C5%A1ka%20veikla
5. Kauno apygardos teismas, 2014 m. spalio 16 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2-2393-221/2014., <https://eteismai.lt/byla/10397810259539/2-2393-221/2014?word=Individuali%C4%AFmon%C4%97>

MOKSLINIAI ŠALTINIAI

1. Davulis, Tomas, „Savarankiškai dirbančių asmenų teisė į kolektyvines derybas ir teisė į streiką“, (2020): 42-43, <https://cris.mruni.eu/server/api/core/bitstreams/6cd4bc49-8720-40d9-8a0b-537500830916/content>
2. Žukovskis, Jan, Astrida Slavickienė ir Renata Marks-Bielska, „Savarankiškos veiklos galimybės Lietuvoje: teisinės prielaidos ir valstybės ekonominis reguliavimas“, *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, 3 (27) (2012): 127–134, <https://etalpykla.lituanistika.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2012~1367188412421/J.04~2012~1367188412421.pdf>
3. Martišienė, Beata, „Priklausomą ir savarankišką darbą atskiriančių požymių pokyčiai“, *Teisė*, 80 (2011): 138, https://www.researchgate.net/publication/330725525_Priklausoma_ir_savarankiska_darba_atskirianti_pozymiu_pokyciai
4. Daukšienė, Inga, „Sąvoka „darbuotojas“ pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 45 straipsnį“, *Socialinių mokslų studijos*, 3, 7 (2010): 285. <https://cris.mruni.eu/server/api/core/bitstreams/b76a14e5-1d84-4368-8711-9b0a7540bd4c/content>

SPECIALIOJI LITERATŪRA

1. Bagdanskis, Tomas, Giedrė Dambrauskienė, Rasa Guobaitė ir kt., *Darbo teisė* (Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2008) <https://www.scribd.com/document/540379952/darbo-teises-vadovelis>
2. Bielskienė, Vaida, „Ar juridinis ir fizinis asmuo gali būti atsakingas už fizinio asmens, teikiančio jam paslaugas ar prekes, veiklos legalumą?“ (magistro baigiamasis darbas, Vytauto Didžiojo universitetas, 2010) <https://portalcris.vdu.lt/server/api/core/bitstreams/fcaf5547-89e3-456c-b747-abbcb54638f4/content#:~:text=LEGALUM%C4%84?&text=Fizinis%20asmuo%20preki%C5%B3%20ir%20paslaug%C5%B3,veikla%2C%20turinti%20individualios%20veiklos%20po%C5%A3ymius.>
3. Švobaitė, Emilija, „The judgment of the Court of Justice of the European Union (CJEU) in case C-356/21 strengthens the protection of the self-employed, albeit belatedly“, *ReLex Law Firm*, 2023 <https://relex.lt/the-judgment-of-the-court-of-justice-of-the-european-union-cjeu-in-case-c-356-21-strengthens-the-protection-of-the-self-employed-albeit-belatedly/>

INTERNETINIAI ŠALTINIAI

1. Davulis, Tomas, „Savarankiškai dirbantis asmuo“, Visuotinė lietuvių enciklopedija, žiūrėta 2025 m. gruodžio 05d., <https://www.vle.lt/straipsnis/savarankiskai-dirbantis-asmuo/>
2. Valstybinė mokesčių inspekcija, „Individualios veiklos, vykdomos pagal pažymą, ypatumai“, žiūrėta 2025 m. gruodžio 10 d., Valstybinė mokesčių inspekcija, „Individualios veiklos, vykdomos pagal pažymą, ypatumai“, <https://www.vmi.lt/evmi/documents/20142/391098/KD-0001778+leidinys+individualios+veiklos+pagal+pa%C5%BEym%C4%85+ypatumai.pdf/968b944a-689a-ff44-bec0-625574837d52?t=1726128237775>
3. Eurostat, „Self-employment statistics“, žiūrėta 2026 m. sausio 15 d., https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Self-employment_statistics
4. Skills intelligence, „Self-employment“, žiūrėta 2026 m. sausio 15 d., <https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/skills-intelligence/self-employment?country=EU&year=2023>
5. New skills at work, „Self-employment in Europe“, žiūrėta 2026 m. sausio 15 d., https://ippr-org.files.svdcn.com/production/Downloads/self-employment-Europe_Jan2015.pdf
6. Eurostat, „Glossary: Self-employed“, žiūrėta 2026 m. sausio 17 d., <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Self-employed>
7. „How to differentiate the self-employed from the employed?“, Entreprendre – Public Service / Legal and Administrative Information Directorate, žiūrėta 2026 m. sausio 17 d., <https://entreprendre.service-public.gouv.fr/vosdroits/F1691?lang=en#:~:text=A%20self%20employed%20person%20shall,t he%20protection%20of%20labor%20law.>
8. „You are a worker or a self-employed person under EU law“, The Danish Agency for International Students and Educational Grants, 2026, žiūrėta 2026 m. sausio 17 d., <https://www.su.dk/foreign-citizen/gb-foreign-citizen/eu-rules/you-work-in-denmark/you-are-a-worker-or-a-self-employed-person-under-eu-law>
9. „Self-employment in Germany“, Heuser College, žiūrėta 2026 m. sausio 20 d., https://www.heuser-collegen.de/en/post/self-employment-in-germany?utm_source=
10. „Self-employment by foreign nationals in Germany“, IHK Region Stuttgart, 2025 m. spalio, žiūrėta 2026 m. sausio 20 d., https://www.ihk.de/stuttgart/english/services2/business-support/self-employment-by-foreigners-3977972?utm_source=

11. Valstybinė mokesčių inspekcija, „Kokius mokesčius reikia mokėti?“, žiūrėta 2026 m. sausio 31 d., <https://www.vmi.lt/evmi/kokius-mokes%C4%8Dius-reikia-mok%C4%97ti->
12. „Vykdaui individualią veiklą“, Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba („Sodra“), žiūrėta 2026 m. sausio 31 d., <https://sodra.lt/imokos/vykdaui-individualia-veikla?lang=lt>
13. „Ar nepilnametis gali pradėti individualią veiklą? Ką būtina žinoti apie mokesčius“, Sąskaita123, žiūrėta 2026 m. kovo 1 d., <https://saskaita123.lt/blog/ar-nepilnametis-gali-pradeti-individualia-veikla-ka-butina-zinoti-apie-mokescius/>
14. „Verslo liudijimas“, Valstybinė mokesčių inspekcija, žiūrėta 2026 m. kovo 1 d., <https://www.vmi.lt/evmi/individuali-veikla-pagal-verslo-liudijima>
15. „Individualios veiklos vykdymas pagal pažymą“, Valstybinė mokesčių inspekcija. <https://www.vmi.lt/evmi/individuali-veikla-pagal-pazyma>
16. Lietuvos statistikos departamentas, „Užimtumas Lietuvoje 2021“, žiūrėta 2026 m. kovo 10 d., <https://osp.stat.gov.lt/darbo-rinka-lietuvoje-2022/uzimtumas-nedarbas-ir-laisvos-darbo-vietos/uzimtumas>
17. Lietuvos statistikos departamentas, „Užimtumas Lietuvoje 2022“, žiūrėta 2026 m. kovo 10 d., <https://osp.stat.gov.lt/darbo-rinka-lietuvoje-2023/uzimtumas-nedarbas-ir-laisvos-darbo-vietos/uzimtumas>
18. Lietuvos statistikos departamentas, „Statistinių rodiklių analizė“, žiūrėta 2026 m. kovo 10 d., <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?indicator=S3R959>
19. Lietuvos statistikos departamentas, „Fiziniai asmenys, vykdanys individualią veiklą“, žiūrėta 2026 m. kovo 10–11 d., <https://osp.stat.gov.lt/verslas-lietuvoje-2022/fiziniai-asmenys-vykdanys-individualia-veikla>
20. „Lietuvos fiziniai ir juridiniai mokesčių mokėtojai“, Duomenų galia, 2025, žiūrėta 2026 m. kovo 11 d., <https://www.duomenugalia.lt/lietuvoje/verslas/lietuvos-fiziniai-ir-juridiniai-moketojai-2025-m>
21. Lietuvos statistikos departamentas, „Individualios įmonės“, žiūrėta 2026 m. kovo 11 d., <https://osp.stat.gov.lt/verslas-lietuvoje-2023/individualios-imones>
22. Lietuvos statistikos departamentas, „Veikiančios įmonės (be žemės ūkio, finansų ir draudimo veiklų)“, žiūrėta 2026 m. kovo 15 d., <https://osp.stat.gov.lt/verslas-lietuvoje-2022/veikiancios-imones>
23. „Kodėl mažoji bendrija populiariausia naujo verslo forma Lietuvoje“, Mazojibendrija.lt, žiūrėta 2026 m. kovo 15 d., <https://www.mazojibendrija.lt/kodel-mazoji-bendrija-populiariausia-naujo-verslo-forma-lietuvoje/>
24. Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerija, „Informacija apie Lietuvos žemės ūkį 2004–2024 m.“, žiūrėta 2026 m. kovo 15 d., https://zum.lrv.lt/public/canonical/1762492041/18564/Informacija_apie_Lietuvos_%C5%BEem%C4%97s_%C5%ABk%C4%AF_2004-2024_m.pdf

25. Endrijaitis, Martynas, „Jau galima įsigyti verslo liudijimus kitiems metams: VMI išskyrė, ko svarbu nepamiršti“, Delfi, žiūrėta 2026 m. kovo 17 d., <https://www.delfi.lt/verslas/naujienos/jau-galima-isigyti-verslo-liudijimus-kitiems-metams-vmi-isskyre-ko-svarbu-nepamirsti-120071096>